هێزی بەرگـری فەلەستین نوێنـەری
راستەقینەی گەلی عەرەبی فەلەستینەو ئامرازی
تێکۆشانەکەیەتیو دەستەیەکی بنچینەییە لـە
دەستەکانی تێکۆشانی عەرەب کە لە سەرمانە
هەمیشە یارمەتی بدەینو وای لێبکەین کە چەکی
لە سەر پێ بێ .
سەرۆکی فەرماندە
احمد حسن البکر

٢٥ فلسە

هاوکاری

٨ لاپەڕە

دەزگای رۆشنبیریو بلاوکردنەوەی کـوردی
مەیدانی الخیلانی شەقامی ، الجمهوریة ،
بەغدا - ص٠پ ١٤٠١٦ تەلەفۆن ٥٠٠٨٨٧٥٧٩٥ خەت
سەرنووسەر : محمد امین محمد

● الاثنين ١٦ تشرين الثاني ١٩٧٨ العدد ٤٤٥ ●

ساڵی ١٩٧٠ دامەزراوە

● دووشەممە ١٦ی تشرینی یەکەم ١٩٧٨ ژمارە ٤٤٥ ●

سەرۆکی فەرماندە :

رێگای گەڕانەوە تەنها بە شۆڕشگێڕە راستەقینەکان دەکرێتەوە

بەڕێز صدام حسین سەر لە وەزارەتی کشتوکاڵو زەوی سازی دەدا

بەڕێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش وتی ، دەبێ دروشمی هەموومان ئەوەبێ کە هیچ سوودێك لە نەتەوەیەکدا نییە کە زیاد لەوەبخواکە بەرهەمی دێنێ ولەوەش کەمتر درەو بکا کە دەیچێنێ .

ئەمەش لەکاتی سەردانەکەی جێگری بەڕێزدا هات کە شەممەی رابوردوو سەری لە وەزارەتی کشتوکاڵو زەوی سازیداو نزیکەی سەعاتێکی خایاند .

جێگری بەڕێز لەکاتی چاوپێکەوتنیدا بە بەڕێز نعیف نصیف جاسم وەزیری کشتوکاڵو زەوی سازی گوێی لە باسێك گرت دەربارەی تەبیعەتی ئیشی لە دەزگاکانی سەر بەوەزارەتەکەو ئەو پرۆگرامە کشتوکاڵییانەش کە لە هەردوو بواری بیناکردنو بەرهەمهێناندا بۆ پەرەپێدانی چالاکی کشتوکاڵی دانراون .

بەڕێز جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ئامۆژگاریو تێبینی بەرامبەریان نیشاندا ، و لەپاشاندا هەروەکو چۆن بەو پەری گەرمی پێشوازی کرابوو ئاواش بەگەرمی لەلایەن وەزیری بەڕێزی کشتوکاڵو زەوی سازیو کاربەدەستە گەورەکانی وەزارەتەکەو جەماوەرێکی زۆری هاوولاتانەوە کە لەبەردەم بینای وەزارەتەکەدا گرد ببوونەوەو هیتافیان بە ژیانی بەڕێز سەرۆکی فەرماندە احمد حسن البکرو بەڕێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دەکێشاو بڕواو شانازی خۆیان بەرامبەر سەرکردایەتییە سیاسییەکەیان دەردەبڕی ، بەرێ کرا .

ئا. د. ع

نامەیەك لە سەرۆك البکرەوە بۆ سەرۆکی لوبنان

سەرلەبەیانی رۆژی هەینی رابوردوو نامەیەکی دەستنووس لە بەڕێز سەرۆك احمد حسن البکرەوە بە ئەلیاس سەرکیسی سەرکۆماری لوبنان گەیەنرا کە دەربارەی ئەو دەستپێشکەری یەی عیراقە کە بەیاننامەکەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە یەکەم رۆژی ئەم مانگەدا نیشانی دابوو . هەروەها نامەکە کە بەڕێز قاسم السماوی باڵوێزی عیراق لە بیرۆت بە سەرەك سەرکیسی گەیاندبوو داواکەی عیراقیشی تێدابە بۆ بەستنی ئەو کۆنفرانسە باڵا عەرەبی یەی کە بڕیار وایە لە دووی تشرینی دووەمی داهاتوودا لە بەغدا ببەسترێ .

بەستنی کۆنفرانسی باڵای عەرەب خرایە رۆژی دووی مانگی ئایندەوە

شەممەی رابوردوو لەوەزارەتی دەرەوە راگەیەنرا کە کاتی بەستنی کۆنفرانسی باڵای عەرەب خراوەتە رۆژی دووی مانگی ئایندەوە لە بری رۆژی یەکەمی .

سەرچاوەیەك لە وەزارەتی دەرەوە ئەمەی خوارەوەی بە ئاژانسی دەنگوباسی عیراق راگەیاند :

لەسەر ئارەزووی ولاتە عەرەبەکان بڕیاردرا کە کۆنفرانسی باڵای عەرەب لە دووەم رۆژی مانگی ئایندەدا لە بەغدا ببەسترێ لەجیاتی رۆژی یەکەمی .

سەرچاوەکە وتی کۆبوونەوەی وەزیرانی دەرەوەش لە سی ئەم مانگەدا دەبەسترێ .

ئا. د. ع

هاوڕێ احمد حسن البکر جێگری ئەمینداری گشتی حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست ، سەرەك کۆمار دووپاتی پشتگیری کردنی سەرکردایەتی حزبو شۆڕشی بۆ تێکۆشانی گەلی عەرەبی فەلەستین کردەوە .

هاوڕێ جێگری ئەمینداری گشتی حزب کاتێ سەر لەبەیانی پێنج شەممەی رابوردوو لەمەکتەبی رەسمی خۆی لە کۆشکی کۆماری پێشوازی وەفدی رێکخراوەکانی هێزە رەفزکەرە فەلەستینییەکانی کردو وتی : حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست لە رۆژی دروست بوونیەوە ، باوەڕی بەوە بووە کە رێگای گەڕانەوە تەنها ئەوانە وەدی دەهێنن کە توانایان بەسەر ورد کردنەوەی جەماوەری عەرەبو هەڵگرتنی چەکدا دەشکێ .

هەروەها هاوڕێ سەرەك کۆمار وتی ، ئەو هەرەسەی هاتنەی مەیدانی عەرەبی بەخۆیەوە دەیبینێ ، تەنها ئەنجامی سیاسەتی سازاندنی خۆبەدەستەوە دەرانەیە ، وە یەکێتی جەماوەری عەرەب زامنە بو ئەوەی سەرکەوتنێکی تەواو بەدی بهێنێ ، چونکە خاوەنی مەسڵەحەتی راستەقینەیەو تاکە زەمانیشە بۆ بەرپەرچدانەوەی ئەو پیلانانەی دژی گەلی عەرەبمان دەتەنرێن .

هاوڕێ البکر لە کۆتاییدا داوای کرد کە هێزی بەرگری فەلەستینو هەموو هێزە چاکە خوازەکانی تری مەیدانی عەرەبی یەك بگرن .

وەفدی رێکخراوەکانی هێزە رەفزکەرە فەلەستینییەکان لە هاوڕێیان دکتۆر جۆرج حبش ئەمینداری گشتی بەرەی میللی رزگاری کردنی فەلەستینو دکتۆر سمیر غوشە ئەمینداری گشتی تێکۆشانی میللیو عبدالرحیم احمد ئەمینداری نهێنی بەرەی رزگاریکەری عەرەبی طلعت یعقوب ئەمینداری گشتی بەرەی رزگاریکەری فەلەستین پێکهاتبوو .

هاوڕێ طارق عزیز ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەیی حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستو هاوڕێ عبدالحسین مسلم بەڕێوەبەری مەکتەبی فەلەستینو تێکۆشانی چەکداری لە سەرکردایەتی نەتەوەییدا لەو چاوپێکەوتنەدا ئامادە بوون .

بەپێی بەندێکی نهێنی پەیمانی کامپ دیفید .. موخابەراتی مەرکەزیی ئەمەریکا ئێشکێك لە سادات دەگرێ

گۆڤاری (ئیکۆنۆمست) کەلەبەریتانیا دەردەچی رۆژی هەینی رابوردوو رای گەیاند کەچەند پاشکۆیەکی نهێنی خراوەتە پاڵ هەردوو پەیماننامەکەی کامپ دیڤیدو یەکێ لەو پاشکۆیانە ئەوە نیشان دەدا کەئەمەریکا پابەندی ئەوە دەبێ کە هەموو ساڵێك (٣) هەزار ملیۆن دۆلار بەشێوەی یارمەتی دارایی بە رژێمی سادات ببەخشێ . هەروەها ئەو پاشکۆ نهێنییانە ئەوەشیان تێدایە کە ئەمەریکا پابەندی ئەوەش دەبێ کە هەرچی چەكو کەرەسەیەکی جەنگی ئەمەریکایی هەیەو زایۆنی دوژمن داوای کردوە دەیداتێ .

دووبارە گۆڤارەکە وتی بەندێکی تری نهێنیش خراوەتە پەیماننامەکانی کامپ دیڤیدەوەو بەپێی ئەو بەندە موخابەراتی مەرکەزیی ئەمەریکا ئێشکێك لە ئەنوەر ساداتی حاکمی میسر دەگرێ . گۆڤارەکە ئەوەشی نیشانداوە کە رژێمی ساداتیش بەپێی ئەو پاشکۆ نهێنییانە بەڵێنیداوە کە قەبارەی هێزە چەکدارەکانی خۆی کەم بکاتەوەو لەگەڵ هێزە ئەمەریکاییو زایۆنییەکاندا هاوکاری بکا ، دوای ئەوەی کە ساڵێك بەسەر مۆرکردنی پەیمانی سازاندنەکەی نێوان هەردوو لایاندا تێدە پەڕێ .

یەکێتی سۆڤیەت نارەزایی بەرامبەر هەڵکردنی بەیاخی نەتەوە یەکگرتووەکان لە سەر ئوتێلی بلیز هاوس دەردەبڕێ

● یەکێتی سۆڤیەت نارەزایی خۆی بەرامبەر هەڵکردنی بەیاخی نەتەوە یەکگرتووەکان لەسەر ئەو ئوتێلی بلیز هاوسەدا دەربڕی کە هەردوو وەفدی ساداتو زایۆنی بەهاوبەشی ئەمەریکا گفتوگۆی سازانە خۆبەدەستەوەدانەکەی تێدا دەکەن . نوێنەری یەکێتی سۆڤیەت لە نەتەوە یەکگرتووەکان کە نارەزاییەکەی بە کۆرت ڤالدهایمی سکرتێری گشتی رێکخراوەکە گەیاند ، وتی ، نابێ بەیاخی ئەو رێکخراوەیە لە کارێکدا بەکاربهێنرێ کە رێکخراوەکە خۆی بەشداری تێدا ناکا .

هەڵبژاردنی عبدالفتاح اسماعیل بەئەمینداری گشتی پارتی سۆشیالیست لەیەمەنی دیموکراتی

پێنج شەممەی رابوردوو لە عەدەن بلاوکرایەوە کە عبدالفتاح اسماعیل بە ئەمینداری گشتی پارتی سۆشیالیست هەڵبژێرراوە ، هەروەها لە کۆتایی کاروبارەکانی کۆنگریسی یەکەمی پارتە تازەکەدا (٥١) ئەندام بە ئەندامیەتی لیژنەی مەرکەزی ئەو پارتە هەڵبژێرراون .

هەروەها لیژنەی مەرکەزی نۆ لە ئەندامانی خۆی بۆ مەکتەبی سیاسی هەڵبژاردوە کە بریتین لە عبدالفتاح اسماعیلو علی ناصر محمدو علی عبدالرزاق باذیبو انیس حسن یحییو محمد صالح مطیعو صالح مصلح قاسمو عبدالعزیز عبدالوالیو علی سالم البیضو محمد سعید عبدالله . احمد ناصر عنترو سالم صالحیش بە دوو ئەندامی سپێری مەکتەبی سیاسی هەڵبژێرراون .

ئەوەی شایانی باسە پارتی سۆشیالستی کۆماری یەمەنی دیموکراتی پارتێکی تازەیەو جێی رێکخراوی سیاسی بەرەی نەتەوەیی دەگرێتەوە .

وەزیرانی دەرەوەی دەوڵەتە ئیسلامییەکان لە مەسەلەی فەلەستین دەکۆڵنەوە

نەتەوە یەکگرتووەکان :

ئا.د.ع :

وەزیرانی دەرەوەی دەوڵەتە ئیسلامییەکان بڕیاریان دا کە لە چەند رۆژێکی تردا کۆبوونەوەیەکی نائاسایی ببەستن بۆ لێکۆڵینەوەی مەسەلەی فەلەستینو مەسەلەی بەردەوامی داگیرکردنی قودس لەلایەن زایۆنییەکانەوە . هەروەها رایان گەیاند کە کاتو شوێنو بەرنامەی کاری کۆبوونەوەکە کە (یاسر عرفات)ی سەرۆکی لیژنەی کاراپەڕاندنی رێکخراوی رزگاریکەری فەلەستین داوای بەستنی کردوە ، لەو راوێژەدا دیاری دەکرێ کە لەگەڵ ئەو دەوڵەتانەدا دەکرێ کە ئەندامن لە کۆنفرانسی ئیسلامیدا .

ئەوەی شایانی باسە رۆژی ٥ شەممەی رابوردوو وەزیرانی دەرەوە بەیاننامەیەکیان لە نەتەوە یەکگرتووەکاندا دەرکردو تێیدا سەر لەنوێ دووپاتی درێغی نەکردنی خۆیان سەبارەت بەبەرگری کردن لە مافە عەرەبیو ئیسلامییەکان لەقودسو فەلەستینی داگیرکراودا نیشان داو پێیان لەسەر پێویستی کشانەوەی دوژمن لەو زەویانەدا داگرت .

دەستپێکردنەوەی توندوتیژی سیاسی لە تورکیا

یەکێ لەرێکخراوەکانی سەربە پارتی بزوتنەوەی نەتەوەیی راستڕەو لە تورکیادا رای گەیاند کە بەرپرسیارە لە کوشتنی شەش لە ئەندامانی پارتی کاری تورکیا لە ئەنقەرە. سەرۆکی رێکخراوەکە کە ئەفسەرێکی پێشووی سوپایەو ناوی جەنگیز ئیهابە لە قسەکردنیدا بە تەلەفۆن لەگەڵ دایەرەی سیاسی بەڕێوەبەرێتی ئاسایشی ئەنقەرەدا وتی ، خۆی سەرکردایەتی ئەو دەستەیەی کردوە کە ئەم کارەی بەجێ هێناوە ، هەروەها هەڕەشەی لەو کاربەدەستانەی ئاسایشیش کرد کە لەو کارە دەکۆڵنەوە .

لە لایەکی ترەوە بولند هەروەها لە راگەیاندنێکیدا ئەجویدی سەرەك وەزیرانی رۆژی هەینی رابوردوو لە تورکیا وتی ، حکومەتەکەی لە ئەنقەرە وتی : نزیکەی « دوو باوەڕە دایە کە دەتوانێ چاری هەزار » کەس بە تاوانی گیروگرفتی توندوتیژی سیاسی ئیرهابی سیاسی لە تورکیادا بکا ، بێ ئەوەی پەنا بەرێتە بەرگیراونو لەوانە (١١١٨) یاسای عورفی یاخود کرداری کەسیان سەر بەپارتە نادیموکراتییانە بگرێتە بەر .راستڕەوەکانن .

دەستپێکردنی وتووێژی راستەوخۆی نێوان وەفدی ساداتو دوژمن لە بلیز هاوس

● **شەممەی رابوردوو لە« بلیزهاوس » لە واشنتۆن وتووێژی راستەوخۆی نێوان وەفدی حکومەتی میسر بەسەروکایەتی وەزیری بەرگری لیوا کمال حسن علیو وەفدی زایۆنی بەسەروکایەتی مۆشی دایانی وەزیری دەرەوەی دوژمن دەستی پێکرد سەرۆکی ئەمەریکاش جیمی کارتەر لەرێی سایرۆس ڤانسی وەزیری دەرەوەیەوە چاودێری وتووێژەکە دەکا.**

پێش ئەمەی وەفدەکەی حکومەتی سادات لە پاریسەوە بەرەو واشنتۆن بکەوێتە رێ ، پطرس غالی وەزیری دەوڵەت بۆ کاروباری دەرەوە لە حکومەتی میسردا وتی « هیوادارم وتووێژی واشنتۆن هەنگاوی یەکەم بێ بۆ وتووێژکردن لەگەڵ ولاتە عەرەبییە جۆربەجۆرەکانی ترونیسرائیلدا » هەروەها پطرس لە پاریسدا بە کۆمەڵێ لە رۆژنامەنووسانی وت کە لەو باوەڕەدایە دەتوانرێ گیروگرفتی لوبنان چارەسەربکرێ ، جگە لە مەوتی « لە گفتوگۆکانی کامپ دیڤیدماندا باسی گیروگرفتی لوبنانمان کردو وای بۆ دەچم کە لە وتوێژەکانی رۆژانی داهاتووشدا لە واشنتۆن سەر لەنوێ گیروگرفتی لوبنان دەخەینەوە گۆڕێ »

لە لایەکی ترەوە سەرچاوە شارەزاکان وای بۆ چوون کە پەیمانی نێوان حکومەتی میسرو زایۆنی دوژمن لە نۆزدەی مانگی داهاتوودا کە رێکەوتی بیرەوەری یەکەم سەردانە سەرشۆڕییەکەی ساداتە بۆ قودسی داگیرکراو ، مۆردەکرێ . هەروەها هەواڵەکانی واشنتۆن رایان گەیاند کە جیمی کارتەری سەرۆکی ئەمەریکا دوای کۆبوونەوەی لەگەڵ وەفدی زایۆنیدا بۆ رۆژی دوایی لەگەڵ وەفدی ساداتیشدا کۆبۆتەوە پەیامنێری ئاژانسی دەنگوباسی عیراقیش ، رای گەیاند کە سایرۆس ڤانسی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا دوای کردنەوەی کۆبونەوەکە بەجیا لەگەڵ هەردوو وەفدەکەدا کۆدەبێتەوە بۆ لێدوانی ئەو شتانەی کە پەیوەندییان بەومەسەلانەوە هەیە کە لە کۆبوونەوە سێ قۆڵییەکەی بلیزهاوسدا باس دەکرێن .

لەلایەکی تریشەوە هەواڵەکان رایان گەیاند کە دکتۆر محمود القاضی نائیبی میسر لە کۆبوونەوەیەکی تایبەتی ئەنجومەنی گەلدا کە رۆژی چوارشەممەی رابوردوو بەسترابوو ، وتویەتی ئەو نەخشە زایۆنییە ئیمپریالییە کۆنەپەرستییەی کە لە مەیدانی عەرەبیدا خراوەتە گۆڕێو کە پەیمانە بێ شەرمەکانی کامپ دیڤید . دەری خستوون ، مەترسییەك دەنوێنێ کە هەڕەشەلە چارەنووسو دوا رۆژی گەلی عەرەبی میسرو نەتەوەی عەرەب بەگشتی دەکا .

لەلایەکی تریشەوە ئاژانسی دەنگوباسی عیراقو ئاژانسەکانی تر لە قاهیرەوە رایان گەیاند کە ئێستا ئەنوەر سادات خەریکی کێشانی نەخشەیەکە بۆ هەڵوەشاندنەوەی پارتی کۆمەکی نیشتمانی پێشکەوتووخوازی میسرو لە ناوبردنی یەکجارەکی ئەو پارتە .

ئێزگەی دەنگی (مصر العروبة) کە ئەم هەواڵەی راگەیاندبوو وئاژانسەکانیش بلاویان کردبۆوە وتی ، سادات فرمانی داوە بە یارمەتیدەرە گەورەکانی خۆی کە کاروباری پێویست بۆ لە ناوبردنی ئەو پارتە بگرتێتە بەر وبەم مەبەسەش دەستکراوە بەگرتن لە ناوریزەکانی پارتەکەدا .

لە لایەکی ترەوە ئێزگەکە رای گەیاند کە ئەو گۆڕانە وەزارەتەی لەو دواییەدا کرا ، رێبسازێکی سەرکوتاندنەوەی نوێی تێخراوە ، بەوەی کە جگە لەوەی النبوی اسماعیل کاروباری وەزارەتی ناوخۆی میسر دەبینێ ئەرکی بەڕێوەبەری گشتی موخابەراتیشی پێ سپێراوە ، ئەمەش بە هەوڵی ئەوەی کە ریزی دەزگاکانی سەرکوتاندنەوەو تۆقاندن یەك بخرێن .

لە لایەکی ترەوە جۆرج شێرمانی قسەکەر بە ناوی گفتوگۆ ساداتیو زایۆنییەکانی لە بلیزهاوس لە واشنتۆن رای گەیاند کە کۆبوونەوەی یەکەم کە رۆژی ٥شەممەی رابوردوو گیرابوو پانزە دەقیقەی خایاندوەو تیایدا لە سەر گفتوگۆکردنو لەسەر ئەوە رێك کەوتوون کە یەك قسەکەر بە ناوی گفتوگۆکردنەوە هەبێ . هەروەها لەسەر ئەوەش رێك کەوتوون کە لیژنە پێك نەهێنرێو دانیشتنەکان لەسەر بناخەیەکی بەکۆمەڵ ئەنجام بدرێن . دوای ئەوە سایرۆس ڤانسی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا دوو کۆبونەوەی بەجیای لەگەڵ وەفدی زایۆنی بە سەرۆکایەتی مۆشی دایان وەزیری دەرەوەو وەفدی رژێمی میسر بە سەروکایەتی کمال حسن وەزیری بەرگری کردوەو خۆشحالی خۆی بەرامبەر ئەنجامی کۆبوونەوەکەی لەگەڵ وەفدی رژێمی میسردا دەربڕیوە .

وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکاش بەیاننامەیەکی دەرکردو بەیاننامەکە دەڵێ : دوای ٥ سەعات وتووێژکردن لە کۆبوونەوەیەکی سێ قۆڵیو کۆبوونەوە دووقۆڵییەکاندا توانراوە پێشکەوتنێکی باش وەدەست بهێنرێ . هەروەها ڤانسیش لەم بارەیەوە وتی هەردوو وەفدی میسرو زایۆنی بەوپەڕی خێرایی بۆ دارشتنی رەنووسی پەیمانی سازاندنەکە هەڵدەسوڕێن .

هەروەها رۆژی هەینی رابوردووش خولی دووەمی گفتوگۆکردنەکە لە ئوتێلی بلیزهاوس لە نێوان وەفدی ساداتو زایۆنی دوژمندا بە هاوبەشی کردنی وەفدی ئەمەریکا دەستی پێکردەوە .

لە لایەکی ترەوە پەیامنێری ئاژانسی دەنگوباسی عیراق لە واشنتۆن ، رای گەیاند کە هەردوو وەفدەکەی ساداتو زایۆنی لە ئوتێلی مادیسۆن لە واشنتۆن دوو قۆڵێ لەگەڵێ پلەی جۆربەجۆردا لەگەڵ یەکدا کۆ دەبنەوە بە ئامانجی ئەوەی بە زووترین کات بگەنە رەنووسێك بۆ پەیمانی سازانەکە .

Institut Kurde de Paris

جەماوەری گەلەکەمان بەردەوامن لە بایەخ دان بە بەیاننامە مێژووییەکەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش

لەوکاتەوە کە بڕیارە مێژووییەکەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دەرچووە دەربارەی هەڵوێستی شۆڕشگێڕانەی عێراق سەبارەت بە کۆنفرانسی کامپ دێڤیدو ئاکامە پڕمەترسییەکانی و پێویستی راپەڕینێکی گشت لایەنی عەرەبی دژی ئەو پەیمانەو لقو پۆپەکانی ، لەوکاتەوە جەماوەری گەلەکەمانو ڕێکخراوە میللیو جەماوەرییەکانیو هاوڵاتییەکان لە وڵاتەکەمانو تێکڕای نیشتمانی عەرەبو ڕێکخراوە میللیو جەماوەرییەکانیان پشتگیری خۆیان بۆ بەیاننامەکە سەرکردایەتی سیاسی ، چ بەنامەو چ بە بروسکەو چ بە شێوەی تر دەردەخەن .

لەو ڕێکخراوە میللییانەی کە لە دەرەوە بروسکەی پشتگیریان بۆ بەڕێز سەرۆك احمد حسن البکرو هاوڕێ صدام حسين جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ناردوە ، ناوی ئەمانەی خوارەوە دەبەین:

ڕێکخراوی قوتابیە عەرەبەکان لە وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکاو کنداو شاری تولسا ، لاوانی عەرەب لە ویلایەتی تکساس لە وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا ، قوتابیە عەرەبەکانی زانکۆی ویلایەتی ئۆهایۆ ، ڕێکخراوی قوتابیە عەرەبەکان لە زانکۆی روتجەر .

هەروەها ، کادیری نیقابی کەرتی نەوتو کانزاکانو کیمیاوییەکان ، ستایشی بڕیارە مێژووییەکەی حزبو شۆڕشی کرد . جەماوەری ناحیەی « الامام » سەر بە پارێزگای بابلو کۆمەڵانی خەڵك لە شاری بابلو جەماوەری جوتیارانی قەزای « القائم » ی سەر بە پارێزگای ئەنباریش سڵاویان لە هەڵوێستی شۆڕشگێڕانەی سەرکردایەتی حزبو شۆڕش کرد .

یەکێتی نیشتیمانی قوتابیانی عراقو نیقابەی پزیشکانی دان و مەکتەبی تەنفیزی یەکێتی گشتی کرێکارانی عراق لە پارێزگای نینوی ، نارەزایی خۆیان بەرامبەر بەهەموو چارەسەرکردنە خۆبەدەستەوەدەرانەکان دەبڕیو ستایشی هەڵوێستی حزبو شۆڕشیان لەم مەیدانەدا کرد .

رۆژنامە نووسێکی مەغریبی چاوی بە ئاسۆی کاری دەزگاکانی ئۆتۆنۆمیدا دەگێڕێ

هەفتەی رابردوو بەڕێزان احمد عبدالقادر سەرۆکی ئەنجومەنی راپەڕاندنو محمدعلی محمد ئەمین سەرۆکی ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی پێشوازیان لە مصطفی میر کرد کە رۆژنامە نووسێکی مەغریبییە.

بەڕێزان سەرۆکانی ئەنجومەنەکانی راپەڕاندنو یاسادانان بۆ رۆژنامە نووسە میوانەکە باسی ئەو دەسکەوتانەیان کرد کە شۆڕشی حەڤدەی تەمووز لە ناوچەی ئۆتۆنۆمیداو ئەو سەرکەوتنەی کە ئەم تاقیکردنەوە پێشکەوتەیە لەمەیدانە جۆراو جۆرەکاندا وەدی هێناوە . هەروەها ئەرکانەی خراونەتە ئەستۆی هەردوو ئەنجومەنەکەو ئەو هەوڵانەی بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەکانی ئەنجومەنی راپەڕاندن خرانە رووکە بۆ پێشخستنی ناوچەکەو راپەڕاندنی بەرەوپێشەوە دەدرێن .

رۆژنامە نووسی میوان باسی ئەو سەرکەوتنەی کرد کە تاقیکردنەوەی ئۆتۆنۆمی لەوڵاتدا وە دەستی هێناوە .

لەمەودوا موعامەلەی خانەنیشنی لەچوار رۆژدا تەواو دەکرێ

بە گوێرەی روشوێنێکی نوێ کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی داینـاوە ، موعامەلەی خانەنشینی لەمەودوا بە چوار رۆژ تەواو دەکرێ . ئەمە لە کۆنفرانسێکدا بڕیاردرا کە هەفتەی رابردوو تەواو بوو وهەموو بەڕێوەبەرەکانی دایەرەکانی خانەنشینی پارێزگاکانی تێیدا بەشدار بوو .

ئەوەی شایانی باسە ، جاران موعامەلەی خانەنشینی بە (٧٢) قۆناغی کاری رەسمی تەواو دەکرا ، ئێستا بە (٢٢) قۆناغ تەواو دەکرێو ئیتر پێویست ناکا خانە نشینەکان شەهادەی « بەرحەیات » پێشکەش بکەن بەڵکو لە جیاتی ئەمە تەنها ئیمزا کردنیان لەسەر قابمەی مووچەکانیان بەسە بۆ ئیسپات کردنی ئەوەی کە هێشتا هەر لە ژیاندان .

جگە ئەمە بڕیاردرا لقو (ملاحظیە) لە ناحیە دوورەکان بکرێتەوە بۆ سەرف کردنی مووچەی خانەنشینەکان لە جیاتی ئەوەی ئەوان لە شوێنی دوورەوە بێن بۆ قەزاو مەڵبەندی پارێزگاکان بۆ ئەم مەبەستە .

کۆنفرانسەکە مافی ئەوەشی دا بە بەڕێوەبەرانی خانەنشینی لە پارێزگاکان کە وەکالەتە تایبەتییەکانی خانەنشینەکانی « مؤسسات و مصالح » ئیمزا بکەن لە جیاتی ناردنیان بۆ دیوانی بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە بەغدا بۆ ئەم مەبەستە .

پێنج قوتابخانەی نوێ لە سلێمانی

بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی پارێزگای سلێمانی ، هەفتەی رابردوو بڕیاری دا پێنج قوتابخانەی ناوەندی ، دوانی ئێواران ویەکێکیان بۆ کچانو ئەوەی تری بۆ کوڕان لە مەڵبەندی قەزاکانی شارباژێڕو دوکانو چەمچەماڵو ناحیەی چوارقوڕنەو بنگرد بکاتەوە .

بەمەوە ، ژمارەی قوتابخانە ناوەندییەکانی پارێزگاکە بوو بە (٤١) قاتابخانەی کوڕانو کچان . هەروەها بەڕێوەبەرایەتییەکە بڕیاری دا ناوەندی چوارقورنە بکا بە ئامادەیی .

یەکەم کتێبخانەی فۆلکلوری لە هەولێر

دەزگا تایبەتییەکانی وەزارەتی نیشتەجێ کردنو ئاوەدان کردنەوە دوانەخشەکانی دروستکردنی یەکەم کتێبخانەی فۆلکلۆری کوردی لە هەولێر تەواو کرد کە خەرجەکەی (٨٠٠)هەزار دینارە .

ئەمە هەفتەی رابردوو لە لایەن بەڕێز عبدالغفار عبدالقادر الصائغ ئەمینداری گشتی بەڕێوەبەرایەتی رۆشنبیری ولاوانی ناوچەی ئۆتۆنۆمییەوە راگەیەنرا ، کە وتی ئەم کتێبخانەیە کە لە سەرەتای ساڵی ئایندەدا دەستی پێ دەکرێ ، چەند هۆڵی پیشاندانو خوێندنەوەو کۆبوونەوەی تێدا دەبێو ئەمینداریتی گشتی رۆشنبیریو لاوان لەم دواییەدا لیژنەیەکی لە شارەزایان دروست کردوە بۆ گرینی بەرهەمە فۆلکلۆرییە دێهاتیو نوێیەکانو کتێبە رۆشنبیریو کەلەپوورییەکان بۆ ئەوە لە کتێبخانەکەدا بۆ نومایش دابنرێن ، کە دەبێ بە مۆزەخانەیەکی کەلەپووری بە مەبەستی زیندوکردنەوەی کەلەپووری میللی کوردو قوڵکردنی رەسەنایەتی ئەو . بەڕێز الصائغ ، فیلمی قسەکەر لە کتێبخانەکەدا نیشان دەدرێ بە چەند زمانی ناوخۆییو جیهانی کە یاریو هونەرە فۆلکلۆرییە میللییەکانو چۆنیەتی دروستکردنی بەرهەمە لادێیە کوردیەکان نیشان دەدا .

رێز لێنانی چەند کرێکارێکی بەرهەمەند لە هەولێر .

ئەمیندارێتی گشتی گواستنەوەو رێگاوبان لە ناوچەی ئۆتۆنۆمیدا دەستخۆشی رێزی لە (١٢) دوازدە شۆفێری کارگوزەرانی ئەمینداریەتییەکەنا ، لەبەر ئەوەی کە پلەیێکی بەرزیان لە گواستنەوەی شتوومەکدا وەدەستهێنا بوو وە بەو بۆنەیەوە ئاهەنگێك رێکخراو بەڕێز احمد حامد قادر ئەمینداری گشتی گواستنەوەو رێگاوبان هەندێ خەڵاتی بە سەر ئەو شۆفێرانەدا دابەش کرد .

هەواڵەکانی هەولێر

\+ لەم رۆژانەدا وەفدێکی پەرلەمانی بەلجیکی سەری دا لە پارێزگای هەولێر ، وەلەکاتی سەردانەکەدا لەلایەن بەڕێزان احمد عبدالقادر سەرۆکی ئەنجومەنی راپەڕاندنو محمد علی امین سەرۆکی ئەنجومەنی یاسادانانەوە پێشوازی لێ کرا . لەسەردانەکەدا وەفدی پەرلەمانی خۆشحاڵی خۆی سەبارەت بەو گۆڕانکارییە فراوانە دەربڕی کە لەماوەی ئەم چەندساڵەدا لە ناوچەی کوردستاندا بەدی هاتووە . وە هەروەها بەڕێز ئەمینداری رۆشنبیریو لاوان لە کاتی قسەکردن لەگەڵ وەفدەکەدا ئەو بایەخە فراوانەی ئاشکراکرد کە سەرکردایەتی شۆڕش بە ناوچەکە و پرۆژەی داهاتووی داوە .

\+ لەم رۆژانەدا سەرۆکایەتی تەندروستی دوو مەڵبەندی تازەی تەندروستی لە - سێبیران - و - کەسنەزان - دا کردەوە ، وەهەروەها پزیشکایەتی لادێی پارێزگاکە ، دەستی کردبە هێرشێکی فراوانی تەندروستی لە گوندو ناحیەو قەزاکانی هەولێر ئەوەی شایانی باسە ، ئێستا ژمارەی مەڵبەندی تەندروستی لە پارێزگاکەدا گەیشتۆتە - ٧٠ - مەڵبەند جگە لەو مەڵبەندانەی کە لە گوندوقەزاو ناحیەکاندا هەیە .

\+ ئێستا لە پارێزگای هەولێردا ، بەڕێوەبەرایەتی کاروبار خەریکی جێبەجێ کردنی چەندەها پرۆژەی خزمەتگوزاریو ئاوەدان کردنەوەیە کە دروست کردنی چەندەها خانوو مەڵبەندێکی گەورەی تەندروستییە لە «دیانە»دا ،لەگەڵ دەست کردن بە دروست کردنی چەندەها خانووبۆ هاووڵاتیان کە (١٢٠) هەزار دیناری تێ ئەچێت .

«هاوکاری» وکۆمەڵانی خەڵك

هاوکاریو کۆمەڵانی خەڵك

کاك ئازاد رەنجەرۆ - گەڕەکی ئازادی لە کەرکوك ، نامەیەکی بۆ ناردوین باسی گیروگرفتی ئاو دەکات لە گەڕەکی ئازادیو دەڵێ جاران هەرباش بوو ، ئاو سەعات (١١ر٣٠)یان (١٢)ی شەو دەهاتو تانکیو مەنجەڵو بەرمیل وقاپو قاجاغمان پڕ دەکردو بە رۆژ تا کات دەسوڕایەوە نیوەشەو بە چکلەچزێ کاری خۆمان پێ مەیسەر دەکرد ئێستا ئەوەش بڕاوەو خەڵك دەبێ شریتە بکا بۆ ئەو ماڵانەی دەکەونە سەرچادە .

ئێمەش وا مەسەلەکە دەخەینە بەرچاوی شارەوانی شاری کەرکوكو هیواداری چارەسەرکردنین .

کاك م.پ - ئامۆژگای ئامادەکردنی مامۆستایان لە هەولێر : مادام مامۆستای تر خرابنە جیگای قوتابیەکانی ئامۆژگا کە دەرسیان دەوتەوە ، وابزانم کار لە کار ترازاوەو ئیتر باسکردنی مەسەلەکە هیچ ناگەیەنێ .

نامەکەی تریشت کە لە بارەی قیرتاو کردنی کۆڵانەکانی گەڕەکی مەنتکاوەوە نوسیوتە گەیشت . ئێمەش لەگەڵ تۆدا وا رووی دەم دەکەینە شارەوانی هەولێرو تکای لێدەکەین ئاوڕێکی دڵسۆزانەتان لێبداتەوە بەرلەوەی زستان بە لێزمەو بارانەوە هێرش بهێنێو دانیشتوانی مەنتکاوە بەدەستی قوڕو چلپاوەوە بکەونە زەلازەلا .

کاك رحیم عزیز عبدالکریم - قەڵادزێ : لە نامەکەیدا داوا لە دەزگا رۆشنبیرییەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی دەکا ئاوڕێك لە شاری قەڵادزێ بدەنەوەو ئەگەر هیچ نەبێ کۆڕی ئەدەبی بۆ ئەدیبو ئەدەب دۆستانی قەڵادزێ ببەستیو پێشانگا بۆ هونەرمەندە لاوەکانی ئەوێ بکەنەوەو لە کوتاییدا داوا دەکا لق بۆ دەزگا روشنبیرییەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی لە قەڵادزێدا بکرێتەوە .

کاکی خۆم : ئێمە وا داواکانت دەخەینە بەرچاوو پشت بە خوا .

کاك جوانڕۆ حسین مام ئاغا - قوتابخانەی ئامادەیی رانیە . زۆر سوپاس بۆ هەستی برایانەو وشە شیرینەکانت . وا لە خوارەوە گیروگرفتەکە دەخەینە بەردەم بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی سلێمانیو هیواداریـن بەزووترین کات چارەسەرێکی بنەبڕکەری بۆ بدۆزرێتەوە :

کاك جوانڕۆو ئاوەڵەکانی پلەی ناوەندییان لە چوارقورنە تەواو کردوە ،بەڵام لەبەر نەبوونی قوتابخانەی ئامادەیی لەوێ ، ناچار بوون بێن بۆ رانیە . جگە لەمە ، ژمارەی قوتابیانی پۆلی چوارەمی گشتی خۆی لە (٢٠) قوتابی دەداتو هی قوتابیانی پۆلی پێنجەمی زانستی خۆی لە (١٠) قوتابی دەداتو هی قوتابیانی پۆلی شەشەمی زانستی خۆی لە (٢٠) قوتابی دەدات .

کاك جوانڕۆ پێشنیار دەکات یان قوتابخانەیان لە چوارقورنە بۆ بکەنەوە یان یارمەتی یەکیان بدرێ کە لە رانیە پێی بژین یان ئۆتۆمۆبیلیکیان بۆ تەرخان بکرێ بۆ هاتوچۆ کردن لە نێوان چوارقوڕنەو رانیەدا .

کاك جەمال محمود حامد بەکرەجۆ لە نامەکەیدا دەڵێ ئەوەی زانراوە بەشی کوردیی تەلەفزیۆنی تأمیم بۆ بینەرانی کورد دانراوە ، بەڵام ئەوەی راست بێ ئەوەیە هەر لە ناو چەند گۆرانیەکی عەرەبی هنیدیو هی تردا ، گۆرانیەکی سواوی کوردی لێدەدرێ ، یان هەفتەی جارێك چیرۆکێك نیشاندەدرێ کە بینەر نە بینینی وەڕس بوە .

کاکی خۆم : ئێمە وا قسەکانی تۆ دەخەینە بەرچاوی کاربەدەستانی تەلەفزیۆنی تأمیم وچاوەڕێی وەڵامین .

. . . .

تێبینی : سرنجی کاك جوانڕۆ حسین مام ئاغا بۆ ئەو هەواڵە رادەکێشین کە لەم لاپەڕەیەدا لە بارەی کردنی قوتابخانەی ناوەندی چوارقوڕنە بە ئامادەیی بڵاو کراوەتە . .

دەست کردن بەجێبەجێ کردنی هەرەوەزی نیشتمانی لە سلێمانی

هەفتەی رابردوو لە پارێزگای سلێمانی راگەیەنرا کەوا هەرەوەزی نیشتیمانی بۆ لەناوبردنی ئیجباری نەخوێندەواری لە پارێزگاکەدا لە یەکی مانگی کانوونی یەکەمەوە دەستپێدەکات . ئەمەش دەقی بەیاننامەی پارێزگارییە :

بۆ جێبەجێکردنی بەندی (٢)ی مادەی (١٤)ی یاسای هەرەوەزی نیشتیمانی سەرتاپاگیر بۆ لە ناوبردنی نەخوێندەواری ژمارە (٩٢)ی ساڵی ٩٧٨ و بە پێی بەیاننامەی بەڕێز وەزیری پەروەردە سەرۆکی ئەنجومەنی بەرزی هەرەوەزی نیشتیمانی سەرتاپاگیر بۆ لەناوبردنی ئیجباری نەخوێندەواری ، کە بە گوێرەی ئەو هەرەوەزی نیشتیمانی سەرتاپاگیر بۆ لەناوبردنی ئیجباری خوێندەواری لە هەموو وڵاتدا راگەیەنرا ، ئەمەی خوارەوە رادەگەیەنین.

هەرەوەزی نیشتیمانی سەرتاپاگیر بۆ لەناوبردنی ئیجباری نەخوێندەواری لە پارێزگەکەماندا لە رۆژی یەکەمی مانگی کانونی یەکەمی ساڵی ١٩٧٩ی میلادییەوە دەست پێدەکات کە رێکەوتی رۆژی یەکەمی مانگی موحەڕەمی ساڵی ١٣٩٩ی هیجرییە . لەسەر هەموو لایەنە پێوەندیدارەکانی پارێزگاکە پێویستە ئەرکەکانی خۆیان بەگوێرەی یاسا بەجێبهێنن

ارشد احمد محمد
پارێزگاری سلێمانی
سەرۆکی ئەنجومەنی ناوخۆیی لەناوبردنی نەخوێندەواری

میهرجانی رۆژی موسیقای جیهانی لە سلێمانی

بەڕێوەبەرێتی رۆشنبیری جەماوەر لە سلیمانی لەرۆژانی ١٠ هەتا ١٢ی ئەم مانگە میهرجانێکی فروانی موسیقای ساز کرد کە هەموو تیپە موسیقاییەکانی سلیمانی بەشداریان تیاکردو بەبۆنەی رۆژی موسیقای جیهانەوە بوو .

ئاهەنگەکانی میهرجانەکە لە هوڵی مەڵبەندی رۆشنبیریو کۆمەڵایەتی زانکۆ کرایەوەو لە دوا رۆژی ئاهەنگەکاندا پاداشتی رێز لێنان درا بەو هونەرمەندانەی خزمەتی هونەری موسیقایان کردوە .

ئەوەی شایانی باسە لەژمارەی داهاتودا رێپورتاجێ دەربارەی ئاهەنگەکانی ئەو میهرجانە بڵاو دەکەینەو .

سەرەتای ڕێگا

● دلشاد ●

عێراق ماوەیەکی دوورو درێژ لە مێژوویەکەی دووچاری دەستی داگیرکردن بووە لەلایەن بێگانەوە ، دوا داگیرکردنیشی لەلایەن بەریتانیاوە بووە .

هەر چەندە بەریتانیا ویستویەتی کە بەشێوازی تەفرە دەرانەی کۆلۆنیالیانە نارەزایی میللی کپو خامۆش بکاتەوە ، بەڵام بۆی دەرکەوتوە کە ناتوانێ راستەوخۆ بە سوپا حوکمی عیراق بکات ، بۆیە کەوتۆتە بڵاوکردنەوەی چاوڕاو کە گوایە هاتوە بۆ رزگارکردنی عیراق نەك داگیرکردنی ، دوای ئەمە چەند حکومەتو پەرلەمانێکی جۆربەجۆری داناوە بۆ ئەوەی وا لە گەلی عیراق بگەیەنێ کە گوایە سەربەستو ئازادو سەربەخۆیە . ئەگەر چ'و لە روو داوەکانی ئەم قۆناخە بپۆشین کە بەقۆناخی دوابڕاو (البائد) ناسراوە ، ئەوا سەربەخۆیی سیاسی عیراق لە شۆڕشی ١٤ ی تەمووزی (١٩٥٨)ەوە وەدی هات چونکە ئەو قوناخەی لەپێش شۆڕشەوە بوو قوناخی داگیرکردن لەلایەن بێگانەوەبوو جابەشێوەیەکی راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ بوو بیو عیراقیش لەم ماوەیەدا نەیتوانیوە هیچ پێشکەوتنێکی راستەقینەی ئەوتۆ بەدیبهێنی کە لەگەڵ تواناکانیدا بگونجێ .

ئابوری عیراق بەدەست ئینگلیزو کۆمپانیا مۆنۆپۆلییەکانی نەوتەوە بوو ، کشتوکاڵ بەدەست دەرەبەگەوە ، دۆخە گشتییەکان پابەندی پاشاگەردانیو فەساد بوون ... هەر وەکو لەمەوبەر وتمان شۆڕشی ١٤ی تەموزی ١٩٥٨ لە بواری بەدیهێنانی سەربەخۆیی سیاسیدا مەسەلەکەی بەلایەکا خست ، بەڵام بەهۆی چەند دۆخێکی خۆیەکی (ذاتی)و بابەتییانەوەو بەهۆی لادانی لە خەتە رەسەنەکەی ، نەیتوانی سەربەخۆیی ئابوری بەدی بهێنی کە دوای شۆڕشی ١٧ی تەموزی ساڵی ١٩٦٨ بەسەرکردایەتی حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست بەدی هاتو بەتایبەتی دوای میللیکردنی نەوتو تەرخانکردنی داهاتەکانی ، کە روژ بە رۆژ زیادیان کرد ، بۆ خزمەتی مرۆڤی عیراقو نیشتیمانی عیراق بەپێی چەند نەخشەیەکی گەشەپێدانی ماوە نزیكو ستراتیجییانە کە پشتیان بە تازەترین رێگاو شێوازە زانستییەکان بەستبو .

بەم جۆرە عیراق بۆ یەکەم جار ستراتیجییەکی گەشەپێدانی نوێی بەخۆیەوە بینی کە پشتی بە دیراسەت کردنێکی وردی زانستییانەی دۆخی عیراق بەستوە بۆ دۆزینەوەی کەلەبەرو کۆسپەکانی بەردەم گەشەکردنو دەست نیشانکردنی داهاتە ئابورییەکانو شێوازی گەشە پێکردنیان بۆ بنیات نانی ئابورییەکی پەرەسەندوو پتەوو کە بتوانێ چەند زیادبوونێکی پلەو رادە بەرزو هەمیشەیی لە ئاستی گوزەرانی هاووڵاتی عیراقیدا دابین بکاتو جیاوازی داهاتی تاکە کەسی نێوان دەستەو توێژە کۆمەڵایەتییەکان کەم بکاتەوەو بە تەواوەتی ئابوری نیشتیمانیو داهاتەکانی لەگشت شێوەیەکی پاشکۆیەتی بێگانە رزگار بکات .

لە ماوەی دەساڵی رابوردوی تەمەنی شورشە سەر بەرزەکەماندا عیراق لەمەیدانی نەخشەو گەشەپێدانی نەتەوەییدا قۆناخی درێژی بڕیوە .

جا بۆ ئەوەی ئاگاداری دۆخە نوێیەکە ببین ، پێویستە دۆخی رابوردوو ئێستای نیشتمان بەخێرایی لەگەڵ یەکتریدا بەراورد بکەین .

بەدرێژایی بیست ساڵ (واتە پێش شۆرشی ١٧ - ٣٠ی تەمووزی ١٩٦٨) ئەو پارەیەی بۆ گشت نەخشەکانو بەرنامەکانی ساڵانە رەنێو هێنرا (١٨٩٦) ملیۆن دیناربوو واتە بەرادەیەکی (معدل) ساڵانە کە (٩٥) ملیون دیناربوو .

کەچی گشت ئەوپارەیەی دوای شۆرش - لەساڵی ١٩٧٠ - ١٩٧٥و بۆ سێ ساڵی یەکەمی نەخشەی نەتەوەیی کێشا (١٩٧٦ - ١٩٨٠) بۆ نەخشەی یەکەمی گەشەکردنی نەتەوەیی تەرخانکرا (١٠٢٠٧) ملیون دینارە واتە بەرادەی ساڵانەی (١١٣٤) ملیۆن دینار .

وە ئەگەر سەرنجێك لە نەخشەی گەشەپێدانی نەتەوەیی ئەمساڵ بدەین بۆمان دەرئەکەوێ کە رادەی داهاتی هاووڵاتی عیراقی لە ساڵی ٩٦٩-١٩٧٠دا هەشتا دینار بووە کەچی ساڵی ١٩٧٧ بووە بە ٢٧٠ دینارو ساڵی ١٩٨٠ ئەگاتە ٥٨٠ دینار ، ئەم گەشەکردنەی داهاتی هاووڵاتی عیراقی لەهەموو ئەورادانەی تێپەڕاندوە کە لە وڵاتانی بەرهەم - هێنەری نەوتو هیتردا روو ئەدەنو دێنەکایەوە .

ئەو راپۆرتو بەڵگە ژمارەییانەی لەبەردەستدان نیشانی ئەدەن کە عیراق بەهەنگاوی خێرا بەرەو پاشەرۆژی باشتر پێش وڵاتە گەشەکردوەکان کەوتووەو هەوڵی تەواوکردنی بینای ئابوریو وەدیهێنانی ئاستێکی گەشەکردنی هاوسەنگو نەگۆڕاو ئەدات لەو کەرتانەدا کە ئابوری نەتەوەیی پێك ئەهێنن لەگەڵ بەردەوامبوون لەسەر بنیات نانی چەند هەیکەلێکی پاڵپشت کە بنەمایەکی بنەرەتی بن بۆ دابین کردنی کاری پەرەسەندن لەپاشە رۆژدا .

ئەم هەموو شتانە لەپێناوی مرۆڤی عیراقیدا ئەکرێن ، چونکە بە پێی بۆچونی شۆڕشو بیروڕاکانی حزبی فەرماندە مرۆڤ ئامانجو وەسیلەیە . وە بەبێ مرۆڤ گەشەکردن شتێکی ئەوتۆ نابێو ناشگاتە ئامانجەکانی ، هەر لەبەر ئەمەشە کە هەموو هاووڵاتییەك بانگ کراوە کە هەریە کە لەشوێنی خۆیەوەو بەپێی توانای لەسەرخستنی نەخشەکانی گەشەکردنی نەتەوەییدا بەشداری بکات .

بڕوانە : ل : ٧

Institut Kurde de Paris

لە یادی بێخودی شاعیردا

● سلێمانی جەمال محەممەد ●

لە مێژەوە ئارەزووی ئەوەم ئەکرد کە شتێک دەربارەی مامۆستا بێخود بنووسم ، بەتایبەتی پاش ئەوەی پتر لە ٥-٦ جار دیوانەکەیم خوێندەوەو تەنانەت وتارێکم لە ژێر ناونیشانی (بێخودو شیعری موناسەبەت) دائامادەی بڵاوکردنەوە کرد ، بەڵام واوارێکەوت مێژووی کۆچی دوایی بەسەرا هات و منیش ئەمەم بە هەل زانی کە کاتی ئەوە هاتووە یادێکی بکەینەوە .. چونکە یادکردنەوەی ئەو مرۆڤە نەمرانە ئەرکێکی پێویست و کارێکی بەجێیە ..

ئەوان چۆن دڵسۆز بوون بۆ وڵات و نەتەوەکەیان . ئەبێت ئێمەیش لە ئەمەکی ئەوەدا جارجارە یادیان بکەینەوە ..

بێخود ناوی مەحموودەو کوڕی موفتی حاجی مەلا ئەمینی کوڕی مەلا ئەحمەدی چاومارە ، لە ساڵی ١٢٩٦ کدا لە سلێمانی لەدایک بووەو خوێندنیشی لە سلێمانی تەواو کردووەو (٢)(بێخود) نازناوی شیعریەتی ..

بێخود لەپاڵ ئەوەدا کە مرۆڤێکی ئایین پەروەر بووە دڵتەڕو گوفتار شیرین و جارجارەش نوکتەبازو قسە خۆش بووە ، مرۆڤ هەمیشە حەزی بەوە کردووە لەگەڵیا دابنیشێ و گوێ بۆ قسەخۆشەکانی شل بکا ، ئەویش بە شیعرە جوان و ڕەنگینەکانی ئەو کۆڕو دانیشتنانەی ئەڕازاندەوە خۆ دانیشتن و کۆڕەکانی کە لەگەڵ حاجی میرزا عەبدوڵڵای کۆییدا (خادیم)و(٣) میرزا مارف و عەلی کەمال باپیروزێوەڕوئەحمەدشوکریدا ، ئەوە هەرگیز لە بیر ناچێتەوەو شیاوی یادکردنەوەو باس کردنن ، .. جەنابی حاجی میرزا عەبدوڵڵای کۆیی لە باسی مەلا مەحموودی بێخودا لە بەشێکی دیوانەکەیدا ئەڵێت :-

● ئەو ڕۆژە کە قیسمەت هێنامی بە شاری سلێمانی ، زۆر خۆش هاتە پێش چاوم و بۆ ڕابواردن ئەحباب و ئەرباب و ئەدیب و قسەخۆش و شاعیر ئەهاتە لام و ڕۆژانە بە موتالەعەی مەسنەوی مەولانا جلال الدین کە زاتێکی سەرکەوتوو پایە بەرز لە مەقامی محبەتوڵڵا بوو ... تا ئەگاتە ئەوەی کە ئەڵێ : وە بەعزێ ئەوقات بە موتالەعەی کوللیاتی سەعدی و بێدل ، میرزا عەبدولقادر ڕەحمەتیان لێ بێ ڕامان ، ئەبواردو لەم ڕەفیقانە شاعری بەناوبانگ مەلا مەحموودی بێخود زۆر ئەهاتە لام ، ئەوەی حەقیقەت بێ بێخود شاعرێکی زۆر بەرزە لە کوردی و لە فارسی ، منیش لەوکاتە خەریکی ئەم دیوانە بووم (مەبەست لە دیوانەکەی میرزا عەبدوڵڵا خۆیەتی) لە فارسی و لە کوردی ، کە ڕۆژبەڕۆژ ئەهات تەماشای ئەکردو تەحسینی ئەکردو لەبەر ئەوە بە چاوی محەببەت تەماشای خۆم و دیوانەکەمی ئەکرد) .

ئەڵێن قسە قسە ڕائەکێشێ بۆیە ئێرەدا ئەوەش ئەخەمە ڕوو کە بێخود شیعرێک لە وەسفی دیوانەکەی خادیمدا ئەنووسێ و بۆی ئەینێرێ کە ئەمە سەرەتاکەیەتی :

بیحەمدیللا دڵی دەریایە خادیم
خەیاڵی گەوهەری یەکتایە خادیم
لە دورجی نەزمو نەسری لەفزی ئەودا
مەعانی لوئلوئی لالایە خادیم

وە بەم بەیتەش کۆتایی دێت :-

دەوامی بێ بە قەدر عومری کوڕی خۆی
هەتا شیعری لەسەر دونیایە خادم

خادیمش بە شیعرێکی (١٧) بەیتی وەڵامی ئەداتەوە کە ئەمە سەرەتاکەیەتی :

لە عەشقی حەزرەتی مەولایە بێخود
سەری پڕ نەشئەی سەودایە بێخود

کۆتاییەکەی :-

لە وردی وەک ئەبێ وردی ڕمووزی
لە موڵکی مەعنەویدا شایە بێخود

لە پاش ئەوەی ئەم دوونامە شیعریە بۆ یەکتر ئەنێرن ، دوای چەند ڕۆژێ چاویان بە یەکتر ئەکەوێ و لە پاش هەندێ قسەو نوکاتی خۆش بێخود بە خادیم ئەڵێ :

ئێمەو زۆر بە دیقەت موتالەعەم کردو سەرنجم لە ڕێک و پێکی دا ، سوئالێکت لێ ئەکەم ، کامەمان درۆزنترین ؟) .

خادیمیش ئەڵێت : (قوربان تۆ زۆر لەمن درۆزنتری) ، بێخود یەکسەر حاڵی ئەبێ کە میرزا عەبدوڵڵا مەبەستی چی بووە واتە هەریەکەیان ویستوویانە شیعری ئەوی تریان پەسەند بکاو خۆیان بە بەرزتر بەرامبەر یەک نەگرن ..

بێخود یەکێک بوو لەو شاعیرانەی کە هەرگیز کەمتەرخەمی نەکرد لە کردەوەی چاک و خزمەتی وڵات و نەتەوەکەی ، چ بە پێنووس چ بە کردەوە ، بە پێنووسە ڕەنگینەکەی شیعری هەمە چەشنەی بۆ داناوین و بە کردەوەش مامۆستایی ئەکرد ، منداڵانی کوردی فێری خوێندەواری ئەکرد ، هانی خەڵکی ئەدا بۆ ئەوەی منداڵەکانیان بنێرنە قوتابخانە ، سروودیشی بۆ قوتابیان داناوە بۆ ئەوەی لە بەیانیان لە پێش ئەوەی بچنە پۆلەوە بیخوێننەوەو بە گۆرانییەوە بیڵێن .

بەڕاستی ئەگەر سەرنجێک لە دیوانەکەی « بێخود » بدەین ئەبینین کە زۆربەی شیعرەکانی ئایینی و ستایش و موناسەباتە ، داخی گرانم بێخود شیعری نیشتمانی کەمە ، ئەمەش جێی گومان و وتووێژە ، بێخودێک کە خۆشەویست و دۆستی شێخ مەحموودی نەمر بووبێ بۆچ ئیتر نەبێ شیعری نیشتمانی کەم بووبێ ؟ . باپیرم کە زۆر دۆستی بێخود بوو بۆی گێڕامەوەو وتی :- لە بیرمە کە بێخود لە گەرماودا کەوت و نەخۆش کەوت ، کاتێ شێخ مەحموود هەواڵی پێ ئەگا زور نارەحەت ئەبێ و لە خوا ئەپاڕێتەوەو ئەڵێ : « خوایە هەرچی ماڵی دنیام هەیە لێم بسێنە ، بەس بێخود چاک بێتەوەو نەمرێ » . من نامەوێ بچمە بنج و بناوانی ئەم مەسەلەیەوە ، دوور نییە بێخود زۆربەی شیعرە نیشتمانییەکانی نەفەوتابن ... یان مەسەلەی ئایینی مۆڵەتی ئەوەی نەدابێ کە ئەم لایەنە فەرامۆش بکات .

لە کۆتاییدا حەزئەکەم ئەو پارچە شیعرەی بەبۆنەی کۆچی دوایی بێخودەوە کە لەلایەن حاجی میرزا عەبدوڵڵای کۆیییەوە وتراوە بڵاوبکەمەوەو بەمەش کۆتایی بە باسەکەم ئەهێنم بە هیوای ئەوەی لە دەرفەتێکی تردا دەربارەی (بێخودو شیعری موناسەبەت) بدوێم :

●—●—●

(١) دیوانەکەی بۆ یەکەم جار لە لایەن کاک محەمەدی مەلا کەریمەوە لە ساڵی ١٩٧٠ ، لە چاپخانەی (سلمان الاعظمی - بەغدا) لەچاپ دراوە .

(٢) دیوانی بێخود ، کۆکردنەی محەمەدی مەلاکریم ، ١٩٧٠ ، بەغدا ، (چاپخانەی سلمان الاعظمی) .

(٣) حاجی میرزا عەبدوڵڵا ، شاعیرێکی گەورەی کوردە ، نازناوی شیعری (خادیم) ، خاوەنی دیوانێکی بەرزو نایابە) بەرگی یەکەمی دیوانەکەی لەلایەن نووسەری ئەم وتارەوە ئامادە کراوە بۆ چاپ ، بەم زوانە ئەکەوێتە ژێر چاپەوە .

(٤) دیوانی بێخود، ل١٣٦ .

(٥) ارجعی :- مەبەست لەو ئایەتەیە کە ئەفەرموێت . ارجعی الی ربك .. واتە بگەڕێرەوە بۆ لای خوای خۆت فادخلی :- مەبەست لە ئایەتی (فأدخلی فی عبادي) واتە بچۆرە ڕێزی ئەوانەی منیان پەرستووە .

(٦) چراغ :- چرا .
ئەنیس :- هاوڕێ .

(٧) بە پێی حروفی ئەبجەدی ساڵی لەدایک بوونی بێخود ئەکاتە ئایەتی « عیسى ان یبعثك ربك مقاما محمودا » ١٢٩٦ک . وە ساڵی مردنیشی ئەکاتە (مغفورە) - ١٩٥٥ز .

لە دڵ سەبرو لە تەن تاقەت لە چاو ئەشکی ڕەوان ڕۆیی
دڵ ئارامی نەما ئیمڕۆ کەوا ئارامی جان ڕۆیی
لە حاڵی بێخودی بوو ماتەمی بێخود لە هەر لایێ
فوغان و ئاهی مەردو ژن لەبۆ ڕووی ئاسمان ڕۆیی
لە کۆچی پیری دەریا دڵ دڵم پڕ جۆشە وەک دەریا
کەوا ئەم گەوهەری پاکە لە دەستی دۆستان ڕۆیی
بە قەلبی [مطمئنی] بوو ندایی (ارجعی) گەر بیست
بە ئەمری (فادخلی) سەربەست لەبۆ باغی جینان ڕۆیی(٥)
گوڵی باغی سەخا بوو ، جیلوەبەخشی نەوبەهاری بوو
بە ڕەنگی زەعفەران ئیمڕۆ بە وەبشوومەی خەزان ڕۆیی
ڕەوانی مورغی گوڵزاری تەجەللا بوو لە فیردەوسا
بە باڵی هیمەتی پەروازی کرد بۆ ئاشیان ڕۆیی
گوشادەی عوقدەی هەرکار پەنجەی علیم و زانینی
حەلالی موشکیلاتی جاهیل و هەم عالمان ڕۆیی
فەساحەت مەبدەئی شیعری بەلاغەت مەسدەری بەیتی
زەکاوەت لەفزو گوفتاری بە ئەزکاری زوبان ڕۆیی
چراغی دوو دەمانی ئالی موفتی بوو لە علیم و فەن
ئەنیسی دڵ بریندران ڕەئیسی شاعیران ڕۆیی (٦)
مەکانی تەنگی دونیا بو محەببەت ویسعەتی کەم بوو
بەناچاری عرووجی کرد بە ئەوجی لامەکان ڕۆیی
لە تەجریدا بە عیسا پەیڕەوی گەر کرد لە دنیادا
بە باڵی هیمەتی پەروازی کرد بۆ ئاسمان ڕۆیی
زەمانێ بوو کە گوڵزاری محەببەت سەوزو خوڕەم بوو
کەچی پەژمووردە بوو ئیمڕۆ کە پیری باغەوان ڕۆیی
لەبەر جۆشی دەروونم سەردەکا خوێنی جگەر هەردەم
کە سەیلی ئەشکی حەسرەتمە لەچاوی خونفشان ڕۆیی
لە تەئریخی وەفاتی پیری مەعنی پێی وتم ئیمشەو
دەڵێ (مەغفوورە) ئەم پیرە بە ڕەنگی نەوجەوان ڕۆیی (٧)

هەروەزی خوێندەواری

● مەنگوری ●

کاکی کورد بخوێنە خوێندن دەردی تۆ دەرمان ئەکا
خوێندنە چارەی نیازی بەرزی کوردستان ئەکا
خوێندنە گەر برایەتی کوردو عەرەب نیشان ئەکا
خوێندنە وەک ئەو بەهارە کیوەکانت جوان ئەکا
خوێندنەدایکی هەمو هەستو نیازو ئارەزو
هەر بەخوێندن پێک ئەهی ئاواتی خوشی و بەرزی تو

کاکی کورد دۆڕاوی هەستە تازوە فریاکەوە
توبەجی ماوی لەکوچو باری خوێندن پێشکەوە
هەر بەخوێندن بەرزی تو پێکدێ لەخوت ئاوڕدەوە
ئەو وەڵاتەی خوێندەوارن چەندە رێکن پێکەوە
یەک دلو ئیمانو باوەر تێئەکوشن بی ووچان
ناهێڵن زوردار بەسەریان تێپەڕوبیانخاتە ژان

کاکی کورد بخوێنە بەخشی خوندنی کە چیت هەیە
دادی تونادا خەرافات خوبدەرە ئەم پروژەیە
توبە خوێندن پێئەگەی جا هەر مەبەستێکت هەیە
خوێندنە گەربوتە هوی چونە فەزای ئەم عەسرەیە
ئەوروپاش وەک ئیمە جاهیل بون لە قەرنی حەفدە هەم
وا بەخوێندنی گەینە ئەو پایەی لەمانگدا کوتن علەم

خانمەکانی شوخو شەنگو خوشکەکانی خونچەدەم
چەندجوانە پیکەوە (کەوگیرو) پێنوس و قەلەم
جا وەرن دەی تاودەنە خوێندن مەترسن زوروکەم
هەر بە خوێدن ئەشکی ئوردوی پڕ لە جەهلی دەردوخەم

ئەی ژنی جوانی بەجێماوی لە خوێند پێشڕەوی
ئەی کچولەی جوان و هەلکەوتو لە ناکاملی خەوی
ئەی کوڕی دیهاتو شاری هەستە تا تونو بتەوی
دایکی نیشتمان چاوەڕێتانە بەخوێندن پێشکەوی
حەیفە بو ئەو بەژنوباڵایەت بەبێ خوێندن بگەڕێ
پشت لە زانستو هونەرکا بو خەرافات وەرگەڕێ

جا هەمولاتان وەکو یەک هەلگرن پێنوسی ژیر
بیکەنە دڕکی دلی دوژمن بەیەک پەیمانو بیر
بەسیەتی نەخوێندەواری عیبە زور بو گەنجو پیر
هەر بە خوێندن پێ گەیشتون چەند هەزار گەورەو وەزیر
جاوەرن دەست کەن بە خوێندن‌هەل لە دەستخوتان مەدەن
سمیلی قیت بی خوێندەواری عەیبە ئیتر بابدەن

کاکی جوتیارو فەلاح وا وەرزی خوێندن پێگەیی
دەی بە قوربان ڕاپەڕن گیتی هەمو وا تێگەیی
هەر بە خوبندن بەرهەمی ئیوە ئەگاتە پیشڕەوی
خوێندنە گەر ئیوە رزگارکا لە ژینی بەد ڕەوی

ئەی برای کریکارو رۆلەی جی ئومیدی کوردزمان
تو بە خوێندن ئەبیە خاوەن مەرکەزی بەرزو نیشان
تو بە چەند ساڵ رەنجی خوێندن دایبنێ سەت ساڵ ژیان
بوتو بیکدی جاکەوا بو هەستە یەک بیرو تەکان
تاو دەرە پێنوسو قاقەز بوم بچو ناو مدرەسە
کوردە پاشکەوتویی ئیتر بو هەمولاتان بەسە

کاکی کورد نەوروزی دوکانت ئەتو خوتدی بە چاو
دەستە دەستە کور لەگەل کچدا بە خوشیکی تەواو
بەزمی سەربەستیان ئەگێڕا هەر بەروژ باشو سلاو
فەنی خوێدن بو کە ئەو خەلکەی لەیەکدابو بەتاو
شاخەکانیش بەرگی سەوزو سوریان کردبو نە بەر
ئاسما نوزیو چەمەن سەرسام لە نازی چوپیکەر

ئەی ئەوانەی خوێندەوارنین هەر لە لادی تاکو شار
هەرلە گاوانو شوانو رەنجبەرو کاکی توجار
وەرنە پیش دەست کەن بە خوێندن ڕیکوپیکو زور لەبار
هەر بەخوێندن ئەبنە خاوەن مودەوو کوشکو تەلار
مەنگوری داوای لە ئیوە خوێندنو سەربەستیە
خوبندەواری بکەن بە بیشە چونکە موژدەی ئاشتیە

لە چاوەڕوانی کۆچی خۆشەویستا

لە نێو تاریکایی و تارمایی نیوە شەوا
لە نێو دڕک و باریکە ڕێگای سەرە ڕۆیا
دڵم کۆچی کرد
لە نێوان گزو گیای جەنگەڵی کاژو لاشانی شاخ و
گردۆڵکە نەریوەکان ..
دڵم هەنگاوی هەڵێنا
لە نێو زستانی درێژو بەفرو
تارمایی ئاسمان و گریانی شەوو درۆدا
دڵم کۆچی کرد ..
دڵم کۆچی کردو لاپەرەکانی تەمەنم
فرمێسک ئەمژن و خەم دەدەڵێنن و
دەنوزێنن

مخابن .. کۆترە باریکەی هاوڕێم ڕۆیشت
سەر لە نوێ و بۆ دواجار ڕۆیشت
بێچوەکانی باڵیان گرت و هەڵفرین
نا .. ئیتر ناگەڕێتەوە
بەڵام دڵە گەرمەکان
لە لێدان ناکەون .. چاوەنۆڕی ژوانێکی تازە
خەون بەگەڕانەوە .. بەگەڕانەوە
ئەبینن ...

- فؤاد حسین احمد -
ایلول ١٩٧٨

ڕەخنەی ئەدەبی یا پاشقول گرتن

نووسینی ئەکرەم قەرەداغی

لە بڵاوکراوەکانی دەفتەری کوردەواری ، سیپارەیەکی قەوارە بچوک لە نوسینی کاک عومەر مارف بەرزنجی بە ناونیشانی (لێکۆڵینەوەی هونەری یان هەڵبژاردن) لەم ماوەیەی پێشودا بڵاوکرایەوە کە تیایدا لە ناتەواویەکانی کتێبەکەی کاک حسین عارف (چیروکی هونەری کوردی) دواوە .

نووسەری ئەم سیپارەیە هەر لە یەکەم لاپەڕەوە ، دەست ئەکا بە هێرش بردن و پەلاماردان و پاشقول گرتن لە چیروک نوس حسین عارف و بە ناڕەوا ، ئەبەوێت هەندێک کونە دەرزی بکاتە دەرگای ئەشکەوت . جا لەبەر ئەوەی گەڕان و پشکنین بە دوای دەرخستنی رووی ڕاستیدا خۆی لە خۆیدا مایەی بەختیاریە منیش هەر لەم لایەنەوەو لە پێناوی وون نەبوونی ڕاستیدا ، ئەوەندەی بشێت لە ڕۆژنامەیەکی هەفتانەدا بڵاوبێتەوە ، یەک دوو سەرنجی خۆم بۆ سیپارەکەی کاک عومەر دەرئەخەم .

١ - نوسەر ، لە دەستپێکردنی سیپارەکەیدا ، داوا ئەکا کە هەموو ڕەخنەگرێک پێویستی بەبەرنامەو نەخشەی دیاریکراو هەیە ، تابتوانێت لە ژێر ئەونەخشەو بەرنامەیەدا ، نووکی پێنوسی خۆی تاو بدا ، بەڵام بەداخەوە ، خوێنەر پاش خوێندنەوەی چەند دێرێک ڕاستەو خۆ ئەوەی بۆ دەرئەکەوێت کەکاک عومەر خۆی تووشی ئەو هەڵەیە بووەو لە بریتی نەخشەو پلان ، کەوتۆتە پاشقول و زۆرانبازی ، کە ئەمە ، بێگومان دوورە لە هەموو نەریتێکی ڕەخنەی ئەدەبی سەر بە بەرنامەو نەخشەی دیاریکراو .

(تکام وایە خوێنەری بەڕێز بڕوانێتە لاپەڕە : ٦ - ٧ - ٩ - ١٠ - ١٢ - ١٦ - ٢٠ - ٢٣ - ٢٥ - ٣١ - ٣٤ هتد ی سیپارەکەی کاک عومەر) .

٢ - هەموو نوسەرێکی (خاوەن پروگرام)و ڕەخنەگرێکی (خاوەن نەخشە) کە بیەوێت لە کتێبەکەی کاک حسین بکۆڵێتەوە ، نابێت فەرامۆشی ئەو پێشەکیە بکا کە حسین عارف نوسیویەتی بۆ کتێبەکەی .

ئەوەتا ئەڵێت (چاک دەزانم کە چەندە کەم و کورتی تێدایەو ڕەنگە ئەگەر خۆشم وەک خوێنەرێک بیخوێنمەوە بتوانم وەک ئێوە پەنجەیان بخەمە سەر - ل٦) . یا ئەڵێت (بەڵام هەرچۆنێک بێت ئەمەی هێناومەتە بەرهەم ، هەرهیچ نەبێ کلیلێکە بۆ لێکۆڵینەوەی چیروکی هونەری لە سەرەتاو سەرهەڵدانییەوە) یا ئەڵێت (هیوادارم بە لایەنی کەمەوە ببێتە سەرچاوەیەک بۆ ئەوانەی لەمەودوا دێن وەهەم بە باری سەرنجێکی قووڵ و تێگەیشتنێکی فراوانترو هەم بە سەبرو تاقەتێکی زۆرترەوە پێدا ئەچنەوە - هەمان لاپەڕە) .

بۆیە زۆرم حەز ئەکرد کە کاک عومەر چونکە باسی نەخشەو پلانی ڕەخنەگرتن ئەکا کەمێک تەماشای ئەوپێشەکیەی بکردایەو ئەوسا بە نەخشەی نوسینەکەیدا بچووایەتەوە !! .

٣ - کاک عومەر چیرۆکی (ئاواتی دڵ - گەشتێ بەسەر باڵێ پەرندی خەیاڵەوە)ی پیرەمێرد ئەباتەوە سەر (رسالة الغفران)ی (ابو العلاء المعري) ل١٤ . لە کاتێکدا خۆی بەرپەرچی ڕایەکی کاک حسین ئەداتەوە کە ووتویەتی : (من بە دووری نازانم لە سەرەتادا کە دەستی داوەتە نوسینی (واتە پیرەمێرد - أ -) بە پەرۆشەوە بۆ ئەوە چووبێ لەبابەتی کومیدیای خواوەندی - دانتی - لەئەدەبی کوردیدا بهێنێتە بەرهەم)ل٤٠ کاک عومەر ڕەخنە لەورایەی کاک حسین ئەگرێت ئەڵێت (ئەم بۆچوونە لەرزۆکەی لەکوێوە هەڵگوزتوە) . بەڵام خۆشی ئەوەی لەیاد چووە ، کە خوێنەران (دیسانەوە) بپرسن بە چ (حەقیقەتێک) کاک عومەر ئەیباتەوە سەر (رسالة الغفران) !! .

٤ - نوسەر ، ڕەخنەی لەوەگرتوە کە نەئەبوایە چیرۆکی (دوانزە سوارەی مەریوان)ی پیرەمێرد بخرایەتە ناو لێکۆڵینەوەکەی کاک (حسین)ەوە لەبەر ئەوەی پیرەمێرد دەماودەم ئەم چیروکەی بیستوەو لە فۆلکلۆرەوە وەری گرتوە (ل١٤) .

لە کاتێکدا کاک حسین بە درێژی هۆی هەڵبژاردنی ئەم چیرۆکەی ڕوون کردۆتەوە ، بەوەی پیرەمێرد یەکەمین چیروک نووسمانە کە مێژوی کردۆتە کەرەسەی چیرۆک ، وە بەوەی ئاوڕدانەوەیەکی بەهێزە لە هەڵبژاردنی کەلەپوور ، وەهەوڵدانێکیشە بۆ ئەوەی ئەوە بابەتە فولکلۆریانە ببێتە مەقام وێردی سەر زمانی خەڵکی .

ئەمە لە لایەک ، لە لایەکی ترەوە ، ئایا هەر لەبەر ئەوەی کە چیرۆکەکە ناوەرۆکەکەی زادەی بیری پیرەمێرد نییەو فولکلۆریەو دەماودەم لە باوباپیری وەرگرتوە ، ئیتر پێویستە بخرێتە کەنارەوەو بە هیچ جۆرێک ناوی نەبرێت ؟! ئەیگوایە (ڕۆمیوو جولیت)و (ئۆتلێ)و (ماکبث) و(هاملت)ی شەکسپیر زادەی بیری شەکسپیر خۆیەتی ، یا هەموی لە کەلەپوری ئەدەبی فولکلۆری گەلانەوە ، نوسەرێکی بلیمەتی وەک شەکسپیر لە قالبی ئەو چیرۆکە بەهێزانەدا دایڕشتونەتەوە !! . ئەی (مەم و زین)ی ئەحمەدی خانی ، خۆمان ، ئایا لە زادەی بیری خانییە ؟! . ئایا چیروکەکە خانی بەوشێوەیە دایئەڕشتۆتەوە ؟!

ئەگەر ئەم قسەیەی کاک عومەر ڕاستبێت . کە ئەبێت ئەو چیرۆکانەی لەزادەی بیری نوسەرەکەیەوە دانەنراون و لە فولکلۆرو ئەدەبی میللی میلەتانەوە ، هەڵبژێراون ، نابێت بە چیرۆک دابنرێن ، ئەوا ئەبێت لەسەدا هەفتای ڕۆمان و چیرۆکە شاکارەکانی گێتی بخرێنە تەندورەوە ! ! . ئەمە جگە لەو سەدەها لێکۆڵینەوەو نامەی دوکتۆرایەی تا ئیستا لەسەریان دانراو وەرگیراون .

٥ - نوسەر ناوی ماموستا (حەسەن قزلجێ) تۆمار ئەکات و پەنجەی تاوان درێژ ئەکات بۆ کاک حسین ، کە بۆچی ناوی نەبردوە ، بەڵام ئەگەر تەماشای لاپەڕە (٥)ی کتێبەکەی بکردایە ، ئەیزانی کە کاک حسین وتویەتی (تەنها بەرهەمی چیرۆک نوسەکانی کوردوستانی عیراق دەگرێتەوە) .

٦ - نوسەر ڕەخنەی لەوەگرتوە کە کاک حسین (الواقعية في الادب الكردي) یەکەی (د. عزالدین)ی کردوە بە (ریالیزم لە ئەدەبی کوردیدا)و ئەمەی هەر زۆر بە ناڕەوا داناوە . بەسێ ئەوەی ئەوە بزانێت کە هەر لەو کتێبەی دوکتۆر عیزەدیندا ناوی ٢٣ سەرچاوەی روسی بە عەرەبی نوسراوە ، ئەمە جگە لە ئینگلیزی و فەرەنسی کە هەر بە عەرەبی نوسراون . نازانم ناڕەوایی ئەمە لە چدابێت . چونکە ئاشکرایە لە دەرخستنی سەرچاوەدا ناوی نوسەر ، ناوی کتێبەکە ، چاپخانە ، ژمارەی چاپ ، ساڵی چاپکردن ، بڵاوکەرەوە) دەربخرێت ئیتر با بە هەر زمانێک بنوسرێت چتێک لەمەسەلەکە ناگۆڕێت و لە هەموو زمانانی گیتیشدا ئەمە وا ڕەچاو کراوە ، بۆیە کە ئەمەم دی تێگەیشتم کە کاک عومەر نەیزانیوە ڕەخنە لە چی بگرێت .

- ماوەیتی -

Institut kurde de Paris

تیپی مۆسیقای سلیمانی و مەهرەجانی موسیقا لە جیهاندا

رۆژی پێنج شەممەی رێکەوتی (١٠)ی ئەمانگە لە هۆلی « گەل » لە بەغدا بۆ ماوەی پتر لە سەعاتێک تیپی مۆسیقای سلیمانی وەک بەشداری کردنێک لە زیندوو کردنەوەو یادی ئەو رۆژەدا چالاکی هونەری خۆی پێشکەشی جەماوەری بەغدای پایتەختو ئەو میوانانە کرد کە لە دەرەوەی بەغداو ولاتانی بێگانەوە هاتبوونە بەغدا .

بە پێچەوانەی لەمەوپێشەوە، ئەمجارەیان زۆر ماندووبووین تاوەکو توانیمان هەندێک لە ئەندامانی ئەو تیپە ببینین بۆ ئەوەی گفتوگۆیەکی کورج و بە پەلەیان لەگەلدا بکەین ، نە ئەو ماوەیەمان دەست کەوت نە ئەو هەلەشمان بۆ رێکەوت ، تا لە بەیانی رۆژی پێنج شەممەی ئەو رۆژەدا لە کاتی پرۆڤەدا توانیمان بەدەم کاری ئەوانەوە لەگەل چەند ئەندامێکیاندا هەندێ پرسیاروقسە بکەین .

فریدون دارتاش

انور قەرەداغی

صباح محمد امین

محمد امین حسین

بەدەم خۆ ئامادەکردن و پرۆڤەکردنی تیپەکەوە چاومان بە کاک (فریدون دارتاش) کەوت کە سەرۆکی تیپەکەیەو لەهەمان کاتدا کەمانچەژەنێکی تیپەکەشە ،سەبارەت دامەزراندنی تیپەکە پرسیارمان لێکرد ..

لە وەلامدا وتی .. تیپی مۆسیقای سلیمانی لە سالی (١٩٦٧)ەوە دامەزرێنراوە ، بەلام سالی ١٩٧٣ ئیجازەی ئیش کردنمان وەرگرت، بووە تیپێکی رەسمی و کەوتۆتە چالاکی یەکی تەواوی هونەریەوە .. سەبارەت ئەو ئیشە دیارانەی تاوەکو ئێستا تیپەکە پێشکەشی کردووە پرسیارمان کرد ؟ لە وەلامدا وتی .. تیپی مۆسیقای سلیمانی تاوەکو ئێستا دەیان گۆرانی بۆ ئێزگەی رادیۆو تەلەفزیون تۆمار کردووە هەروەها سەرەرای ئەوانە لە مەهرەجانەکانی سلیمانی و بەغداو کەرکوک و موسلدا بەشداری کردووە و وەک تیپێکی هونەری توانیوێتی دەوری خۆی بەدی بهێنێ .. وە ئێستاکەش وەک ئەبینن وا خۆمان ئامادە ئەکەین بۆ بەشداری کردن لە چوارەمین مەهرەجانی رۆژی مۆسیقای جیهانیدا کە لە شاری بەغدادا ساز کراوە .

– ئەی پرۆژەکانی دوارۆژتان چی‌یە ؟

– گەورەترین پرۆژەی لەمەودوای تیپەکەمان بوژانەوەی کەلەپووری هونەریی کوردیەو ناساندنی بە خەلکی ..

– ئایا ئەمە یەکەم جارە لەم مەهرەجانەدا بەشداری دەکەن ؟

– بەلێ ئەمە یەکەم جارە کە تیپەکەمان لەم مەهرەجانەدا بەشداری دەکا ، ئەم بەشداری کردنە ئەنجامی هەول و تەقەللاو کۆششی سێ سالمانە ، تا لە ئەنجامدا توانیمان ئەمسال بۆ یەکەم جار لەم مەهرەجانە گەورەیەدا بەشداری بکەین ..

سەبارەت گیروگرفتی تیپەکە پرسیارمان کرد ؟

لە وەلامدا وتی .. هەندێ گیروگرفتمان هەیە بەلام لە رووی ئەو گیروگرفتە نەبوونی (ستدیو)یە ، کە دەبێتە هۆی چەند گیروگرفتێکمان بۆ دروست بکا ، هەروەها ئەندامانی تیپەکە هەموویان هەریەکە خەریکی کارێکن ، هەندێکیان مامۆستاو فەرمانبەرن ، کرێکار، کاسب ، ئەگەر زەمینەیەکی وامان بۆ ساز بوایە کە هەموومان هەرخەریکی کاری هونەری بین و کار بۆ پێشکەوتنی هونەری بکەین و بە کاری ترەوە خەریک نەبین ، بێگومان ماوەی چاکترمان دەبوو بۆ پێشخستنی هونەر ، ئەم خەریک بوونە بە چەند کارێکەوە خۆی لە خۆیدا گیروگرفتێکمانە ..

– هیواتان چی‌یە ؟

– هیوامان وایە کە دەزگاکانی راگەیاندن بە تایبەتی ئێزگەی تەلەفزیونی کەرکوک هاوکاریمان زیاتر لەگەلدا بکا .

دوای ئەم چاومان بە کاک (انور قەرەداغی) کەوت کاک ئەنور یەکێکە لە دەستەی دامەزرێنەری تیپەکەو تا ئێستا ئەندامێکی کارامەو چالاکی تیپی مۆسیقای سلیمانی‌یە .

پرسیاری ئەوەمان لە کاک انور قەرەداغی کرد کە رای خۆیمان بەرامبەر سەرەتای دامەزراندن و ئێستای تیپەکە بۆ دەربرێت ..

سەبارەت ئەوپرسیارە وەلامی داینەوەو وتی ..

سالی ١٩٦٤ چەند کەسێکی هونەر دۆست خولیای هونەریمان لەسەردا بوو ، حەزمان دەکرد کە جم و جوول و چالاکی‌یەکی هونەری مۆسیقا لە شارەکەماندا دروست بکەین بە جۆرێک ئەو چالاکی‌یە هونەریەمان لە ناو سەرجەمی جەماوەری کوردا دەنگ بداتەوە ، لە سالی ١٩٦٧دا بناغەی تیپی مۆسیقای سلیمانی دامەزرا ، لە ئیش و کارو چالاکیدا

کریم کابان
جمال عارف
محمد ابراهیم
مەهاباد رسول
ئاواز عەبدول
بەناز عەبدول
عثمان علی
کریم خەمزەیی
حسین علی

بەردەوام بووین ، ئەویش بە پشتی ئەو هاندان و پشتگیریەی جەماوەری هونەر دۆستانی کورد لێیان دەکردین ، سالی ١٩٧٣ تیپەکەمان بە شێوەیەکی رەسمی رێگای ئەوەی درا کە کاری هونەری خۆی بکا واتە وەک تیپێکی سەربەخۆ ئیجازەی رەسمیمان وەرگرت .. هەر بە ئامانجی پەرەپێدان و گەشەپێ‌کردنی مۆسیقای کوردی (وەک لە پەیرەوی ناوخۆیدا) دیاری کراوە کەوتینە ئیش‌کردن ، لە لایەنی کۆمەلایەتی‌یەوە تا رادەیەکی باش توانیمان دەوری خۆمان ببینین و جێگای خۆمان لە دلی جەماوەردا بکەینەوەو باوەری خەلکی بۆ خۆمان وەربگرین وە لە رووی هونەریەوە ئەندامانی تیپەکە هەولی ئەوەیان داوە کە زانیاری هونەریی خۆیان زیاتر بکەن و لەو مەیدانەدا شارەزایەکی چاکتر پەیدا بکەن .. ئەگەر گوێ بگیرێت لەو گۆرانی و بەرهەمانەی کە لە سەرەتای دامەزراندنی تیپەکەدا تۆمارمان کردووە لەچاو ئەو بەرهەمە هونەریە مۆسیقایانەی تیپەکە ئێستا پێشکەشی دەکا ، راستی قسەکانم دەسەلمێنن

ئاواتمان پێشکەش کردنی هونەرێکی رەسەنی کوردیە کە لەگەل باری شارستانی ئەمرۆماندا بگونجێت و ببێتە بناغەیەکی پتەوی دوارۆژی هونەریمان .. ئەمەیان لە بارەی کۆمەلایەتی و چالاکی تیپەکەمانەوە [illegible] .. وەک لە سەرەتادا وتم .. تیپەکەمان لە سەرەتادا لە پێنج شەش کەس پێکهاتبوو ، بەلام ئەمرۆ ژمارەی ئەندامەکانی (٣٠) کەس دەبێت و نزیکەی (٥٠) ئەندامی بەشداربوومان دەبێت کە ئەمەش خۆی لە خۆیدا پێشکەوتنێکی گەورەی تیپی مۆسیقای سلیمانی نیشان ئەدا .

– کاک انور خواستی

تیپەکەتان چی‌یە ..؟

– سەرەتامان دەست پێکردووە ، هەولدەدەین کە زیاتر جێگای هونەری خۆمان لە ناو جەماوەری کوردا فراوانتر بکەین ، ئەگەرچی ئەمە پێویستی بە تواناو دەسەلاتێکی گەورە هەیە .. بەلام ئێمە لە رێگای چالاکیمانەوە ناهێلین کەم توانایمان ببێتە کۆسپێک لە رێگای پێشکەوتنمان و هێنانە دی خواست و ئاواتە هونەریکانمان .

لە بارەی بەشداری کردنی تیپی مۆسیقای سلیمانی لەم مەهرەجانەداو ئەو گیروگرفتانەی هاتۆتە رێگایان لە کاک (محمد امین حسین) مان پرسیار کرد کە بەرێوەبەری ئیداری تیپەکەیەو یەکێکە لەدەستەی دامەزرێنەری لە وەلامدا وتی ..

ئەم مەهرەجانە ماوەی چوار سالە لە عیراقدا پێک دێت ، سێ سالی تەواوە هەولدەدەین کە بەشداری تێدا بکەین ، رێگامان نەدرا تاوەکو ئەمسال کە رێگای بەشداری کردنمان درا .. ئەگەرچی ئێمە لە ماوەی ئەو سێ سالی پێشووەدا لە سلیمانی بەم بۆنەیەوە چالاکی خۆمانمان نیشان داوە ئەوەی بە گیروگرفتی دابنێین ئەوەیە کە ماوەی پیشاندانی ئێمەیان گۆری ، ئەمەش وای کرد کە زۆرلەوانەی حەزیان بەبەشداری بینینی چالاکی تیپەکەمانە لەوانەیە نەتوانن کاتەکە بزانن .. بە بێ گومان ئێمە بۆ ئەم بەشداریە لە زۆر دەمێکەوە خۆمان ئامادە کردووە بۆ ئەوەی هونەری رەسەنی کوردی بە برا عەرەبەکانمان و ئەو میوانانە بناسێنین کە بۆ ئەم مەبەستە هاتونەتە بەغدا .. ئەمە جگە لە هەندێ وردە گیروگرفتی (ماددی) کە توشمان هاتووەو هیوا دارم لە دوارۆژدا ئەم جۆرە گیروگرفت و تەگەرانە چارەسەر بکرێن ..

– کاک محەمەد .. جگە لە دەورت لە بەرێوەبەریدا . ئایا هیچ چالاکی‌یەکی هونەری لە تیپەکەدا دەنوێنی .. ؟

– وەک ئەندامێکی مۆسیقی لە گەل تیپدا (نای)و (فلوت) لێدەدەم .. وە هەندێ جاریش (عود) ..

هەر لەم چاوپێکەوتنەماندا، کاک (صباح محمد امین) مان بینی .. کاک صباح مامۆستایە لە سلیمانی و ئەندامی تیپی مۆسیقای سلیمانیە [illegible] بە بارەی پەیوەندی هونەرمەند بە تیپەکەوە لێمان پرسی .. لە وەلامدا وتی .. لە سالی (١٩٦٧) وە هاوکاری لەگەل تیپی مۆسیقای سلیمانیدا ئەکەم وە ئێستا ئەندامێکی تیپەکەم .. لە پێشەوە ئالەتی (ئۆکوردیۆن) لێئەدا ، بەلام

ئێستا لەگەل ئۆکوردیۆندا ئالەتی (ئورگون) لێ‌ئەدەم .. بە سەلیقەو حەزی خۆم فێری لێدانی ئەم دوو ئالەتە بووم ، تا لە سالی ١٩٧٧دا لە بەغدا دەورەیەکی مۆسیقا کرایەوە منیش لەو دەورەیەدا بەشدار بووم سوودێکی گەورەم لێ‌وەرگرت ، ئاواتم ئەوەیە کە بایەخێکی زیاتر بە هونەرمەندان بدرێت پێخۆشحالم کە تیپەکەمان بۆ یەکەم جار لە مەهرەجانێکی ئاوادا بەشداری دەکا ..

(گلاوێژ رسول و مەهاباد رسول) دوو بەشداری تیپی کۆرسن لە تیپی مۆسیقای سلیمانیدا ..

لێمان پرسین کە ئایا چی پالی پێوەناون بچنە ئەو تیپە هونەریەوە لە وەلامدا وتیان .. خۆشەویستیمان بۆ هونەری کوردی و بروامان بەوەی کە ئەبێ کچانی کورد دەورێکی گەورەتریان هەبێ لە ژیانی کۆمەلایەتی نەتەوەکەیاندا .. وە سەبارەت ئەوەی کە کەس و کاریان رێگای ئەم بەشداریەیان لێ‌نەگرن .. لە وەلامدا وتیان : هەموو کەس و کارمان حەز بەوە ئەکەن کە چالاکی هونەری بنوێنین و زۆریش هانمان ئەدەن و ئامۆژگاری چاکمان دەکەن تەنیا دایکمان نەبێت کە نابەدلە لە رێگای هونەرگرتنمان

– ئەی باشە ئاواتتان چی‌یە؟

گلاوێژ دەلێت .. دەمەوێ لە دوارۆژدا ببمە مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی و لەم مەیدانەدا خوێندنی بەرز تەواو بکەم . (مەهاباد)یش دەلێت هەول دەدەم کە دوارۆژ ببمە ئەندازیار و لەو رێگایەوە خزمەتی گەلەکەم بکەم

دوای ئەوە چاومان بە کاک (جمال عارف) کەوت کە ئەندامی تیپەکەیە ..

لێمان پرس لە کەیەوە ئارەزووی مۆسیقا دەکەی ؟ لە وەلامدا وتی .. لە مندالیمەوە حەزم لە مۆسیقایە . ئێستا ئالەتی (بالەبان) لێ‌ئەدەم کە ئالەتێکی کوردی رەسەنە و وەک زورناوایە .. هۆی هەلبژاردن و بایەخدانم بەم ئالەتە ئەوەیە کە لەگەل کەلەپووری فۆلکلۆریماندا ئەگونجێت پێش ماوەیەک لەگەل تیپی نەتەوەیی هونەری میللی‌دا بە شانۆکانی ئەوروپام ناساندووە

دوای ئەوە لە گۆرانی بێژی هونەرمەند کاک (کریم خەمزەیی‌مان) پرسی کە خوی بە خوێنەران بناسێنی .. ؟ لە وەلامدا وتی .. ناوم کەریم حەکیم عەزیزە

لە کۆنەوە حەزم لە گۆرانی‌یەو لە سالی (١٩٧٥) ەوە لە سەر شانۆ گۆرانیم پێشکەش کردووە ،دەوروبەری (١١) گۆرانیم بۆ تەلەفزیون تۆمار کردووە ، ئەو گۆرانیانەم کە زۆرتر خەلک دەیانناسن گۆرانی « ئەی لەبەر مەستی رێگا »و موبارەکبێ‌یە ،ئەمانەم بە شریت تۆمار کردووە ماوەی (٣)سالە لەگەل تیپی مۆسیقای سلیمانیدا هاوکاری ئەکەم. بە زۆریش ئەو گۆرانیانە دەلێم کە مۆرکی میللیان پێوەیەو لەسەر شێوەی فولکلۆرین

دوایی چاومان بە دوو خۆشکی هونەرمەند کەوت کە ئەوانیش (ئاواز عبدول)و (بەناز عبدول) ن .. لە خۆشکە ئاواز عبدولمان پرسی بەکام شێوەی هونەری‌هاوبەشی چالاکیکانی تیپی مۆسیقای سلیمانی ئەکەیت ..؟ ئەو وەک ئەندامێکی تیپی هەلپەرکی هاوبەشی چالاکیکانی تیپ دەکەم .. بۆ سێ سال دەچێت کە پەیوەندی هونەریم لەگەل تیپی مۆسیقای سلیمانیدا هەیە .. بەلام هێشتا نەبومەتە ئەندامی کارامەی تیپ ئەویش لەبەر ئەوەی قوتابیم .. لە

برواته : ل : ٧

ئەمین شوان لە ئینگلیزیەوە کردوویە بە کوردی

داستانی ژیانم

زۆربەی ئەو دەورانەی کە دایکم لەسەر شانۆ دەینواندن دەوری کچۆلەیەکی دەسبازی چاوباشقالی بیست سالەی شۆخ بوو ، کە خاوەنی دوو چاوی شینی وەکو ئاسمان و پرچێکی زەردی مەیلەو قاوەیی‌بێ کە لە یازنەی بخشێ . سیدنی و من ئەومان تا سنووری پەرستن خۆش دەویست و لەگەل ئەوەشدا کە جوانی‌یەکەی تاک نەبوو ، بەلام روخساری زیاتر لە هی فریشتە دەچوو . ئەوانەی کە ئەوکاتە دەیانناسی ، لەم دواییەدا لام دەیاندرکاند کەوا ئەو بەلای ئەوانەوە شۆرەژنێکی بۆشناخی دلرفێن بووە شانازی بوو کە رۆژانی زۆر بەلایەوە مایەی خۆشی و بەکشەمە من و سیدنی برازێنێتەوە . چاکەتێکی « نیتۆن »و پانتۆلێکی درێژی دەکردە بەر سیدنی و منیش چاکەتێکی قەستوری شین و پانتۆلێک لەگەل دەسکێشی شیندا . ئەو جۆرە رۆژانە زیاتر بۆ خۆ نواندن و پۆز لێدان بەکار دەهێنران و ئێمەش بەسەر شەقامی کێنینگتندا بە کەش و فشەوە دەهاتین و دەچووین ...

لەندەنی ئەوکاتە یەکجار بێ دەنگ و ئارام بوو... چوار دەور هەمووی کشومات بوو . تەنانەت ئەو عەرەبانە ترامانەی کە بە ئەسپ رادەکێشران و بەسەر شەقامی ویستمینستەربریجدا هاتوچۆیان دەکرد ، ئەوەندە بە تەنگەوە بوون کە دەنگیان لێوە نەدەهات ، بە کش و ماتی دەهاتن و دەچوون . لەو رۆژانەدا کە دایکم دەستڕۆیشتوو بوو ، ئێمەش لە شەقامی ویستمینستەربریج دەژیاین . ئاوو هەوای ئەو دەوروبەرە یەکجار خۆش بووو ناوچەکە پر بوو لە دوکان و چێشتخانەو سالۆنی مۆسیقا . خۆ ئەو دوکانی میوە فرۆشەی کە لە قوژبنێکی بەرامبەر بە بردەکە بوو ، ئەوەندە جوان بە میوەی رەنگاورەنگ رازابووەوە کە لە دوورەوە دەتکوت خەرمانی گولەو بەزۆر سرنجی بۆ لای خۆی رادەکێشا . میوەکان کەلەکە دانرابوون : پرتەقال ، سێو ، قۆخ ، مۆز ... ئەم دیمەنە بە تەواوی دژی دیمەنی لەسەرخۆی خانووە بۆرەکانی پەرلەمان بوو کە یەکسەر لەوبەری ئاوەکەوە بوون . بەم جۆرە بوو لەندەنی سەردەمی مندالی من ، ئەو لەندەنەی کە شایەنی یادگارەکانی مندالیمە : یادگارەکانی لامبێت لە بەهاردا ، رووداوی بێ نرخ ، سووربوونی عەرەبانەی ئەسپ لەگەل دایکمدا و لەرێگا دەست درێژکردن بۆ گرتنی خەلفی شۆرەوەبووی گولە لەیلاق ، تیکتە رەنگاورەنگەکانی عەرەبانە کە لە ئێستگەکانی راوەستاندا پەرش و بلاو بووبوونەوەو کچە گول فرۆشە سوورکەلەکان کە لە سووچێکی لای بردەکە لیسیان دەداو گولی رەنگاورەنگی بەخەیان دەفرۆشت . ئاخ بۆ دەستە نەخشینەکانیان کە بە داوە سیم جوانترین شتیان دروست دەکرد – یان بۆنی خۆشی گولی ئاوپرژێن کراو کە هەناسەیەکی ساردی بێ سەرو شوێنیان بە دەروونمدا دەهێنا – یان یادگاری یەکشەممە خەمناکەکان و ئەو دایک و باوکە لێوبەبارانەی کە بە توندی دەستی مندالەکانیان دەگرت و ئەمانیش یان بووکە شووشە یان بالۆنی رەنگاورەنگیان بە دەستەوە بوو ، یان ئەو پاپۆرانەی هەر کە دەیان فیشکاند دووکەل لە دوکەلکێشەکانیانەوە بە باقە دەردەچووو کاتێک بە ژێر بردەکەدا تێپەر دەبوون ، دوکەلکێشەکانیان بە ئەسپایی نزم دەکردەوە . من وای تێدەگەم گیانم لەو هەموو وێنەو دیمەنانە مەست و پاراو بووە تا ئێستا داغمەی ئەوانی هەر پێوەیە .

جگە لەوانە ، هەندێ ئەسباب و تفاقی ناو ژوورەکەمان کاریان تێ‌کردووم : لەوانە ، وێنەیەکی گەورەی نێل‌گرین کە دایکم کێشابووی و من زۆرم بەلاوە ناشیرین بوو ، سوراحی‌یە مل درێژەکەی کە هەمیشە لەسەر مێزی نان خواردنەکە جێیەکی تایبەتی داگیرکردبوو ، و لە بەرچاوی من بێ فەرمایەی دلتەنگی‌بوو ، سندوقە قەوانێکی خری بچوک کە تەختەکەی سەرەوەی بە وێنەی کۆمەلێک پەری رازێنرابۆوە کە بە سەر هەوراندا دەفرین . ئەمیان لە هەمان‌کاتدا کەمایەی سەرسورمان بوو بۆم ، خۆشی‌یەکیشی لە دلمدا چەسپاندبوو . بەلام کورسی‌یە بچکۆلەکەم کە بەشەش پێنی لە قەرەجان کرابوو ، یەکجار لە دلمدا خۆشەویست بوو چونکە هەستێکی بێ‌پایانی دەدامێ بەوەی کە منیش خاوەنی شتێکم .

★

باش ئەوە بەمانگێک یان نەختێک زیاتر ، لەناکاودا دایکم جرزاو وەزعی لێ‌تێک چوو ! لەبەیانیەوە ، لەگەل دەستە خوشکێکیدا پێکەوە لەدەرەوە بوون و کە گەرانەوە مال هەردووکیان بەتەواوی شلەژابوون . من خەریکی یاری‌کردن بووم و ئەوەندە لەگەل یاری‌یەکەمدا تێکەل بووم ، کە قسەکانی ئەوانم وادەهاتە بەرگوێ وەکو لە بنی بیرێکدا دانیشتبم . دایکم هەر پەکو پوکی بووو بەدەستی خوێندا دەدا و جارجاریش بەدەم گریانەوە ناوی ئارمسترۆنگ [illegible] دەهێنا : ئارمسترۆنگ وای وت ، ئارمسترۆنگ وای کرد ، ئارمسترۆنگ [illegible] . دایکم [illegible] ، ئەمنیش یاریەکەم لێ‌بێزراو دەستم کرد بەگریان ، ناچار هەلی‌گرتم و کردمیە باوەشی و کەوتە [illegible] . باش لە چەند سالێک [illegible] کە [illegible] گرنگ [illegible] لە دادگا [illegible] بوو .

من بە ناستەم ئەبێ هەستم بەبوونی باوک نەدەکردو هەرگیز بەبیرمشدا نایەت کە لەگەل ئێمەدا ژیابێت . ئەوەی کە لەو دەمەوە دێرانم لەبیرە ئەوەندەیە کە

برواته : ل : ٧

ڕاپۆرتی ناوخۆیی

دەربارەی گەشتەکەی بەڕێز وەزیری دەوڵەت بۆ پارێزگای سلێمانی

بەتەنگەوە هاتنی میللەت لە ئەمڕۆی عێراقی شۆڕشدا یەکێکە لە مەبەستە سەرەکیەکانی سەرکردایەتی سیاسی حزب و شۆڕش .

ئەمەش پێویستی بەرەوڕوو بونەوەو پێکگەیشتنی میللەت و سەرکردایەتی یە کەی هەیە بێ ئەوەی ڕاستەوخۆ بچنە ناخی یەکتری یەوە .. جا هەمووی بە کاروکردەوە دەسەلمێندرێت نە ئێ بەقسەی ڕووت !!

بۆ دووپاتی ئەمەش دەبینین لە هەر ماوەیەکی دیاری کراودا ئەمیندارێکیان هەردوو سەرۆکی ئەنجومەنی باسادانان و ڕاپەڕاندن یان وەزیرێك دێنە شارەکەمان و ئەوەی دوای هەواڵەکانی ناوخۆ بکەوێت دەزانێت ئەو لێپرسراوە یان لە پارێزگایەکی ترەوە هاتوە وەیان لە پارێزگاکەی ئێمەوە بە هەمان مەبەست بەرەو پارێزگاکانی تری وڵات دەڕوات .. ئەمجارە بەڕێز عبدالله اسماعیل وەزیری دەوڵەت گەشتێکی فراوانی بە هەموو قەزاو ناحیەو دائرەکانی پارێزگای سلێمانیدا کرد ... لەم ڕووەوە بە ناوی ڕۆژنامەی هاوکاری یەوە داوامان لە بەڕێزی کرد کە سەبارەت بە مەبەستی سەرەکی ئەم گەشتەی بۆمان بدوێت .

سەرەتا مامۆستا عبدالله اسماعیل وەزیری دەوڵەت وتی : **بەپێی فەرمانی سەرۆکی فەرماندە احمد حسن البکر هاتووم بۆ پارێزگای سلێمانی بۆ ئەوەی لەو پرۆژانە بکۆڵینەوە کە لە سەر حیسابی نەخشەی ساڵی ١٩٧٧–٧٨ پارەیان بۆ دەرچووە بۆ ئەوەی بزانین ڕادەی جێ بەجێ کردنیان گەیشتوەتە کوێ ئەگەر کۆسپێك هەبێ بزانین هۆی پەیدا بوونی ئەو کۆسپە چی یە ؟**

پاشان مامۆستا عبدالله اسماعیل وتی هەر لەم سەردانەماندا بۆ پارێزگای سلێمانی حکە لە لێپرسراوان چاومان بە دانیشتوانی ناوچەکە دەکەوێت بەتایبەتی ئەوانەی کە ئێستا ئیشتە جێ کردنیان لە کوندە هاوچەرخەکاندا براوەتەوە بۆ ئەوەی بزانین داخوازی یە نوێیەکانیان چی یە؟ هەروەها تێبینی و سەرنجدانی خۆمان لەسەر وەزعی ژیان و گوزەرانیان تۆمار بکەین .. بۆ ئەوەی پێداویستیەکانیان هەموو تۆمار بکەین و بیخەینە پێش چاوی سەرۆکی فەرماندە احمد حسن البکر .

هەروەها بەڕێز وەزیری دەوڵەت وتی : وەنەبێ ئەم سەردانەمان بەپارێزگای سلێمانیەوە تایبەتی بێت . بەڵکو چوینە ناوەڕاست و خوارووی وڵات وچەند پارێزگا یەکمان بەسەر کردەوە لەوانە قادسیەو صلاح‌الدین و دیالی و لەم ڕووەشەوە سێ ڕاپۆرتمان دەربارەی پێداویستەکانی ئەو پارێزگایانە تۆمار کردووەو ئەو داخوازی یانەی کە تێیاندا هاتوون لەلایەن سەرۆکی فەرماندەوە بایەخێکی تەواویان پێدراوەو هەر ئەوەشە زیاتر هانمان دەدات بچینە نێو کۆمەڵانی خەڵك چونکە ئاشکرایە سودێکی گەورەی بۆ خەڵك و بۆ وڵاتەکەمان هەیە .

هاوکاری : مامۆستا بەرای ئێوە لە نیسبەتی چەندی پرۆژەکان جێ‌بەجێ نەکراون ؟

مامۆستا : ڕادەی جێ‌بەجێ کردنی پرۆژەکانی ئەم شوێن و جێگایانەی کە تا ئێستا لە هەر چوار پارێزگای ناو براو دا ڕۆیشتوم ، لە هەموویاندا وەك یەك نیە ،واتە لە هەندێ جێگادا نیوەو لە هەندێ شوێنی کەدا بەشی زۆری جێ‌بەجێ کراوە.

لە ناوچەیەکی وەك کوردستاندا لە بەر ئەوەی کانە بەردی زۆرە دەبینین پرۆژەکان زیاتر پێشکەوتوون، بەپێچەوانەی خوارووی وڵات کە بەردی نی یەو خشتی سوور بە کار دەهێنێت . بەڵام لە ناوەڕاستی عێراق چونکە ناوچەیەکی بەراوە کەمتر کرێکاری تیا چنگ دەکەوێت ئەمەش کار دەکاتە سەر دواکەوتنی پرۆژەکان .

هاوکاری : مامۆستا دەربارەی جێ‌بەجێ کردنی پرۆژەکانی ساڵی ئاینده چی دەڵێن ؟

مامۆستا : بێگومان ساڵی ئاینده توانا و دەسەڵات لە چاو ئەمساڵدا زیاتر دەبێت ... ژمارەی پرۆژەکان زۆرتر دەبن ... زۆر کارگەهەن لە ساڵی ئایندەدا دەکەونە ئیش کردن.. هەروەها مەواد زیاتر دەبێت بەتایبەتی خشتی سوور . بەڵام پێویستیمان بە کرێکار زیاتر دەبێت چونکە ئەو پرۆژانەی کە ئەمساڵ

فریا عبدالله
پ . هاوکاری لە سلێمانی

بڕوانە : ل : ٧

ئامۆژگای ئامادەکردنی مامۆستایان.. لەبواری نەهێشتنی نەخوێندەواریدا

ئەمساڵ وەزارەتی پەروەردە بڕیارێکی گرنگی دەرکرد بۆ هەموو ئامۆژگاکانی ئامادەکردنی مامۆستایان کە قوتابیەکانیان دەبێت هاریکاری لە بواری نەهێشتنی نەخوێندەواریدا بکەن دەست پێشکەری بۆ ئەم کارە مەزنە ، بریتی بوولە دانانیان بۆ وتنەوەی دەرس لە مەڵبەندەکانی نەهێشتنی نەخوێندەواریدا لە کاتی پشووی هاویندا .

بڕیارەکە بۆ قوتابییانی پۆلی یەکەم (٢) دوومانگ و بۆ پۆلی دووەم واتە دەرچووەکانی ئامۆژگا (٤) چوار مانگ بوو کە ئەم چوار مانگە بە ساڵێك خوێندن دانرا لە ئامۆژگادا .

دەرچووانی ئامۆژگا زۆر بە دڵخۆشی‌یەوە بۆ جێ‌بەجێ کردنی ئەم بڕیارە کەوتنە خۆیان و ڕوویان کردەوە پارێزگاکانیان و سەریان دا لە بەڕێوەبەریتیەکانی نەهێشتنی نەخوێندەواری ، بۆ جێ‌بەجێ کردنی پێویستەکانی سەرشانیان .

بۆ زیاتر ڕوون کردنەوە سەرمان لە یەکێك لەو مەڵبەندانە دا و چاومان بەو مامۆستایانە کەوت . بەڕاستی جێی دڵخۆشی بوو کە دیمان ژمارەیەکی زۆر لە فێرخوازی ئافرەت لە مەڵبەندەکەدان . ئەوەی جێگای سەرنجمان بوو مامۆستای پیاو دەرسی بە چەند پۆلێکیان دەوتەوە کە ئەمە هەنگاوێکی پێشکەوتووە بۆ ڕاپەڕینی پرۆژەکەمان .بەم بۆنەیەوە ڕوومان کردە بەڕێوەبەری مەڵبەند خوشکە نەزیهە دەرویش و لێمان پرسی:

-هەستت چی بوو بەرامبەر ئەو بڕیارە کە دانران بۆ وتنەوەی دەرس لە لەوەڵامدا وتی : لەوەڵامداوتی .

- بەڕاستی بڕیارێکی گرنگ و دڵخۆشکەر بوو ؛ چونکە پێشەیەکی هێرشەکە بوو .. ئێمەش وەکو هەموو مامۆستایەك ئاوات و ئیازمان فێرکردن و پەروەردەکردنە و بەتایبەتی لەم ساڵدا کە بە تەواوی ئەجەنگین بەرامبەر نەخوێندەواری . لەگەڵ ئەوەشدا حەزمان بەوە دەکرد کە زوو بێینە کۆڕی ئیشکردنەوەوە زیاتر خزمەت بکەین . ئەو بڕیارە کە بۆ ماوەی چوار مانگ لە مەڵبەندەکاندا وانە بڵێینەوە ئاواتەکەی هێنایە دی و خستینە کارێکی نیشتمانیی و مرۆڤایەتیەوە . بڕیاریش وابوو هەر یەکێك لە ئێمە تا (٣)نەخوێندەوار کۆ بکەینەوە و منیش بەهەموو توانایەکمەوە خۆم ئامادەکردو لەگەڵ ئەم مامۆستایانەدا هەوڵمان‌داو داوا کاری‌یەکەمان هێنایە دیٰ .

هەر لە وەڵامی ئەم پرسیارەدا کاك نەوزاد توفیق وتی :

- هەر وەکو خوشکە نەزیهە وتی زۆر شادمان بووین بەو بڕیارە شۆڕشگێری‌یە مەزنەو ئەو ژمارە پێویستیەمان کۆکردەوە لە ناو خوشکە نەخوێنەوارەکاندا ، هەستم هەروەك هەموو دڵسۆزێکی نیشتمان بەڕووەر وابوو بەرامبەر بەخزمەت‌کردن لەم پرۆژەیەدا وزۆر بە شانازیەوە ئەو کارەم کرد چونکە ئەمە یەکەم هەنگاوی خزمەت کردن بوو کە هاتبوە پێشمان ، کە بەرژەوەندی گەلی تیا بێت .

لە پاشدا ڕوومان کردە خوشکە شەوبۆ صدیق و لێمان پرسی ...

- چ گیروگرفتێك هاتە پێشتان و چۆن‌چارەسەرتان‌کرد

-کاتێك ئەو بڕیارە دەرکرا بە ئێمەیان ڕاکەیاند کە پێویستە هەر یەکێك لە ئێمە خۆمان نەخوێندەوار کۆ بکەینەوە لە دەوری (١٥ تا ٣٠) کەس .

کاتێك بە ماڵاندا ئەگەڕاین بۆ کۆکردنەوەی‌نەخوێندەوارەکان ، هەندێ ماڵ بە باشی وەڵامیان نەئەدایەوەو بەڵکەی نابەجێیان ئەهێنایەوە .. بەڵام ئێمە بە باسێکی مەبەستاوی ڕازیمان دەکردن و چەند جارێك سەرمان ئەدانەوە تا توانیمان هەندێکیان کۆ بکەینەوە و لە کەڵیاندا خەریك بین لەگەڵ ئەوەشدا هانمان ئەدان بۆ ئەوەی ئەوانیش

بڕوانە : ل: ٧

سەوبۆ صدیق

نزیهە دەرویش

نوزاد توفیق

کارتێ کرنا احمدی خانی لسەر حاجی قادری کۆیی

لسەر داخازا ئیکەتیا تورەڤانێ لدهوکێ برادەر رشید فندی ڕوژا پێنج شەمبی ٩/٢١ خرڤەبونەکا تورەی بەست ل یانا نوهەدرا لبن‌ناڤ و نیشانا کار کرنا احمد خانێ لسەر حاجی قادرێ کویی . خەلکەکێ زور ژ تورەڤان و ئەدەب دەستالێ ئامادەبون پێشەکی برادەر خلیل محمد چەند ئاخفتن لسەرهەر دوو هوزانڤانا کر ئو بگشتی نا ڤەروکا بابەتی‌ڕوهن کر . لدویڤارا رشید فندی دەست ب کاری خوکر .

ژرێقەگوتی مەبەستا من ئەو نینە ئەز هوزانڤانێ حاجی قادر بشکێنم و لەکاوکێماتیا لنك دیارکەم . بتنێ ئەز دێ مژو موزانێ لسەر خانی ئەدەم . پاشی ژیانا احمدێ خانێ بکورتی پێش کێش دگەل بیرو باوەرێت چەند تورەڤان و زانایێت کوردو بیانی لسەر احمدێ خانێ . هەروەها ژیانا حاجی پێش کێش کر دگەل چەند خالا ژ دیوانا وی ئو کارتێ کرنا چوناوی بو ستا نبولێ و تێکەلبوناوی دگەل بەدرخانییا براستی برادەر رشید خوباش وەستاندبو هنگی زێدەرێ بدەست کەفتین لسەر هەر دوو هوزانڤانا قارانج و وچژێ وەرگرتبوب ئاواکەکێ خوش چبو ناڤ هوزانێت هەردوو هوزانڤانا ، چەند قینك و ڕەخنە ل وان نقیسەڤا نێت لسەر شعرێت نەتەوایەنی و نیشتمانی یێت حاجی نڤیسین ئو کریە یەکەم کەس کوهوزانێت نەتەوابەتی ئەهاندین ئو احمد ژ بیر کریو ژ بیراخو بریە ئە . هەروەها روهن کر کو حاجی بەری بچیتە ستانبولێ هوزانێت نیشتمانی نەفەهاندینە هەلبەت چەند هوزانێت هەر دوو کا بەراورد کرن تێدا دەست نیشانا احمدی لسەر حاجی دیارکر تاکو بەسکەکێ چەند ڕێزێت حاجی ئەم دشیین بێژین وەکی یێت احمدی بون . براستی برادەر بێ ڕەوان بو دبابەتی خودا . بەلێ یاکێم و دجهێ خودا نەبو دێ خرڤەبو تێدا.ئەو بو رشید شوینارەخنێ کە شەفرتی و دەخش دانانە حاجی تاکو گوتی حاجی شاگردەکێ تەمبەلێ احمد خانیە.بێ کومان ئەڤە ئاخفتنەکا کورتەبە چ نەبێت وی ژی وەکی هەمی هوزانڤا نێت کلاسیکی بیست کورد خزمەتا توری کوردی یاکری .یا ژ هەمیا نەخوش تر وەسا دیارکر کوبەلێ دوولا بێت هەبن ئێك پشتا خانێ دگریت یێ دی پشتا حاجی هەبلەوی دڤێن هەڤالێ خو ب سەر بێخیت ب چ ڕێکا هەبیت . دویماهیکی برادەر رشید گوت دەمێ حاجی چویە ستانبولێ شەرم ژ خوکر کو هوزانێت نیشتنمانی نەفەهاندینە نزام بێژەیا شەرم کرنا حاجی ژکیش ژێدەرێ هینایەدەر . خەلکێ ئامادەبوی گەلەکا ڕەخنە ل برادەر رشیدی کرت لسەر کیماتیێت بابەتی .

صدیق علی

بەرەو هەڵمەتێکی گشتی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری

(٢) ● **نەریمان** ●

با جارێ هەموومان یەك زاراوە بەکار بێنین :

وەك لە ژمارەی پێشوودا دەرمان بڕی ڕۆژنامەو گۆڤارەکانمان کەوتونەتە نووسینی ئەو بابەتانە کە چوست و چالاکی سەرەتای هەڵمەتە نیشتمانی‌یەکە دەرئەبڕێت . بەڵام ئەوی سرنج ڕائەکێشێت ئەوەیە کە هەر ڕۆژنامەو گۆڤارێکمان چەشنە وشەو زاراوەیەك بەکار ئەهێنێت کە لەگەڵ ئەویتریاندا ناکونجێت . لە هەر کەللەیەکەوە ئاوازێك دەر ئەچێت .

ئەمە ئەگەر وا بڕوات جیاوازی‌یەکی زۆر ئەخاتە ناو نوسینەکانمانەوە ئەمەش نموونەیەکە وەك دەسکە گوڵێك پێشکەشتانی ئەکەم :

١ ـ لە گۆڤاری بەیانی ژمارە (٥٠)ی ساڵی ١٩٧٨وە :

جارێ هەر لەلاپەڕە سێ‌دا ئەم سێ زستەی بەکار هێناوە (پرۆژەی نیشتمانی بە ئیجبار خوێندن)ابڕیاری بە ئیجباری خوێندن) (بەئیجباری قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری) لە ناویشەوە ئەلێت (بڕیاری هەرەوەزیکی سەرتاپا کیری نیشتمانی بە ئیجباری دەرکرد) دیسانەوە ئەلێت (یاسای بە زۆر بێ خوێندن و قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری) لە لاپەڕەشەشیشدا ئەلێت (بەئیجباری بێ خوێندن) . کەچی لە سەر بەرگی هەمان ژمارەی بەیان نوسراوە (فێرکردنی ئیلزامی) . ئەم هەموو وشەوزاراوە جیاواز جیاوازە لە بریتی (الحملة الوطنية الشاملة لمحو الاميه الالزامي) . ئەبێ ئەوەش بزانین ئەمە نە پرۆژەیەو نە بڕیار بەڵکو قانونەو قانوون .

٢ ـ لە گۆڤاری ڕۆشنبیری نوێی ژمارە (٦٨)ی حوزەیران و تەمموزی ١٩٧٨وە :

ئەلێت (زیبورتاجی پارێزگای هەولێر قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری لە هەمان زیبورتاجدا بۆ لق (شعبه) ژووری . بەکار هێناوەو بۆ ادارس) یش اخوێندکاراو وشەیەکی زۆرغەریبم بەر چاوکەوت ئەویش (هۆبە)یە ئێستاو ئەوسا ئەمزانی لە بریتی چی بەکاری هێناوە .

٣ ـ لە ڕۆژنامەی (هاوکاری)یەوە :

لە ژمارە (٤٣٨) ناوی قانوونەکە واهاتوو :

ـ (قانوون و یاسا سۆشیالیستیانەی کەشۆڕشی دەری کردن) ل٤

ـ (قانوونی خوێندن بەئیجباری و هەرەوەزی سەرتاپاگیری نیشتمانی بۆ قەلاچۆکردنی نیشتمانی) ل٤ هەر لە هەمان ژمارە بۆ (مرکز) بنکە بەکارهێنراوە .

لە ژمارە (٤٤٠)دا (قانوونی بە زۆر فێرکردن) هاتووە و لە شوێنێکی تریشدا ئەلێت (یاسای قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری)ل٥

لەلاپەڕە حەوتیشدا ئەلێت (نەهێشتنی نەخوێندەواری و قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری و بە زۆر خوێندن)

لە ژمارە (٤٤١) یشدا ئەلێت (دەرچوونی یاسای نەهێشتنی خوێندەواری)

٤ ـ لە ئێستاکەی کوردیشەوە لە جیاتی (حملەی وطنی) شاڵاوی نیشتمانی بەکار ئەهێنرێت .

هەرچەندە مرۆڤ لە بەشدار بوونی ئەم خامە دڵسۆزانە دڵشاد ئەبێت . بەڵام لەم پاشاگەردانی‌یە دڵی ئەگوشرێت . ڕەنگە خوێنەرێك بڵێت چار چی‌یە ؟ ئەمە واقیعی بێ خاوەنی زمانەکەمانەو لە نوسینەکانماندا ڕەنگی داوەتەوە ؟

بەڵێ ڕاست ئەکەن چارچی‌یە ؟ چار ئەمەیە بێین یەکە یەکە مەبەستی ئەو وشانە شی بکەینەوە وئنجا بە زمانێکی پاراو بیانکەینە کوردی .

١ ـ(حملە)ی عەرەبی (شاڵاو) نی‌یە چونکە شاڵاو زۆر جار هەر بۆ پەلاماردانی خراپ بەکار ئەهێنرێت . ئەمەش پەلاماردانێکی نیشتمانی یە) (هەرەوەز)یش ئەوعە یارمەتیدانێك ئەگرێتەوەو ئەو مەعنا شۆڕشگێری‌یە نابەخشێت بۆ (حملە) هەڵمەت بۆ بەبێستی مەبەستە .

٢ ـ تا ئەم قانوونە نوێ‌یە بڵاو ئەکرابووەوە جاران پرۆژەی (قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری) واتە (مكافحة الاميه) لە ئارادا بوو . ئێستا ئەو پرۆژەیە ئەما . لە جیاتی ئەوە دروشمی (محو الاميه) هەڵگێڕاوەتە (نەهێشتنی نەخوێندەواری)

٣ ـ جارێ (ئیجباری)و جارێکیتر (ئیلزامی) ئەخێر (بەزۆر بێ خوێندن)یش بەکار ئەهێنرێت و . وشەی یەکەم ودووەم کوردی نین . لە جیاتی دوو وشەی لێکدراو (تەوزیمی) دروستترە .

٤ ـ (بنکە) بەرامبەر (قاعدە)ی عەرەبی‌یە . ئەو شوێن و قوتابخانانەی کە (فێرخواز ـ دارس)ی تیادا ئەخوێنێت (مەڵبەند)ی پێ ئەوترێت .

٥ ـ وشەی (یاسا) کە ئێمە چەند ساڵێکە لە بریتی (قانون) بە کاری ئەهێنین لە شێوەو ڕەگەزدا وشەیەکی (مەغۆلی) یە ، پاشای مەغۆل مەنگۆقانان) لەوە سیەتێکیدا بۆ هۆلاکۆ ئەلێت (من ئەوا تۆم بەسەرکردایەتی ئەو لەشکرە بەهێزەوە لە موڵکی تۆرانەوە ناردە سەر موڵکی ئێران ئامۆژکاریت ئەکەم بەپێی " یاسای » جەنگیزخان بجوڵێرەوە .. هتد) .. بڕوانە کتێبی (تاریخ العراق بين الاحتلالين ـ عباس العراوی ساڵی ١٩٣٥ لاپەڕە (١٤٨) .

وشەی (یاسا) سووك کراوەی (یاساق) ـممنوع ـی تورکی‌یە . بەڵام (قانون) ئەچێتەوە سەر لاتینی کۆن . تورکی ئێستا کە لە نەتەوەی (مەغۆل)ن وازیان لە (یاسا)کەی خۆیان هێناوە کەچی وا چەسپاوەتە ناو زمانی ئێمەوە .

ئنجا بام بگەڕێینەوە سەر ئەسڵی مەبەست . بە بیروڕای من ئێمە لە کوردیدا بەرامبەر (الحملة الوطنية الشاملة لمحو الاميه الالزامی) ئەبێ بڵێین (هەڵمەتی نیشتمانی گشتی‌ی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری تەوزیمی ئەمەش لە سەر بەرگی ئەو کتێبانە نوسراوە کە لەلایەن (دەزگای گشتی نەهێشتنی نەخوێندەواری) بەوە کراونەتە کوردی‌و لە داهاتوودا دابەش ئەکرێنە سەر فێر خوازەکان ، پێش ئەوەی دوایی بەم نووسینە بهێنم داوای لێ بووردن لەو برا نووسەرانە ئەکەم‌و هیچ مەبەستێکم نی‌بە تەنها یەکگرتنی زمانەکەمان نەبێت .

Institut kurde de Paris

بەبۆنەی ڕێزلێنانــــــی یەوە لە لایەن ئــــەمانـــەتی گشتی ڕۆشنبیریو لاوانەوە

سەردانێك لە ماموستا صالح دیلان

لەم ماوەی پێشوەدابوو کەبەڕیوەبەرێتی ڕۆشنبیـــری جەماوەر لە سلیمانــــــی وەفدێکی پێکهێناو بەسەردانێك چونەلای ئەدیبو هوانەرمەنـد مامۆستا صالح دیـــلانو منیش یەکێك بووم لەوانـــەی کە چوینەلای .

● مامۆستا صالح مـــاوەی سێ مانگە دوورچـــــاری نەخۆشی بووەو لە مالـــەوە لە جێگادا کەوتوە ، بۆیـــە ئەلێم ئەم سەردانە شـــتێکـی

چاکەو بەسەر کردنەوەیەکـی ڕاستەقینەی ئەدیبە خـاوەن قەلەمو هونەرەکانە کـــــە شایانی لەوەش زیاتـــرنو ئاشکراشە مامۆستا مـــالح خزمەتێکی گەورەی ئــەدەبو ڕۆشنبیریو هونەری نەتەوە- کەمانی کردووە .

● ئەوەی شایانی باســـە لەم سەردانەدا بەرێز محمـــد ئەمین پێنجوێنی بەڕێوەبــەری ڕۆشنبیری جەماوەر لـــە سلیمانی خەلاتی ئەمانەتـــی گشتی ڕۆشنبیریو لاوانـــی ناوچەی کوردســــتانی پێشکەش بە مامۆستادیلان کرد ، کە ئەمیش هەمدیســـان لاکردنەوەیەکی دلسۆزانەیـــە لەوجۆرە ئەدیبانەی کەتەمەنیان تەرخان کردوە بۆ خزمەتـــی ئەدەبو هونەری نەتەوایەتیمانو جێگای ڕێز لێگـــرتـــنو سوپاسەو هیـــواداربـــن دەزگای ناوبراو بــەردەوامو بەگوێرەی توانا هەموو ئەدیبو هونەرمەندەکانمان بەســـەر بکەنەوە

●هەر لەو چاو پێکەوتنەدا هەندێ گفتوگۆمان لەگـــەل مامۆستا دیلاندا کـــردو ، سەرەتا دەربارەی نەخۆشیـــەکەی وتی .

× وابـــزانـــم ڕۆژی ١٥ی تــــەمـــــوزی ئەمسالبوولەداینرە دانیشتبوم کتوپڕ توشی ئەم بەلایە بووم ، خۆئەگەر بلێی هیـــچ هەستێکیشم بە ئــازارو نارەحەتی نەکرد و هەتاماوەی هەفتەیەکیش هەستم بـــە زبان نەئەکردو هیچیشم بۆنـــە نەخورا ، ئێستا چاکـــمو بەرەو چاکتریش ئەچـــم ،

بەلام تەنها داخم ئەوەیە کـــە ئەم نەخۆشیە لە خوێندنـــەوەو نوسینی خستم . هەرچەنـــدە ئەوە ماوەی هەفتەیەکـــە ورده‌ورده خەریکم دەســـت بەنوسینو خوێندنەوە ئەکەمو هەر بەدەم نەخوشیەکەمـــەوە شیعرێکی تازەم وتوە بەنـــاو نیشانی [سێبەری پـــەرت] مستەزادیشە کیلاسیکــــی تەواوە، هەروەها ئێستا خەریکی خوێندنەوەی باسێکم دەربارەی یەزیدیەکان کە دکتور سعـــید احمد نوسیویەتی .

ئەوی ڕاستی بێ تا ئێستـــا تەمەنم ٥١ ساڵەو لەمانگـــی دەی ساڵی ١٩٢٧دا لەدایــك بووم بێجگە لەم نەخۆشیــــە هەتا ئێستا هیچ نەخۆشیەکم

نەگرتود مەگەر بۆ هەلامـــەت خەست خانەم دی بێ . بـــۆ ئەم نەخۆشیەشم پزیشکـەکان ئەلێن ئە دابەرە زۆر هیـــلاك ئەبیتو پێویستیت بەپشـــو هەیە ، ئیتر وابە تەماشـــم سەرلەنوێ ئیجـــــازەی تروەربگـــرمـــەوە .

● دوای ئەوە مامۆســـتا دیلان دەربارەی بەرهەمەکانـــی وتی :

× تا ئێستا پێنج دیوانـــم گەیاندوە بەچاپ ئەوانیشـــ

١ ـ شەرو ئاشتی .

٢ کونەبـــەبوی شەر .

٣ـشێخ مەحمودی زیندو .

٤ ـ دیوانی دیـــلان .

٥ ـ پایزیجـــاران .

حالی حازر هەندێ شتـــی ترم هەیە ئەگـــــەر دەزگایەك هەبێت یارمەتیم بدات ئەوا حەز ئەکـــەم چاپیان بکەمو خۆشم ئاتوانم خەریکیان ببم خۆ ئەگەرکاك دلشاد یارمەتیم بدات ئـــەوا رەنگە شتێکم بۆ بکرێت .

● دەربارەی بزوتنـــەوەی ئەدەبیو هونەری ئێستاوتی .

هەندێ چالاکیو جمو جولی ئاشکراو هەولو ئەقـــەلای

ڕۆشنبیرانو داو دەزگاکانـــی نوێ کە لەمەبەســـتی ئەدەبو هونەردائیش ئەکـەن رادەی ئەدەبو هونـــەری کوردیان بەرزکردۆتەوە ،باخۆ ئەتوانم بلێم خەریکـــە ئەبوژێتەوە چونکە بەراستی ماوەیەکی نوشوستی بەخۆیەوە بینیو ئێستا بەرەو ئاسـوی روناك ئەچێت .

مۆسیقای تازەشمان یەکجار تێکەلاوبوودو وابزانم ئەمەش

وەختی نیە چونکە ئەبـــێ هەولی بوژاندنەوەی مۆسیقای ڕەسەنی کوردی بدەیـــن نەك گۆڕیـــن شــــتی لابـــەلایو لاســـایـی کردنەوەی تێکە لاو بکەین . لاشم ئاشکرایە کە هەتــــا ئێستا لە شاعیرەکانمـــانو شیعرکانیان نەگەیشتوین ، بۆ نمونەوێ مانای شیعرەکـــەی مەحوی کە ئەلێ .

لەکێ پرسم دلی پڕلـــە خوێنی حەسرەتە یاقـــووت عەزاپۆشی چیەو کێیـــە جلی ئیرویزە بۆ شـــینە

لێك بدەینەوە بێ گومان ئەبێ کتێبێکی بۆ دانێین هەتـا هەموو لایەنەکانیو ماناکـــەی روون ئەبێتـــەوەو هـــــەر

کەسەش بەکوێرەی بیری خۆی ئەتوانی مانای لێدەر بهێنێ.

● ئالەم قسانەدا بـــووین کە باسی بێخود کـــــراو ئیتر مامۆستا وتـــــی

× بێخود لای من اعتباراتی تایبەتی خۆی هەیـــــەو من بەکەورەی خۆمو باوکیشمی دائەنێم .

● لە کۆنگرەی پێنجەمـــی یەکێتی نوسەرانی کوردا لـــە

هەولێر داواکرا لەرێگــای سەرەك کۆمارەوە مامۆستا صالحو ئەمینی میرزا کەریمو سعیدناکام بنێردرێن بـــۆ دەرەوەی ولات بۆ چارەســـەر کردن . جالەم رووەوە مامۆستا صالح وتـــی ..

×زۆر سوپاسی کونگرەی پێنجەمین ئەکەم و داوا کەیان مانای ئەوەیە کە زۆر شتیـــان کردوەو زۆرشتیان بیربـووەو خواسەرکەوتویان کـــات هیواشم وایە داواکەیان بەسەر بکەنەوە بۆ ئەوەی لەکاتـــی خۆیدا فریای چارەسەر کـردن بکەویـــــن .

لە کۆتاییدا مامۆستـــا حمە صـــاح دەربـــارەی

خەلاتەکەی ئەمانەتی گشتـــی ڕۆشنبیریو لاوانی ناوچـــەی کوردستان وتی ..

× سوپاسی هەمـــــوو لێپرسراوانی ئەو دەزگایـــە ئەکەمو هەروەها سوپاســـی بەرێوەبەرێتی ڕۆشنبیـــــری جەماوەری سلیمانی ئەکـــەم بۆ ئەو ئەرکەی کە کێشاویانەو لایان لە ئێمەو مانـــــان کردۆتەوە ، ئەمەنیشانـــەی ئەوەیە کە شیاوی کاروبـــاری ڕۆشنبیرین کە ئێمەیــــــان بیرکەوتۆتەوەو سوپاسیشـــس بۆ ئێوە کە سەرتانلێداوم .

● ئێمەش داوایچاکبونە- وەمـــــان بـــۆ کـــردو مـــال ئاوایمانلێکـــرد .

حمە سعید حمە کریم

پ.هاوکاری سلیمانی

وەزارەتی ڕۆشنبیریو هونـــەر

پێناسی ڕێزلێنان به ٢٦ هونەرمەند دەدا

لە ئاهەنگەکانی ڕۆژی جیهانی موسیقادا ، وەزارەتـــی ڕۆشنبیری هونەر پێناســـی ڕێز گرتنی پێشکەشبـــە ٩٥ هونەرمەندی موسیقازان کـرد کە حزمەتی هونەری موسیقایان لە عیراقدا کردوە ، لـــەم ژمارە ((٢٦)) هونەرمەنـــدی موسیقا زانی کورد ئـــەم پێناسەی پێشکەش کرا کە بریتی بوون لە هونەرمەندان..

عبدالقادر احمد دیـــلان ، بهجهت سعید . نجاة عبـــده امین ، حاتم سعید احمـــد ، ولیم یوحنا هـــادی محمـــد عنبر ، محمد صالح احمد دیلان ، کریم جلال کابان ، جـــلال عزیز رسول .محمود توفیق شلك ، محمد بکر احمـــد ، عثمان محمد عبدالرحمـــن ، محمود محمد نیلی . شـــمال جلال صائب ، رفیق توفیـــق چالاك ، رسول عبدالله گەردی ، حسن حاجی قاسم سیدرادە ، دلی عبدالله سید زادە ،عبدالله سید زادە ، قادر حاجی حسین ابراهیم محمد خیـــاط ، عیسی حسین برواری ، رووف محمد امین عادل امین خاکی ، انــور صالح ، محمد عمر .

ڕێ ڕەو

بۆ ئەوەی بتوانـــــی سەرکردایەتی بکــــەی ، دەبێ ئەوانەی سەرکردایەتی یان دەکەی باوەڕیان بـــەوە هەبێ کە تۆ دادپەروەری ، تەنانەت ئەگەر لەکاتـــی پێویستدا دلڕەقیش بیت .

هاوڕێ صدام حسین

خێزان

شیردانی دەستکردو خووی پەنجە مژین

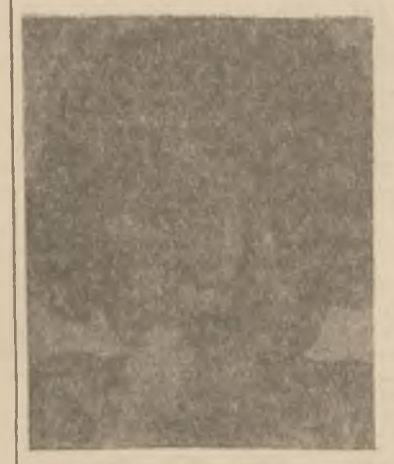

مژین خوویەکی سروشتیە ، ئەگەر مژین نەبوایە ، شیردان (مەمك) یش نەدەبـــوو ، چونکە شیردان خۆی بریتیە لە جۆرە مژینێك ، کە ساوا بـــە هۆیەوە ، خواردنی پێویستـــی دەست دەکەوێت ،زۆربـــەی ئەو مندالانەی کە خــــووی پەنجە مژینیان لەلا ئەبیـــزێ بە شیروانی دەستکــــــرد (الرضاعه الصناعیـــــه) گەورەکراون ، ئـــــەمەشـــ ئەبێتە هۆی ئەوەی ، مندالەکە هەست بە کەمو کـــــورێو بێ بەریی یەك بکا ئەم کـــەمو کوڕی یە سایکلۆجیەش ، کـــە بریتیە لە کەمو کــــــوری بەلك لە کە سابەتــــــــی (شنخصیە) مندالەکە ، بـــە هۆی پەنجە مژینـــــــەوە دەرئەبرێ کەواتە شیردانـــی سروشتی (الرضاعه الطبیعیه) سودی دەروونیشی هەیـــە ، چونکە لە کاتێکدا کە دایـك ، ساواکەی بە باوەشیـــــەوە ئەگرێو مەمکەکەی دەخاتـــە دەمێیەوە ، ساواکە هەســـت بە دلنەواییو بایـــەخ پێدانو ئاگاداری ئەکا ....

بەپێچەوانەی ئەو ساوایـــەی بەشیردانی دەستکرد گـــەورە ئەکرێو هەمیشە هەست بــــە بێبەرییو بایەخ پێنـــەدانو دوور کەوتنەوەی دایکەکـــەی دەکا ، هەر لەبەر ئەمەشە ، زۆر جار لە تەمەنی (٤ـ٥) سالیدا ، نیشانەی گۆشـــە- گیرو دوورە پەریز وەستانـــی لێ دەردەکەوێت .

بینامین یوخنا

منالەکەت بپارێزە

فەوزیە فەرەج

ئامادەی کردووە .

دایکی ئازیز

لە ئەنجامی دەستکـــاری کردنی منالدا بۆ ئــــــەو شتانەی دەوروپشتـــی زۆر کارەساتی ناخۆشو دل تەزێن ، ڕوودەدا . بۆیە دەبـــێ ئاگامان لەخۆمان بێتو لەکاتی سەری دنیامان لێ نەیەتـــەوە بەکو دەستەوەستان دانیشین.

دایکی خۆشەویســـت

ئامۆژگاریمان ئەوەیە کە .

● یەکەم .چاو

١ـ لەوانەیە پیسی یـــان مێشولە یان خۆل یان مـــو بپەڕێتە ناو چاوەو ، لــــەم کاتەدا ئەگەر سپیایی چـــاوی گرتبۆوە نەیەلیت منالەکـــەت چاوی هەلگلۆفێو بە ئـــاو پاك بیشۆو بە دەسرێکی پـــاك پاکی بکەرەوە .. بەلام ئەگـــەر ئەم شتانە رەشایی چـــاوی گرتبۆوە ، داپۆشەو یەکســـەر بەکسەر بیگەیەنێرە دکتـــۆر .

٢ـ ئەگەر چاو برنیداربـوو ، بەبێ هیچ شتێك داپۆشەو یەکسەر بیگەیەرە دکتۆر .

● دووەم . لوت .

ئەگەر مووروویەك یان دەنکە نۆکێك چووە لووتی منالەکەت، هەول بدە بە پالەپـــــــە ستۆیەکی کەم لـــە دەرەوەی لووتەوە ، بیهێنیتــە دەرێ .

● سێیەم گوێ

ئەگەر هەرنەتتوانـــی دەری بێنیت ، ئەکەی بە مووکێش یان شتـــی تیژ دەری بێنیت ، بەلکـــو یەکسەر بیگەیەنەرە دکتۆر .

ئەگەر شتێك پەڕیـــە گوێی منالەکەتەوە . هـــەول نەدەی بە شتی نووك تیژ دەری بینیت ، ئەگەر ئەتوانـــی کەمێك لە رۆن زەتیونی تێکە. پاشان منالەکەت بەولایـــەدا لار بکەرەوە کە شتەکـــەی تێچووە .. ئەگـــــــەر هەردەرنەهات بیبە بۆ دکتۆر.

● چوارەم . دەم .

ئەگەر منالەکەت شتێکـــی قووت داو تیژنەبوو ،خەفەتی بێ مەخۆ چونکە لەگـــــەل پیسابدا دێتە دەرێ . بـــەلام ئەگەر شتێکی تیژی قووتدا یەکسەر بێگەیەنەرە دکتۆر .

ڕەسوڵ گەردی هونەرمەند یادگارەکانی حەیران بێژیو ژیانی هونەری خۆی دەگێڕێتەوە

کۆمەلی هونەرو ویژەی کوردی لقی هەولێر لەم دواییەدا ، کۆڕێکی فروانی بـــۆ هونەرمەندی میللی ڕەســول گەردی سازکرد . لـــە پێشەوە کاك عبدالوهاب تالبانی کۆڕەکەی کردەوەو دەربارەی هونەرمەند ڕەسول گـــەردی قسەیکرد .

ڕەسول گەردی هونەرمەند لەم کۆڕەدا ڕووبەروو بـــە دلیپاکی هونەرمەندیکـــی سەربە میللەت قســـەی دەکرد . یا دگارەکانی خۆی بۆ خەلك کێڕایەوە ... لـەو ڕۆژەوە بەدەم قوڕەکاریـــەوە حەیرانی ئەوت ، تا ئـــەو ڕۆژەی نەخۆشی گەیاندیـــە ئـەم حالەی ئێستا بـــەلام وەك هونەرمەندیکی ڕاستگۆو بێ پێچو پەنا ، ڕەســـول گەردی دەربارەی خـــۆیو هونەرمەندەکانی هاوتەمەنـــیو ئارەزووی خەلـــــــکو

مۆسیقازانەکـــان دوا ، دوو پارچەی لەو دوو گۆرانیەشی بۆ خەلکە کەوت کە بـــەر لەرۆیشتنی بۆ چـــاری نەخۆشەکەی تۆماری کردوە ئەنجا هاتە سەر حەیرانـــی کوردیو دەست نیشانـــی ئەوەیکرد ، کە حەیرانـــی کوردی تەنها بە هەلبەستـــن کۆتایی نایەت ..حەیـــران وەك جوغرافیاوایە ، هـــەر حەیرانێك دەنگدانـــەوەی ناوچەیەکی دیارکـــراوی پێوەدیارەو نیشانـــەی ئەوقۆناغەیە کە مرۆڤی کورد پێیدارەت بووە . هەروەهـــا باسی ئەوەی کرد ، کـــە بە ئاواتەوەیە حەیران بێـــژی نوێ لەدایك بێو هەنـــدێ یادگاری خۆی لەگەلهونەرمەند ـحسن زیرەك ـ گێڕایەوە . لە نێوان ئەم باسانـــەدا بەدەنگی خۆی زۆر نموونـــەی حەیرانی کوردی هێنایـــەوە ورای خۆی سەبـــارەت بە هونەرمەندانی نوێ دەربـــڕی. لە پاشان چەندەها پرسیاری وەلامد ایەوە کە لەلایـــەن دانیشتوانەوە ئاراستەی کرا .

هەورو سامال

لەم دواییەدا ، تیپـــی هونەری هەولێـــــــر چیرۆکێکی تەمسیلی نـــوێی بۆتەلەفزیۆنـــی ئەنمیـــم تۆمارکرد بە ناونیشانــــی- هەورو سامال ـ،کە لـــــە نووســـینی چەتــۆ حسنو دەرهێنانی هونەرمەند ـصباح عبدالرحمن بوو . چێروکەکـــە بایەخی داوە بە مەســـەلـــەی گیروگرفتی کۆمەلایەتی لـــە چوارچێوەی نوێدا ..هەروەکو نووسەری چێروکەکە بـــە پەیامنێری هاوکاری ڕاگەیاندو وتی:ناوەرۆکی چێرۆکەکە باسی هەندێ دیاردەی کۆمەلایەتـــی، دەکا ، لەگەل ئەو گۆڕانکاری یە نوێیەی بە سەر ژیانــــــی خەلکدا هاتووە .. وەشایانی باسە کە هەندێ لە دیمەنەکانی چیرۆکە تەمسیلی یەکە لـــە دەرەوەی تەلەفزیۆن ئەگیرێت.

پ .هاوکاری

زانست

چەکێکی نوێ بۆ لە ناوبردنی شێرپەنجە

زوربەی ئــــەو داو دەرمانانەی بۆ لە ناوبردنـــی نەخۆش شیرپەنجە بەکـــار ئەهێنران واشکانـــــەوە ، کـــــە ژەهــــری ترسناك بنو لەشی مرۆڤیـــان زیاتر پەك دەخست ، لە بـەر ئەوە شارەزایان بەردەوام لـە لێکۆلینەوەی ئەوەدا بـــوون ماددەیەکی سبرۆشتی لـــە لەشی مرۆڤ خۆیدا بکـــەن بە گژ ئاوساوی شێرپەنجەدا . لە ئەنجامـــدا مـــــاددەی « ئەنیترفیرون »دۆزرابـــەوە کە پروتینیکی چاکە یارمەتـــی لەش ئەدات لە بەربەرستـــی نەخۆشیدا ، لەساڵی ١٩٥٧ وە تاقی کردنەوە لە ســـــەر ئەم ماددەیە دەکرێ کە خۆی لە لەشی مرۆڤدا دوای چەنـــد سەعاتی نەخۆشی ســـــەر هەلئەدا ، چا یەکێك توشـــی شیرپەنجە ببێ ، ئێســـتا لەرێگای خوێنەوە ، ئـــــەم ماددەیە لە لە شیازیاد دەکرێ.

چاپکراوی نوێ

ئەسپ

لە چاپکراوەکانـــــــی وەزارەتی ڕۆشنبیریو هونەر- دەزگای ڕۆشنبیـــــــریو بلاوکردنەوەی کوردی .کۆمەلە چیرۆکێکی چیرۆك نووس کاك احمد محمد اسماعیل بەناوی « ئەسپ »ەوە دەرچـــــووە کە بریتییە لە (٨) کورتـــە چیرۆکـــی نووســـەر کەلە سالەکانی ٧٤ـ٧٦دانووسیونی لە ٦٠ لاپەڕەی قــــەوارە گەورەدایە .

بابەنۆئیل تۆراوە !

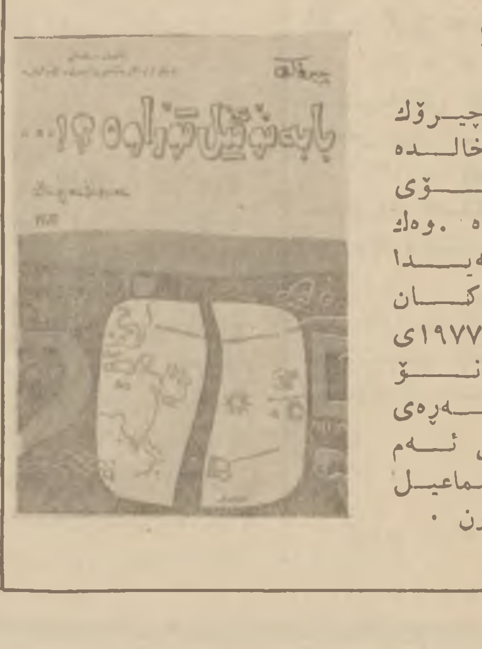

کۆمەلە چیرۆکێکی چیـرۆك نووس عبدالله عزیز خالـــدە لە سەر ئەرکی زانکـــۆی سلیمانی لەچاپ دراوە .وەك نووسەر لە پێشەکیەکەیـــدا دیاریکردوە چیرۆکەکـــان بەرهەمی ســـالـــی ١٩٧٧ی نووسەرنو بریتین لە نـــۆ چیرۆكو لە ١١٢لاپـــــەڕەی گەورەدایە ، تابلۆکانی ئـــەم بەرهەمە هونەرمەند اسماعیل خەیات دروستی کردوون .

Institut Kurde de Paris

نەتەوە پێویستی‌یەکی زۆری بە بنکە شۆڕشگێڕیەکەی خۆی هەیە کە لە کاتی تەنگانەدا پەنای بۆ دەبات ، ئەو بنکەیەی کە هەڵوێستی دروست‌و ئیرادەی بەهێزو پشتگیری‌یەکی چالاکانەی بەسەردا پەخش‌دەکا .

سەرۆکی فەرمانده
احمد حسن البکر

هاوکاری

زنوی

٨ لاپەڕە

٢٥ فلسە

دەزگای ڕۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی
مەیدانی الخیلانی شەقامی ، الجمهوریة ،
بەغدا - س.پ ١٤٠١٦ تەلەفون ٨٨٧٥٧٩٥-٥ خەت

سەرنووسەر : محمد امین محمد

● دووشەممە ٢٣ تشرینی یەکەم ١٩٧٨ ژمارە ٤٤٦ ●

● الاثنين ٢٣ تشرين الاول ١٩٧٨ العدد ٤٤٦ ●

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

بەڕێز صدام حسین لە کۆنفرانسێکی گرنگدا بۆ کارگەرانی ڕاگەیاندن لە فەرەنسادا :

ئێمە ڕازی نابین وەها بڕوانرێتە مرۆڤی عیراقی کە نرخی لە هەر مرۆڤێکی تر لە جیهاندا بەکەمتر بزانرێ

● عیراق لە ئێستاوە و تا ماوەیەکی دوور لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا تەوەرێکی ناوەندی دەبێ و لە پەیوەندکاریدا خاوەنی سیاسەتێکی چەسپاو دەبێ

● دەبێ خوێنی عەرەب بۆ ڕۆژانی زۆرانبازی لەگەڵ دوژمنە ئاسایی یەکانیدا بپارێزرێ

● ئێمە دژی جولەکە نین ، بەڵکو دژی ئەوانەین کە خاکمان لێ داگیر دەکەن

بەڕێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ، ڕۆژی سێ شەممەی ڕابوردوو ١٧-١٠-١٩٧٨ کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەگەری تایبەتی بۆ ڕۆژنامەنووسان‌و کارگەرانی ڕاگەیاندن‌و ئاژانسەکانی دەنگ‌و باس‌و ئێزگەو تەلەفزیۆنەکانی فەڕەنسا گرت کە تیایدا لە گەلێ مەسەلەی سیاسی گرنگ دواو هەڵوێستی عیراقی شۆڕش دەربارە ڕوون کردنەوە .

ئەمەش تەواوی ڕووداوەکانی کۆنفرانسەکەیە .

پێشەکی کۆنفرانسەکە بەوتەیەك لەلایەن بەڕێز سعد قاسم حمودی وەزیری ڕاگەیاندنەوە دەستی پێ‌کردو لە وتەکەیدا بەخێرهاتنی ڕۆژنامە نووس‌و کارگێڕەکانی وڵاتی فرەنسای‌کردو سوپاسی ئەوەی‌کردن کە لەسەر داوای عیراق سەریان لە بەغداداوە بۆ ئەوەی لە فراوانترین بەیەك گەیشتنی ڕاگەیاندن لەگەڵ ڕای گشتی فەڕەنسادا چاویان بە بەڕێز جێگری سەرەك ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش بکەوێ .

لە پاشاندا بەڕێز وەزیری ڕاگەیاندن وتی . بۆ ئەوەی کاروباری کۆنفرانسەکە بە ڕێك‌پێکی و پوختەیی بڕوا پرسیارەکانتان بە گوێرەی باسەکانیان ڕێك‌خراون بۆ ئەوەی وەڵامی پرسیارەکان تێکڕایی‌بن .

دوای ئەوە بەڕێز وەزیری ڕاگەیاندن وتی ، لە پێشدا بە کۆمەڵە پرسیارێك دەست پێ‌دەکەین کە پەیوەندی یەکانی نێوان عیراق‌و فرەنسا دەگرنەوە . پرسیارەکانیش ئەمانەن .

پرسیارێك لە ڕۆجێە ڤنسان کە لە ئاژانسی دەنگوباسی کەرتەکاندا کاردەکاو دەڵێ :

- لەسەردەمی سەرۆك بۆمبیدۆدا فیکرەیەك دەربارەی ئاڵوگۆڕکردنی ڕا لە نێان عیراق‌و فرەنسادا هەبوو ، ئایا ئەوە چی بەسەرهات ؟

بەڕێز خانم دانیال ئێکیم لە وەکالەتی ڕۆژنامەکانی فرەنسا :

- بەشی هەریەکێ لە فرەنساو لە یەکێتی سۆڤیەت‌لە کرداری چەکدارکردنی سوپای عیراقدا چەندە ؟

بەڕێز خانم جوزێت عالیە لە گۆڤاری نۆڤیل ئۆبزەر فاتور .

لەگەڵ بەڕێز ئۆجین مانونی لە گۆڤاری لۆبوان :

- ئەو دیپلۆماسی‌یە عیراقی‌یانەی کاربەدەستانی فرەنسا . دووری خستنەوە ، چیان بەسەرهات‌و ئێستا لەکوێن ؟

هەمان پرسیاری پێشوو لە بەڕێز جیرار سابباك لە تەلەفزیۆنی فرەنساو بەڕێز ئیف لوازۆ لە ئێزگەی فرانس ئەنتەرو بەڕێز جاك لۆدیمینیۆن لە قەنەتی یەکەمی تەلەفزیۆنی فرەنساو ئەوەش دەخەنە سەر پرسیارەکەی پێشوو کە :-

ئاخۆ دوورخراوەکانی محاکەمەکران وە ئایا بەردراون، وە ئایا نێرراوەکانی تەلەفزیۆنی فرەنسا دەتوانن چاویان پێیان بکەوێ ؟

بەڕێز بێرنارد لینی‌لەرادیۆو تەلەفزیۆنی لۆکسمبورگ‌و بەڕێز جان ماری لیفیفر لە ئێزگەی ژمارە (یەکی)ئەوروپا دەپرسن :

ئایا دۆخی پەیوەندی‌کانی نێوان عیراق‌و فرەنساو بە تایبەتی لە بواری هاوکاری ئەتۆمیدا چۆنە ؟

پرسیارێك لە بەڕێز قائدی حمزەوە لە گۆڤاری جۆن ئەفریك :

- ئایا دۆخی پەیوەندی‌یەکانی عیراق‌و فرەنسا چۆنە ؟

پرسیارێك لە بەڕێز سیمۆنۆجان جاکەوە لە ڕۆژنامەی (ڕۆن ئەلپ):

- بۆ چی‌لێرنەی ناوکۆیی فرەنساو عیراق لە مانگی تشرینی یەکەمدا کۆنەبۆوە وەك چاوەڕێ‌دەکرا ؟

- ئایا هۆی چی‌یە ، دوو ساڵە قەبارەی ئەو شتانەی فرەنسا بۆ عیراقیان دەنێرێ بەرەو نزمی دەچێ و بەتایبەتی لە نیوی یەکەمی ساڵی ١٩٧٨دا ؟

لەم دواییەدا سەرەك ئەرکانی چەکی ئاسمانی فرەنسا سەری لە عیراقدا ، ئایا ئامانجی ئەو سەردانە چی‌بوو ..و ئایا عیراق نیازی جنگ‌کەوتنی فڕۆکەی میراجی (ئێف ١)ی هەیە ؟

- بە جێهێنانی پەیمانی هاوکاری ئەتۆمی کە لە تشرینی دووەمی ١٩٧٥دا مۆرکراوە تا کوێی بڕکردوە ؟

پرسیارێك لە بەڕێز ئیف ماری شۆبۆ وە لە ئاژانسی هەواڵە نوێکان (ناب) دوە :

- نەخشەی پەرەپێدانی نەنەوەیی لە عیراقدا پێی لەسەر پێشخستنی کشتوکاڵ‌و پەروەردە دادەگرێ .

ا - ئایا هاوکاری فرەنسا چی لەم ڕووەوە پێشکەش کردوە ؟

ب - ئایا قەبارەی ئەو هاوکاری‌یە بەو ڕادەیە‌یە کە پێویستە؟ وە ئایا ئەو لایانە چین کە لەوانەیە قەبارەی هاوکاری‌یەکە بیانگاتێ ؟

پرسیارێکیش لە نی‌لافالەوە لە ڕۆژنامەی لۆماندی باری :

- ئایا دەتوانن ڕادەی ئەو نارێك پەیدابوونە ڕوو لە زیادەیە دیاری‌بکەن یاخود ڕوونی بکەنەوە کە چەك کڕین لە فرەنسا لە بۆدجەی بازرگانیدا لەسەر حسابی فرەنسا دروستی دەکا ؟

جێگری بەڕێز :ئێمە شادمانین بەوەی کە لەگەڵ برایانی سەر بەڕاگەیاندنی فرەنسادا بەیەك بگەین‌و وەختێکیش ئەم شێوە تایبەتی‌یەماندا بە چاوپێکەتنی نوێنەرانی ڕاگەیاندنی فرەنسا ،، لەبەر ئەو دەست درێژی‌یە نەبووکە لە پاریس‌کرایە سەر باڵوێزخانەکەمان‌و لەبەر ئەو شێواوی‌و ئاڵۆزی‌یەش نەبوو کە بووە هۆی کوژرانی هاووڵاتێکی عیراقی‌و هاووڵاتێکی فرەنسایی ، چونکە ئەو جۆرە ڕووداوە یا ڕووداوێك کە لەو بچێ لەسەر خاکی تری غەیری فرەنساشدا ڕووی داوە ، بەڵکو هۆی مەرکەزی ئارەزوومان لە چاوپێکەوتنتان لە تایبەتکاری پەیوەندیی‌یەکانی عیراق‌و فرەنساو ئارەزووی وەك‌یەکی جێگیربوونی پەیوەندی‌یەکاندایە بە چەشنێك کە خزمەتی هەردووگەلی عیراق‌و فرەنسا بکاو لەسەر بنچینەی هاوکووفی‌و یەکسانی‌و ڕێزگرتنی هەر لایە بۆ لایەکەی‌تر لە نێوان پەیوەندی‌یە ئاڵ‌و گۆڕەکانی هەموو مەیدانە جیاجیاکان‌و ئارەزووی تەواو لە پێشخستنی بەردەوامی ئەو پەیوەندی‌یانەدا دامەزرابێ .

لەسەر بناغەی ئەو بیروڕایانە وبستمان چاومان پێتان بکەوێ ، نەك تەنها لەبەر ئەوەی کە هاووڵاتێکی فرەنسایی‌و هاووڵاتێکی عیراقی لە ڕووداوێکدا کوژراون‌و بێ ئەوەی ئەو ڕووداوە کە گەلێ دام‌و دەزگا دەوریان تێدا گێڕا یا هەوڵیاندا دەوری تێدا بگێڕن ، بۆ ئەوەی خراپە بدەنە بەر پەیوەندی‌یەکانی عیراق‌و فرەنساو لەگەڵ پێویستی ڕوونکردنەوەی ئەو کارەش بە تەواوی وەك دەیبینین ،پشت گوێیان بخەین ، بۆ ئەوەی ڕای گشتی فرەنسا لە ڕێ‌و شوێنمان لە ئاست باس‌و خوازە وردەکان‌و ڕێگا بنچینەیی‌یەکانی پەیوەندیی نێوان عیراق‌و فرەنسا ئاگاداربێ. بێگومان تێبینی ئەوەتان‌کردوە یاخود بیستوتانە کە ڕاگەیاندنی عیراق هێرشی نەبردە سەر فرەنسا ، نەك لەبەر ئەوەی کە ئەو هاووڵاتی‌یە فرەنسایی‌یەی کوژراو بە کوشتنەکەی خەمناك بووبن،لەباری سەرنجمانەوە لەو هاووڵاتی‌یە عیراقی‌یە بە نرخترببێ کە بەدەستی ئەنقەست لەسەر خاکی فرەنسادا لە لایەن پۆلیسی فرەنساوە کوژرا ، بەڵکو لەبەر ئەوەی کە بەتەنگ پەیوەندی‌یەکەوەین بە گوێرەی ئەو بنچینانەی دەستمان بۆ کێشان . وە لەبەر ئەوەی کە نامانەوێ لە مەسەلە بچووکەکانەوە هەڵدەبێ‌و بیانکەینە گیروگرفتی وا کە تەگەرە بخاتە بەر ڕێبازی پەیوەندی‌یەکەو بەر پەرەسەندنی لە نێوان عیراق‌و فرەنسادا . هەروەها ئێمە گلەییمان بە تایبەتی لە ڕۆژنامەکانی فرەنساو دەزگاکانی ڕاگەباندن لە فرەنسادا هەبوو ، چونکە بە مەنتیقی بە تەنگەوەبوونی تەواوی پەیوەندی‌یەکە نەجووڵانەوەو بە شێوەیەکی مەوزوعیانەش لەگەڵ ڕووداوەکەدا ڕەفتاریان نەکرد ، نەوەك هەندێ جار مامڵەت کردنێکی عاتیفی‌و هەندێ جاریش مامڵەت لە گەڵاکردنێکی فیلاوی .

ئاشکرایە لاتان‌و ئێمەش نامانەوێ لە بەڵگە بەدەستەوە داندا پێش دادگا بکەوین ، بەڵام بەر لەهەموو شتێك ..هاووڵاتی‌یە فرەنسایی‌یەکەی ناو پۆلیسی فرەنسا بەدەستی ئەنقەست نەکوژرا . جا پێناس‌و ڕەگەزی کوژەرەکە هەر چی‌یەك بێ ، بەڵکو لە ئەنجامی ئەو ئاڵۆزی‌یەدا کوژارا کە لە ناو باڵوێزخانەکەدا لە نێوان چەکدارانی سێ لادا : چەکداری فرەنسایی‌یەکەی ناو پۆلیسی فرەنسا بەدەستی ئەنقەست ڕوویدا . لەوانەیە کوژەر عیراقی بێ ، لەوانەشە کوژەر فرەنسایی بێ . یا فەلەستینی‌بێ ، هەتا ئەگەر کوژەرەکە عیراقیش بووبێ . وا ئەو کوژەرە بە قەناعەتی ئێوەو ئێمەش نیازی کوشتنی هاوڵاتی‌یە فرەنسایەکەی نەبووە . بەڵام هاووڵاتە عیراقی‌یەکە بەدەستی ئەنقەست کوژراو نیازیش‌کوشتنی ئەو هاووڵاتەعیراقی‌یەبوو کە لە باڵوێزخانەی عیراقدا شەهیدبوو ، هەرچەندە هاووڵاتی‌یە عیراقی‌یەکە بەدەستی ئەنقەستیش کوژرا کەچی هەوڵی ئەوەمان نەدا کە لە جیهازەکانی ڕاگەیاندنماندا خراپە بدەینە پاڵ فرەنسا ، یاخود پاڵ پۆلیسی فرەنسا لە قسەکردندا ، یاخود پاڵ حکومەتی فرەنسا ، یاخود پاڵ ئەوەی کە پەیوەندی‌یەکانی عیراق‌و فرەنسا تێك‌بدا .

دووباتی دەکەمەوە کە نەك لەبەر ئەوەی لەو باوەڕەدان کە نوایە نرخی فرەنسایی‌یەك لە کێشاندا لە نرخی عیراقی‌یەك بەرزترە . قبووڵیش ناکەین کە لە لایەن ئێمەوە وا بڕوانرێتە عیراقی‌یەك کە نرخی لە کێشاندا لە نرخی هەر مرۆڤێکی تری جیهان بەرزترە ، هەروەها ئەوەش قبووڵ ناکەین کە وا بڕوانرێتە عیراقی‌یەك کە لە کێشاندا نرخی لە هەر مرۆڤێکی تری جیهان کەمترە ، ئەمە سەرنجی حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستە کە لەم شوێنەدا حکومەت بەڕێوەدەبا . لەگەڵ گلەییشمان لێتان یاخود لە هەندێکتان سەبارەت بە چارەسەرکردنی ئەم باسە،دەڵێین لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە بەتەنگ چاوپێکەوتنتانەوە بووین ، بۆ ئەوەی ڕاستی‌ی بۆ ئەو کەسە ڕوون بکەینەوە کە دەبەوێ لەبەر ڕۆشنایی ڕاستی‌یەکاندا دەست بداتە فرمان ، ئەو کەسەش کە بێ لەڕاستی‌ی دەست لە فرمان وەردەدا ، کارەکە پەیوەندیی بە خۆیەوەیە . بنچینەی ئەم بانگهێشتنەش ،بەتەنگەوەهاتنی پەیوەندیی‌عیراق‌و فرەنسایە، نەك هەر لە لایەکیشەوە ، بەڵکو دەزانین کە فرەنساش بە حکومەت‌و گەلەوە بەتەنگ پەرەسەندنی پەیوەندیی‌یەوەیە لەگەڵ عیراقدا .. وە ئەگەر مەسەلەکە لەو چوارچێوەیەو لەو تێڕوانینەوە نەبوایە ، بەش بەحاڵی خۆمان بەتەنگ پەیوەندی‌یەکانی عیراق‌و فرەنساوە نەدەهاتین .

خاڵی دووەمیش کە دەمەوێ پێش ئەوەی بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ دەست بە وەڵامدانەوەی پرسیارەکان بکەم ، ڕوونی بکەمەوە ،پێچەوانەی ئەو ئاشکرایی‌یە نادوێم کە شۆڕش هەڵوێستەکانی خۆی پێ دەر بڕێ‌و دەگەمەبەستیش کە لەوانەیە بە جۆرە شێوازێك‌بێ نەك بەو شێوازانەی کە لە وەختەکانی پێشوودا لە وەڵامدانەوەی پرسیارەکانتاندا پێیان ڕاهاتبووین ،بەتایبەتی ئەو شتانەی پەیوەندی‌یان بە بارو دۆخی عەرەبی‌یەوە هەیە . هەر چی‌یەك باوەڕمان پێی هەیە دەیڵێین ، بەڵام شێوەی دەربڕینی ئەو شتەی باوەڕمان پێیەتی ، لە چوار چێوەیەکی تردا دەبێ ، چونکە نامانەوێ کۆسپ بخەینە بەر کۆشش‌و تەقەلای عەرەب لە بەیەك‌گەیشتن لەسەر نزمترین ڕادە کە بۆ ڕووبەڕوو وەستانی شاڵاوی زایۆنی - ئەمەریکا دژی عەرەب چاوڕێ دەکرێ . جا تکا دەکەم لەمەدا بمبەخشن ،هەرچەندە هەوڵیش ئەدەم کە هەموو شتێکتان بە هەمان ئاستی ئەگیانە بە تەواوی بۆ ڕوون بکەمەوە کە لە چارەسەری‌یەکانی شۆڕشدا بەرامبەر کارو فرمانەکان بەدیتان‌کردوە .. پێش ئەوەی بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆش وەڵامی پرسیارەکان بدەینەوە ، گومان لەوەدا نی‌یە کە هەر یەکێکتان لە خۆی پرسیوە کە بۆچی عیراق بەتەنگ پەیوەندیی‌یەوەیە لەگەڵ فرەنسادا و بۆچی فرەنساش بەتەنگ پەیوەندیی‌وەیە لە گەڵ عیراقدا ؟

ئێمە لەبەر ئەوە بەتەنگ پەیوەندیی‌یەوە نین لەگەڵ فرەنسادا،چونکە فرەنسا لە ڕووی تەکنیکەوە پێشکەوتووە.. ئەڵمانیای ڕۆژئاواو هەروەها ئینگلتەرەش دووبارە لە ڕووی تەکنیکەوە پێشکەوتوون ، دوڵەتی تریش هەن کە لە ڕووی تەکنیکەوە پێشکەوتوون ، ئەمەریکا لەڕووی تەکنیکەوە لە فرەنسا پێشکەوتووترە ، ئەوەش ئەوە ناگەبەنێ کە لە پایەو سەنگی فرەنسا کەم بکرێتەوە ، بەڵکو ئەمە ڕاستی‌یەکی مەوزوعی‌یە .. ئێمە بەتەنگ ئەو پەیوەندیی‌وەین و بە هەموو ئەو ئاسۆیانەی کە هەردوو لا لەسەری ڕێك دەکەون تەقەلای پەرەسەندنی ئەدەین . چونکە ئارەزوویەك لە سیاسەتی فرەنسادا بەدی دەکەین کە دەبەوێ بە چوارچێوەیەکی نوێ مامڵەت لەگەڵ وڵاتانی جیهانی سێ‌یەمدا بکا ، نەك ئەو چوارچێوەیەی پێشتر مامڵەتی پێ دەکردو نەك ئەو چوارچێوەیەش کە هەندێ لە وڵاتە ڕۆژئاوایەکان تائێستاش ڕەفتاری پێ‌دەکەن ، واتە مامڵەت‌کردنێك کە لەسەر هاوکووفی‌و ڕێزگرتنی یەکتری‌و قبووڵکردنی شێوازی بەرژەوەندی‌بەرامبەر یەك‌و هاوسەنگ‌و هاوکووف هەڵچنرابێ ، ئا ئەوەی کە لە کاربەدەستانی فرەنسا لە بەرزترین ئاقارو لە ئاقارکانی‌کەوە هەر لە سەرۆکی کۆچکردو بۆمبیدوە تا سەرۆك جیسکار دیستان گوێمان لێ دەبێ ، تائێستا فرەنسا لە ئافاری تاقیکردنەوەی خۆیدا ڕەفتارێکی وای بەرامبەر عیراق نەنواندوە کە وامان لێبکا بە گومانەوە بڕوانینە ئەو شتانەی کە لە لایەن کاربەدەستانی فرەنساوە وادەگەیەنرێن ، هەرچەندە تەجرەبەی پەیوەندیی نێوان فرەنساو نیشتمانی عەرەبی خالیش نی‌یە لەو شێوازە پەیوەندیی‌یانەی کە ڕەخنەمان لێ‌گرتوون . واتە شێوازی پەیوەندیی ئیستیعماری ، بەڵام پەیوەندیی‌یەکانی نێوان دەوڵەتان چەندێك دەرفەتەکانیان بە ئامانجی پەرەسەندنی پەیوەندیی هاوکووفی ڕەخسان ،دەبێ ئەو دەرفەتانەیان لەبەردەمدا ئاوەڵا بکرێنەوەو بە جۆرێك نەڕوانرێتە ڕابوردوو کە بزوننەوەی ئێستاو دوارۆژ ببەستێتەوە .

لایەنی دووەم ئەوەیە ، شۆڕش هەمیشە ، بە ڕوون‌و ئاشکرایی ، دەری‌بڕیوە کەوا دەوڵەتێکی بێ‌لایەنە ، بەڵام دژی ئیستیعمارەو دەوڵەتێکی سەربەخۆیەو پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەتەکانی جیهاندا لەسەر ئەم بنەڕەتە دادەمەزرێنێ، کاتێکیش فەرەنسا ئامادەیە بۆ دامەزراندنی پەیوەندی لەگەڵ وڵاتەکەماندا لەسەر ئەم بنەڕەتانە ، دەربڕینی واقیعی‌و جیدیانە لەسەربەخۆییمان ئەوەیە لەگەڵ ئەم ئارەزووەدا کار لەیەکتر بکەین ، نەك هەر ئەمە ، بەڵکو لە هەردو لاوە ، تا لەتوانادا هەیە ، پوختەتری بکەین ، لەبەر ئەوە ، ئەگەر بزانین یان بیبستین کە سیاسەتی فەڕەنسا هەوڵ دەدا لە شوێن‌و ڕێ‌یەکانی سیاسەتی ئەمەریکا جیاواز بێت لە چارەسەرکردنی مەسەلەکانی گەلان‌و پەیوەندیەکانی لەگەڵ وڵاتانی جیهانی سێیەمدا ، بەشێوەیەکی تایبەتی ، ئەوە دەبێتە مایەی دڵخۆشی بۆمان . لە پەیوەندیەکانی ئەمڕۆدا ، لەبواری پەیوەندی نێو دەوڵەتاندا ، جا دەوڵەتێك چەندی لەقەوارەو تواناداد گەورەبێت . پیویستی بۆ پەیوەندی باشی لەگەڵ خەڵکی تردا بەهەموو مەبەست‌و لەهەموو مەیدانە ئابووری‌و سیاسی‌و ڕۆشنبیری‌و سوپاییەکان‌و هی‌تر هەر دەمێنێتەوە .

کاتێ ئەو مەرجانەی باسمان‌کردن دێنەکایەوەو کاتێك لەهەر دەوڵەتێکی تری جیهاندا ئەو جۆرە مەرجانە دێنە مەیدانەوە ، جێی خۆبەتی عراق ، ئەو دەوڵەتەی کە بەڕاستی سەربەخۆییەکی جیدی هەیە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و توانای هەیە ، پەیوەندی باشی لەگەڵ فەڕەنسادا هەبێ . لەسەر ئەم بنەڕەتانە و بە هەندێ شێوەی‌تر کە پەیوەندی مێژوویەکی کۆنتری پەیوەندی‌یەوە هەیەو بە ئاسۆیەکی‌تر ، پەیوەندی خۆمان لەگەڵ یەکێتی سۆڤیەت‌و گەلێ دەوڵەتی تری جیهان ، یۆگسلاڤیاو دەوڵەتە سوشیالیستەکانی ئەورووپای ڕۆژهەڵات‌و کوباو گەلێ دەوڵەتی تری جیهانی سێیەم‌و وڵاتانی جیهان ، بە هەندێ دەوڵەتی ڕۆژهەڵاتیشەوە . هەر شێوەیەو هەر پەیوەندیە چوارچێوەی خۆی هەیە ، هەر پەیوەندیە ئاسۆی خۆی هەیەو هەر پەیوەندیە شێوەی دەربڕینی ئەو پەیوەندیەی هەیە بە شێوەیەکی هاوکێشس لەگەڵ ئەو بنەڕەتە ناوەندیانەدا کە پەنجەمان بۆ کێشان .

لەبەر ئەو دەڵێین سابشتمان بۆ ئەو پەیوەندیی کە ئێستا هەوڵ دەدەین پوختەتری بکەین جیاوازە لە سابشتمان بۆ پەیوەندی لەگەڵ ئەڵمانیای ڕۆژئـ ' '
چونکە ئەم پەیوەندیە ئاسۆیەکی سیاسـ
هەردولاوە ئاشکراکراوەو سـ'
ڕوونی نواندی‌و ئێستا بە شـ
گشتیەکاندا لە لایەن حکومەتی
سەروو هەموانەوە سەرۆك جیـ
ئایا یەك دەگرینەوە .. ئایا عرا
فەڕەنسادا یەك دەکرێتەوەو ئایا

Institut kurde de Paris

بەڕێز صدام حسین لە کۆنفرانسێکی گرنگدا بۆ کارگەرانی ڕاگەیاندن لە فەرەنسادا ..پاشماوە

لە هەموو شتێکدا یەك دەگرێتەوە ؟ وەڵام : نەخێر . هێشتا ڕەخنە لەهەندێ سیاسەتی فەرەنسا دەگرین لە پەیوەندی لەگەڵ وڵاتەکانی جیهانی سێیەمدا ، بەڵام هەتا ئێستا لە پەیوەندی لەگەڵ عەرەبدا ، گۆڕانێکمان دێتە بەرچاو لە سیاسەتە کۆنەکەی فەرەنسا ، ئەمەش مایەی دڵخۆشییە لە پەیوەندی فەرەنسا لەگەڵ عراقدا شتێك کە بۆمان ببێتە مایەینیگەرانی لە کابەدانییەو هەر بەکەمان ، ئێستاو دوارۆژ ، وپلەی دۆستایەتی نێوانمانو هەر دەولەتێکی تری جیهان هەر چەندێك‌بێت ، دیسانەوە مەساحەیەکی هاوکۆیی هەردمێنێتەوە ، جگالە یەکێتی کە تێیدا شێوەی دەربڕینی هەڵوێست جیاواز دەبێ ، کە بەندە بە سروشتە تایبەتیە نەتەوەییەکانمانەوە . وەکو عەرەبو بە سروشتە تایبەتیەکانی فەرەنساو قازانجە نەتەوەییەکانمانەوە ... بەستراتیژی ئەوو ستراتیژی ئێمەوە ، بە پەیوەندی ئەوو پەیوەندی ئێمەوە . ئێمە لەگەڵ ئەودا پەیوەندی باشمان هەیە، بەڵام ئەو پەیوەندی لە جیهاندا هەیەو ئەم پەیوەندیانە هەندێ جار لە پەیوەندی دولایەنەدا دەورێکی ئیجابی هەیەو هەندێ جار دەبێتە مایەی نەهێشتنی پێشکەوتنی هەندێ لایو گرنگترین شت ئەوەیە ئارەزوو دەربڕینی ئەو نیازە بە ڕێبازێك لە سیاسەتو لە مەیدانە جۆراوجۆرەکانی تری پەیوەندیدا بە شێوەیەکی ڕوونو بەهەمان ڕوو کان هەبێ ... ئەمەش ئێستا لە پەیوەندی دولایەنەی عراقو فەرەنسادا ، کەمو زۆر ، هەیە ، بەڵام ئایا هەندی دەولەتی جیهان ئەوەی پێخۆشە فەرەنسا لە پەیوەندی لەگەڵ وڵاتانی جیهانی سێیەمدا جێگەیەکی دیارتری هەبێ بە جۆرێك کە پەیوەندیەکەلەلای وڵاتانی جیهانی سێیەمەوەلەگەڵ فەرەنسادا ئیجابی‌بێ ؟ وەڵام ئەو هەمان پرسیار دێتە پێشەوە کاتێك باسی پەیوەندیەکانی عراقو فەرەنسا دەکەین . ئەوەندەی مەسەلەکە پەیوەندی بە عراقیشەوە هەیە ، هەندێ دەوڵەت هەن لە جیهاندا کە پێیان خۆش‌نیە عراق لە گەڵ فەرەنسادا پەیوەندی پێشکەوتوو دامەزرێنێ ، عراقیش ، هەرچەندی ڕۆژنامە ڕۆژئاواییەکان بە هەندێ ئامرازی ڕاگەیاندنی ناو فەرەنساشەوە ، بە نالەباری باسی بکەن لە ئێستاوە تا ماوەیەکی دوور کۆمایەکی ناوەندی دەبێ لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ، هەر دەبێ وبە توان دەبێو سیاسەتێکی یەکرەنگی دەبێ لە پەیوەندیەکاندا ، کاتێك کە پێداویستیەکانی دێنە دەستەوە لەگەڵە هەر لایەنێك لە لایەنەکانی پەیوەندیە نێو دەولەتیەکانداو عراق هەر بە کاریگەری دەمێنێتەوە لە ناوچەی گرنگی ناوچە ئاسراوەکانی جیهاندا . کەواتە ، پەیوەندی لەگەڵ عراقدا مایەی زدرەرنیەو بە ئاشکرا پێتان دەڵێم ، ئەگەرچی عراق جێگری ئەوتۆی لە ناو دەوڵەتاندا هەیە کە هەمان مەبەستەکانی پەیوەندی لەگەڵ فەرەنسادا بهێنێتەدی ، بەڵام توانای فەرەنسا لە هەڵبژاردندا وەك توانای عیراق نییە لە عالەمدا .

ئەو جێگرو هەڵبژاردنانەی کە لەبەردەم فەرەنسادا هەن جیاوازن لەو جێگرو هەڵبژاردنانەی کە لەبەردەم عراقدا لە پەیوەندیە نێو دەوڵەتیەکاندا هەن . مانای ئەم قسەیەم ئەوەنیە کەوا دەرگای هەڵبژاردن لە پەیوەندیە نێو دەوڵەتیەکاندا لەسەر هەردولای بۆ عراق کراوەتەوە بۆ دروستکردنی پەیوەندیەکی وەکو ئەو پەیوەندیەی لەگەڵ فەرەنسادا هەیەتیو مانای قسەکەم ئەوە نیە دەرگا لە فەرەنسا داخراوە بۆ هەڵبژاردنی لە پەیوەندی لەگەڵ وڵاتانی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بەجۆرێك کە لەگەڵیدا بگاتە پەیوەندیەکی ئیجابی ، بەڵکو دەڵێم وەکو پەیوەندی لەگەڵ عراقدا نیەو وەکو ئەو دەرفەتە نیە کە لەگەڵ عراقدا دروستدەکرێ . هەروەها پەیوەندی عراقیش لەگەڵ فەرەنسادا لە چوارچێوەیەکی تردایە ، واتە توانای هەڵبژاردنی فراوانتری هەیە لە توانای فەرەنسا لە پەیوەندیەکانی لەگەڵ هەندێ وڵاتی تری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا .

ئەمەریکا وڵاتە گرنگەکانی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی گرتە دەست و ئێوەش ئەوە باش دەزانن ، ماوەیەکی زۆرە و لە پێش‌و پاش شەڕی نۆکەندی سوێسەوە لە فەرەنساو لە ئینگلیزی وەری‌گرت ، کەواتە ئێوە وەکو هاوڵاتی نیشتیمانی فەرەنسی ، وڵاتەکەتان خۆش دەوێ ، فەرەنساتان خۆش دەوێو ئێمە داواتان لێ ناکەین عیراقتان خۆش بوێ بەڵکو داواتان لێ دەکەین وڵاتەکەی خۆتان خۆش‌بوێو ئەگەر وڵاتەکەتان بە هوشیاریەوە خۆش بوێ دەگەنە ئەو ئەنجامەی کە بریتیە لەوەێ پێویستە پەیوەندیەکانی عراقو فەرەنسا پێشکەوتوبێت ، هەروەکو ئێستا لە هەر عراقیەك بپرسن هەر لە شوفێری تاکسیەوە تا ئەو هاوڵاتیەی لە کارگەدا کار دەکاو پێتان وت : ڕات بەرامبەر پێویستە پێش بکەوێ لەسەر ئەو بنە ڕەتانەی کە ئێستا بە پەیوەندیەکانی عراقو فەرەنسا چی‌یە ، پێتان دەڵێ بۆتانم باس‌کرد . پاش ئەوە هەموو پەیوەندیەك بۆ نموونە ناشێ . هەندێ پەیوەندی هەیە دەوڵەت بە شان هەڵی‌دەگرێو هەندێ پەیوەندی هەیە کە بە هیچ دەوڵەتێکیش نیە لە پێویستە پێش بکەوێ لەسەر ئەو بنەڕەتانەی کە ئێستا هەندێ پەیوەندی هەیە کە بە پێچکە دەڕوا هەندێ دەوڵەتی گەورە هەن کە پەیوەندی هەیەو هەندێکی پەیوەندی دوستایەتی‌یەو هەندێکی‌تری پەیوەندی ناوچەیە هیچ‌دەوڵەتێکیش نیەلە جیهاندا کە پەیوەندی لەگەڵ عراقدا دروست‌بکاو عراق لەسەر شان هەڵبگرێ ، چونکە عراق پێی بەهێزی خۆی هەیە کە لەسەری دەڕوا بێ گۆچانو بێ پێچکە . ئەمەش ئیمتیازێکی گەورەیە کە لە پەیوەندیەکانی ئەمڕۆدا ئاسان نیەو ئەو کەسەی پەیوەندی لەگەڵ عراقدا دادەمەزرێنێ دەتوانێ بیکا بە نموونەیەکی هاندەر بۆ پەیوەندیەکانی تری لە وڵاتەکانی جیهانی سێیەمدا . ئێمە دەوڵەتێکین کە لەم ناوچەیەدا هەیەو لە جیهاندا هەیەو وەزنی فەرەنساش بەباری ڕاستەقینەیدا لە جیهاندا دەبینیی . بۆیە هەر ڕژێمێکی نیشتیمانی هوشیار لە عراقدا کە نەخشەی سیاسی دەخاتە بەردەمی خۆیو دەرفەتی پەیوەندی لەبەردەمدا دەکرێتەوە ، لە جۆری ئەو پەیوەندیەی کە لەگەڵ فەرەنسادا هەیەو باسم‌کرد دەبێ ئەم جۆرە پەیوەندیە هەڵبژێرێ تەنانەت ئەگەر لە دوارۆژدا لە وێنەی ئەو لەگەڵ ئەڵمانیای ڕۆژئاوایان لەگەڵ دەوڵەتی تردا کسرایەوە .

ئێمە دڵسۆزین بۆ پەیوەندی لەگەڵ فەرەنسادا چونکە گەلی خۆمان خۆش‌دەوێ شۆڕشی خۆمان خۆش دەوێ ، نەتەوەی خۆمان خۆش دەوێ ، خاکی خۆمان خۆش دەوێ ، ئێوەش دڵسۆزن بۆ ئەو پەیوەندیە چونکە فەرەنساتان خۆش دەوێ . ئەو کەسەی بە هۆشیاریەوە فەرەنسای خۆش دەوێ ، دڵسۆزە بۆ پەیوەندی عراقو فەرەنساو ئەو کەسەی بەهوشیاریەوە عراقو نەتەوەی عەرەبی خۆش دەوێ دڵسۆزە بۆ پەیوەندیەکانی عراقو فەرەنساو عەرەبو فەرەنسا ، تا ئاسۆی پێشکەوتنی لە بەردەمدابێ بەو ڕوکارو بنەڕەتانەی کە پەنجەم بۆ کێشان ، هەر وەکو ئەو کەسەی کە عراقو نەتەوەی عەرەبی خۆش دەوێ ، دڵسۆزی خۆی بۆ پێشکەوتنی پەیوەندی لەگەڵ یەکێتی سۆڤیەتدا دەردەبڕێ ، هەروەها ئەو سۆڤیەتیەی کەوڵاتی خۆی خۆش دەوێ ، دەبێ دڵسۆزبێ بۆ پێشکەوتنی ئەم پەیوەندیە. تکاشم وایە وەکو دەوڵەتێکی بچووك سەیرمان نەکەن . ئێمە واقعین‌و دەزانین فەرەنسا لەعراق گەورەترە . بەڵام ئەگەر مەسەلە چەندو چۆنبێ بەدوانزە ملیۆن زیاترتان نازانین‌و نەخشەکەتان نەخشەی عراق گەورەتر نیە. هەروەها چینیش بە دوانزە ملیۆن دادەنێین‌و نەخشەکەش هەر بەقەدەر نەخشەی عراق دەبینین چونکە چەندو چون نابێ بەشێوەی گەورەترو بچوکتر بدوێ چونکە ئێمە خۆمان وەکوخەڵکی تر دەبینین‌و لەواقیعیەتی هەڵس‌وکەوت‌کردنی سیاسیدا خۆمان بەقەدەر خەڵکی‌تر دەزانین .

ئێمە دەزانین کە یەکێتی سۆڤیەت دەوڵەتێکی گەورەیە بەڵام لەهەڵس‌و کەوتی ڕاستەوخۆدا بەقەدەر یەکین . دووپاتی دەکەمەوە کە ئەو دڵسۆزیەی کە بەئاشکرایی قسەی پێ دەکەم دڵسۆزیەکی یەك قۆڵی‌نیەو هەرکاتێك بۆمان دەرکەوێ کە یەك قۆڵی‌یە ئەو پەیوەندی‌یە دەبڕین کە لەگەڵ هەر دەوڵەتێکدا هەمانە لە دەوڵەتانی جیهان . هەر چەند ئەو پەیوەندیەی کە لە نێوانماندایە پتەو بێ . دڵسۆزیەکە بەرامبەری هاوکوفی هاوکێش کە پێویست نیە بە زەرورەت وەك یەك بێ . لێرەدا واقیعیەت کار دەکا . ڕوانینە بۆ شت دەبێ هاوکوفو هاوکێش‌بێ . لە وانەیە دەوڵەتێك لە دەوڵەتانی جیهان لەڕوانینی‌دا بۆ پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەتێکی تردا ، زیادیان کەم پێش‌بکەوێو لەوانەشە بەدەست پێشخەریەکی تایبەتی ئەمە دەربڕێ کە باش ئەوە پەیوەندیە هاوکێش‌و هاوکوفەکانی‌تر دێن کە باسمان کردن .

مافی ئەوەشمان هەیە گلەییتان لێ‌بکەین چونکە زۆر باسی ئەو ڕوداوەتان کرد کە لەبەردەم سەفارەتی عراق لە پاریسدا ڕوویدا وەکو ئەمە یەکەم ڕووداوی مێژوو بێت .

خۆتان نیگەران‌کرد و لەبیرتان چوو کە لەناوتانا پیاوی واتان تێدایە کە لە بیروڕاو بەرژەوەندیدا ئەمەریکی‌یە، هەروەها زایۆنیش هەن چ لەبیروڕاو چ لە بەرژەوەندیداو نابا نەوێ پەیوەندی عراقو فەرەنسا پێش‌بکەوێ . مەسەلەی زانراو دەگرن‌و بەتایبەتی پێی لەسەر دادەگرن تا زیان لە پەیوەندیەکانی عراقو فەرەنسا بدەن . خۆشەویستی فەرەنسا لەدڵتاندا دەبێ واتان لێ بکا ئەم دیاردانە دیاری بکەن‌و تا دەکرێ لێیان دوور بکەو نەوە ، چونکە فەرەنساتان خۆش دەوێ . لەبەر ئەوە ئاڵو گۆڕکردنی بیروڕا لەنێوان ئێمەو فەرەنسادا لە زەمانی سەرۆکی کۆچکردوو پۆمپیدۆوەو تا ئێستا بەردەوامە .

لە نەخشە کێشانمان و لە بیروڕاکانماندا وایە کە دەبێ بەردەوام بێو لەنەخشەکێشانی سیاسەتی فەرەنساو لە بیروڕایشیدا کە بۆ ڕوون‌کراوەتەوە ئەم ڕێبازە دووپات کراوەتەوە ئینجا بابێینە سەر پرسیارێك کە یەکێك لە برایان کردی .

لەو کۆنفرانسی ڕۆژنامەیەدا کە لە چوارچێوەی ئاهەنگەکانی شۆڕشی تەموزدا گیرا ، دووپاتم کردەوە کە پەیوەندی کڕینی ئەسبابو تفاقی سوپاییمان لەگەڵ فەرەنسادا هەیە ، نەك لەبەر ئەوەی شکاتمان لە پەیوەندی پرچەك‌کردن‌و تفاقدانی نێوان خۆمان‌و یەکێتی سوڤیەت هەیە ، بەڵکو لەبەر ئەوەی ئەو پەیوەندیەی کە دەویستریێ لە نێوان دوو وڵاتو دوو دەوڵەتدا بەجۆرێکی چاك پەرەبسێنێ ، دەبێ گشت لایەنە بێتو (ڤیتو)لە سەر هیچ مەیدانێك لە مەیدانەکانی پەیوەندی نەبێت .

ئەگەر فەرەنسا لە سیاسەتی خۆیدا (ڤیتۆ) بخاتە سەر پەیوەندی نێوانمان‌و نێوان خۆی لە مەیدانی تفاقدان‌و پرچەککردندا ، ئێمەش قەوارەی پەیوەندی بە جۆرێك ڕادەهێنین کە لە گەڵ ئەم پەیوەندیە نوێیەدا بگونجێو ئەو بنەڕەتانەی کە باسمان کردن وا دادەنێین کە سیاسەتر فەرەنسا بەوردی دەری‌نابڕن . ئەگینا مانای پەیوەندی ڕۆستایەتی چی‌یە ئەگەر « ڤیتۆ » لە مەیدانەکانی پەیوەندی نێوان ئێمەو هەر دەوڵەتێك لە دەوڵەتەکانی جیهاندا هەبێ ؟

کەوابێ وەکو دەربڕینی ئەو پەیوەندیە کە باسمان‌کرد ، پەیوەندیمان بۆ هاتە کایەوە لە گەڵ فەرەنساداو لە مەیدانی تفاقدان‌و پرچەککردندا ، هەر وەکو فەریق عدنان وزیری بەرگریش پەنجەی بۆ کێشا تەنانەت دەوڵەتە گەورەکانیش هەندێ بەشی تفاقو پرچەکردنی سوپاکانیان لە دەوڵەتێ دابین دەکەن .

کەداتە ئەمانەن ئەو بنەڕەتانەی کە پەیوەندی پرچەککردن‌و تفاقدان لە قەوارەو جۆرێکی تایبەتی لەگەڵ فەرەنسادا لەسەری دەڕوا نەك نیگەرانی لە پەیوەندی لەگەڵ یەکێتی سۆڤیەتدا . بەڵام بەشی فەرەنسا لە پرچەککردن بەشێکی زۆر کەمە ، واتە پرچەککردنی سەرەکیمان لە یەکێتی سۆڤیەتەوەیە .

لە بارەی دبلۆماسیە عراقەکانەوە دەپرسن کە ئێستا لە کوێن‌و ئایا مەحکەمە کراون یان ناو ئایا دەتوانن چاوتان پێیان بکەوێ یانا ؟ ئێمە وەڵامتان دەدەنیەوە کەوا ئێمە ئەوە دەکەین کە لەگەڵ سیادەتماندا دەگونجێ لە سابشتی یاساوەو ئەوەی پابەندیمان دووپات دەکاتەوە بەرێزگرتنی یاسا نێودەوڵەتیەکانەوە .

لە پەیوەندیمان دەپرسن لەمەیدانی هاوکاری ئەتۆمیدا؟ پەیوەندیمان لە مەیدان هاوکاری لەم بوارەدا بۆ مەبەستی ئاشتیا نە هەیە نەك وەکو (ئیسرائیل) دەڵێ نەك وەکو هەندێ دەنگدانەوەی ئەو ڕۆژنامانەی کە لای ئێوە بە مانشێتی گەورە دەنووسن : کەی عراق دەبێ بە دەوڵەتێکی ئەتۆمی ؟ کەی عراق دەبێ بە خاوەنی بۆمبای ئەتۆمی و لەم بابەتی قسەو قسەلۆکەی کە دەکرێ . ئەو لایەنانەش کە باسی ئەم مەسەلەیە دەکەن دەزانن کە پەیوەندیەکە پەیوەندی هاریکاری‌یە لە مەیدانی بەکارهێنانی ئەتۆمدا بۆ مەبەستی ئاشتیخوازانەو پەیوەندیەکی سەرەتایی‌و بچووکیشە ، بەڵام مەبەست لەمە هەمووی ڕوخاندنی پەیوەندیەکانی عراقو فەرەنسایە چونکە دەزانن عراق قایل‌نابێ لە هەڵس‌وکەوت کردن لەگەڵیدا ڤیتۆ بەکار بهێنرێ . کاتێك فەرەنسیەکان پێمان دەڵێن لە هەموو مەیدانێکدا هاوکاریتان لەگەڵدا دەکەین مەیدانی بەکارهێنانی ئەتۆم بۆ مەبەستی ئاشتیخوازانە نەبێت .... یان هاوکاری مەیدانی تفاقدانی سوپایی نەبێ ، یان فلانە مەیدان نەبێ ... هتد،

(ماوێتی)

ڕێکخراوو کۆڕە جەماوەرییەکانی نیشتمانی عەرەبیو دەرەوەی دەستی ڕێز لە دەستپێشخەرییەکانی عراقی شۆڕشی دەنێن

ڕێکخراوو کۆڕە جەماوەریەکانی نیشتیمانی عەرەبو دەرەوەی بەردەوامن لەسەر پشتگیری کردنی دەست پێشخەریەکەی عراق بۆ وەستانی شۆڕشگێڕان دژی ئاکامەکانی پیلانە خیانەتکارانەکانی کامپ دیڤید.

لەم بارەیەوە بەڕێز احمد حسن البکرو بەڕێز صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ، کۆمەڵە بروسکەیەکی تریان پێ گەیشت .

نێرەرانی ئەم بروسکانە بریتین لە لاوانی پێشڕەوی یەمەن لە ئەمەریکا ، ڕێکخراوی قوتابیە عەرەبەکان لە زانکۆی هارفارد وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا ، قوتابیە عەرەبەکان لە ژووروی تیکساس ، ڕێکخراوی قوتابیە عەرەبەکان لە وڵاتە یەکگرتوەکان‌و کەنەدا - پتسبۆرك کۆمەڵەی قوتابیە عەرەبەکان لە زانکۆی وبسکۆنن مادسون ، کۆمەڵەو ڕێکخراوی قوتابیە عەرەبەکان لە لینکۆلن - نیبراسکا ، لقی ڕێکخراوەکانی قوتابیە عەرەبەکانی زانکۆکانی دیترۆیت‌و زانکۆی ئۆکلاندو ئامۆژگای لۆرانس‌و حقی الشبلی سەرۆکی ئەنجومەنی نیقابەی هونەرمەندە عیراقیەکان لەجیاتی هەموو یەکێتیە هونەریە عەرەبەکان‌و کۆمەڵەو کۆلێج‌و ئامۆژگاو دیراسات‌و لێژنە نیشتیمانیە هونەریە عیراقیەکان .

لێکۆڵینەوەی پێویستیەکانی پارێزگای هەولێر

لەپرۆژە تازەکانی ڕێگاو نیشتەجێ کردندا .

هەفتەی ڕابردوو بەڕێز شاکر محمود احمد جێگری وەزارەتی نیشتەجێ کردن‌و ئاوەدانی لەگەڵ بەڕێز بهاءالدین احمد پارێزگاری هەولێردا کۆبوونەوەو لە کۆبونەوەکەدا باسی ئەو پرۆژانەیان‌کرد کە وەزارەت لە پارێزگاکەدا جێبەجێی‌دەکات‌و ئەو پرۆژانەی کە پارێزگاکە پێویستی پێیان هەیە .

ئەوەی شایانی باسە وەزارەت ئێستا خەریکی جێبەجێ کردنی چەند پرۆژەی جۆراوجۆرە لە پارێزگاکەدا کە (١١٨)ملیۆن‌و (٦٣٧) هەزار دیناریان تێدەچێت لەوانە قیرتاوکردنی (٤٨) ڕێگای دەرەوەی شار کە درێژایی هەمووی هەزارو (٤٨٢)کیلومترە دروست‌کردنی (٣٦٠)خانوو جگە لە (٨٦) خانوو بۆ ئەندامانی هەردوو ئەنجومەنی یاسادانان‌و ڕاپەڕاندن وبینایەك بۆ هەردوو ئەنجوومەنەکەو قوتابخانەیەکی ئامادەیی تێکەڵاوو ئامۆژگەیەکی تەکنۆلۆژی .

بەڕێز جێگری وەزارەت گەشتێکی لە گەڵ سەرۆکی دەزگای گشتی نیشتەجێ‌کردن دا بەناو ئەو پرۆژانەدا کرد کە لە پارێزگاکەدا دروست دەکرێت .

کردنەوەی لقێکی یەکێتی ئافرەتانی لە ناحیەی خەبات

مەکتەبی ئافرەتانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی - لقی هەولێر ، هەفتەی ڕابردوو لقێکی نوێی یەکێتیان لە ناحیەی خەبات کردەوە .

بەمەوە ، ژمارەی لقەکانی یەکێتی لە پارێزگاکەدا بوو بە هەشت لق کە مەڵبەندەکانیان لە قەزاکانی ڕەواندزو شەقڵاوەو کۆیەو مەخمورو ناحیەکانی گوێرو عەینکاوەو حەریرە .

کردنەوەی ئەم لقە بەشێکە لەنەخشەی یەکێتی کە ئامانجی فراوان کردنی بنکەی ڕێکخراوەکان‌و کۆکردنەوەی جەماوەری ئافرەتان‌و لێکدانیەتی بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگای نوێ .

هەڵبژاردنی دەستەی بەڕێوەبەری

یەکێتی‌نووسەرانی کورد لە سلێمانی

ئوارەی ڕۆژی یەکشەممەی ڕێکەوتی ١٦-١٠-١٩٧٨ لە بارەگای یەکێتی نووسەرانی کورد لە سلێمانی هەڵبژاردنی دەستەی بەڕێوەبەری نوێی لقی یەکێتی لە پارێزگادا بە ئامادەبوونی دکتور عزالدین مصطفی رسول سەرۆکی یەکێتی کە لە لایەن مەڵبەندی گشتی یەکێتی‌یەوە تێیدابوو گرا . هەڵبژاردنەکە بە شێوەی هەڵبژاردنی تاکە کەسیو بە ئامادەبوونی زۆربەی ئەندامانی یەکێتی لە سلێمانی بوو .

پاش ئەوەی ئەو (١١) ئەندامەی یەکێتی کە لە خوارەوە ناویان‌و ژمارەی ئەو دەنگانەی وەریان‌گرتوە نوسراوە هەڵبژێرران ، کۆبوونەوەیەك‌کراو دەستەی بەڕێوەبەری لق بەم شێوەیەی خوارەوە پێك‌هێنرا:

١ - مصطفی صالح کریم سەرۆك - ٣٤ دەنگ

١ - حسیب قەرەداغی یاریدەدەری سەرۆك ٣٦دەنگ

٣ - اکرم قەرەداغی سکرتیری ئیداری - ٣٢ دەنگ

٤ - محمد رشید فتاح سکرتیری ڕۆشنبیری ٢٥دەنگ

٥ - صباح غالب محاسب - ٣٢ دەنگ

٦ - جیهان عومەر ئەندام - ٢٨ دەنگ

٧ - عبدالله ئاگرین-٣٥ دەنگ

٨ - طاهر صالح سعید ئەندام -٣٢ دەنگ

٩ - ڕؤوف بێگەرد ئەندام - ٣١ دەنگ

ئەم دوو برادەرەش بە ئحتیات دانران :

١ - کاکەی فەلاح

٢- فوءاد انور قرەداغی

لە شاری هەولێر مزگەوتێکی گەورە دروست دەکرێت

● لە سەر ڕاسپاردەی بەڕێز سەرۆك احمد حسن البکر وەزارەتی ئەوقاف بڕیاری دا مزگەوتێکی گەورە لە شاری هەولێر دروست بکرێت کە (٧٥٠) هەزار دیناری تێ دەچێت .

لەم بارەیەوە بەڕێز طارق عبدالحلیم بەڕێوەبەری گشتی نەخشەکێشان‌و بیناکاری وەزارەت وتی :

ئەم مزگەوتە لە سەر پارچە زەویەك دروست دەکرێ کەبریتی‌یەلە (١٠)هەزار مەتری چوار گۆشەییو هۆڵێکی گەورەی نوێژ کردن‌و کتێبخانەیەك‌و هۆڵێك بۆنەو ئاهەنگە ئاینیەکانی تێدا دەبێ جگە لە قوتابخانەیەکی ئاینییو بەشێکی ناوخۆیی بۆ قوتابیەکانی .

چالاکییەکانی بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی پارێزگای سلێمانی

لە مانگی ئەیلولدا:-

١ - بەبۆنەی ڕۆژی جیهانی نەهێشتنی نەخوێندەواریەوە، بەشی پەیوەندیو ڕاگەیاندنی سەر بە ئامرازە پەروەردەیی‌یەکان ، ئەم چالاکیانەی خوارەوەی نواندوە :

ا - دەرکردنی پۆستەرێکی تایبەتی بەو بۆنەیەوەو دابەشکردنی لە هەموو ناوچەکانی پارێزگاکەدا .

ب - ڕازاندنەوەی ناوشارو هەڵواسینی لافیتە لە شوێنە دیارەکانی شارەکەدا .

و- پێکهێنان‌و پێشکەشکردنی کۆڕێکی تەلەفزیۆنی کە ڕۆژی ٨-٩-٧٨ بە زمانی کوردی لە تەلەفیزیۆنی تأمیمەوە بڵاوکرایەوە ، بەهاوکاری نیقابەی مامۆستایانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی لقی سلێمانیو یەکێتی ئافرەتان و بەڕێوەبەرایەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری بە ئیجباری

٢ پیشاندانی فیلمی سینەما بەهۆی بەشی سینەماو تۆمارکردنی سەر بە مەڵبەندی ئامرازە پەروەردەیی‌یەکانەوە لە مەڵبەندەکانی گوڵالەی ئافرەتان‌و (١٧)ی تەمووزی پیاوان‌و قەدەم خێری ئافرەتان‌و هاواری پیاوان‌و دوایی شەرح‌کردنی فیلمەکان بە کوردی .

٣- کردنەوەی شەش دەورەی مەشق‌کردن بۆ ئامادەکردنی کادیری هەرەوزی نیشتمانی سەرتاپاگیر بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری بە ئیجباری لە شاری سلێمانیو قەزاکانی چەمچەماڵو ڕانیەو قەڵادزێ دوکان .

٤ - گرتنی دوو کۆڕ لە دیوانی بەڕێوەبەرایەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری لە مانگی ئەیلولدا بۆڕوون کردنەوەی لایەنە پەروەردەیەکان‌و شێوە هاوچەرخەکان .

ئەمە جگە لە هەندێ چالاکی جۆراوجۆری تر کە لە چوارچێوەی چالاکیو فرمانەکانی بەڕێوەبەر یەتیەکەدا نیشتەجێ کردندا .

هەواڵەکانی هەولێر

× ئەمینداریەتی گشتی کاروبارو نیشتە جێ‌کردن بڕیاری‌دا کە مەڵبەندێکی فراوانی نوێ بۆ لاوان‌دروست کا لە قەزای کۆیە . لێ‌پرسراوێك لە ئەمینداریەتی‌یەکە ئەمەی ڕاگەیاندو وتی : ١١٦ هەزارو - ٤٩ - دینار تەرخان کراوە بۆ جێبەجێ کردنی ئەم مەڵبەندە نوێیە ، بۆ ئەوەی لاوان بتوانن چەشنەها چموجوولی هونەریو وەزرشی تێدا بکەن‌و داواکاری هاووڵاتیان لەم ڕووەوە بێتەوی .

× ئەمینداریەتی گشتی ڕۆشنبیریو لاوان ، بۆ یەکەم جار خەڵاتی هونەری ڕێزلێنانی بۆ چەند هونەرمەندێکی کورد تەرخان کرد ، کە دەوریان لە سەرهەڵدان‌و پێشخستنی هونەرو زیندووکردنەوەی کەلەپووری کوردیدا هەبووە .

ئەم خەڵاتە کە بۆ (٩) هونەرمەندی کورد تەرخان کراوە لەلایەن بەڕێز - عبدالغفار صائغ - ەوە پێش‌کەش دەکرێ بەبۆنەی ئاهەنگ گێڕای . « ڕۆژی مۆسیقای جیهانی » بەوە .

× یەکێتی ئافرەکانی لقی هەولێر ، دەورەیەکی تایبەتی ڕێك‌خست بۆ سەرپەرشتی کەرانی باخچەی بەخێوکردنی منداڵان لە پارێزگاکەدا .

لە دەورەکەدا ، کە بریتی‌یە لە پێش‌کەش کردنی چەند باسێك سەبارەت بە ئاراستەی پەروەردەی منداڵو شێوەی پەروەردەو فێرکردنی چەند گەشتێکی خێرا ڕێك دەخرێت بۆ بەشداربووانی دەورەکە .

× وە هەر لەم ڕۆژانەدا ، یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی هەولێر بۆ یەکەم جار پیشانگایەکی هونەری بۆ - اسماعیل عبدالرحمن - سازکرد . پیشانگاکە بۆماوەی سێ ڕۆژ لەقوتابخانەی ئەیوبیە بەردەوام بوو .

پ . « هاوکاری »

Institut kurde de Paris

گزنگی جوانی

هۆ بووکە ئەشمیلانەکە
مەلی دلداری بێنازم
لە هەوری ئاسۆی بڵندی ، زامەکانتا
مەلە دەکا ٠٠
ئەی خنکێنی !
تەمەن ئێستە :
خونچە گوڵێکی بێ‌بۆنە
لەناو دڵتا ٠٠
ئەی وەڕێنی !
خۆزگە ئەمزانی کام دلدار
لەبەر گزنگی جوانیتا
نابێتە پەپوولەیەك‌و
بە ئاورنگی تیشکی چاوت
باڵەکانی ناسوتێنی ٠٠
خێزکە ئەمزانی کام ڕێبوار
تێشووی جێ ژووانی حەزێکی
لەناو هەگبەی ئارامیدا ٠٠ نامرێنێ !
هۆ بووکە ئەشمیلانەکەم
بۆ واماتی‌و ٠٠ پێ‌ناکەنی ؟
کەی لەناوحەزی ئاواتتا ... ئەتوێیتەوە
تا ئەو کاتە .. داستانی دلداری خۆمت
بۆ بگێڕمەوە ٠٠

« فاروق فتاح »

هەندێ ڕوانینی تایبەتی

لەتیف هەڵمەت

١ – وێژەی کوردی بەگشتی‌و شیعری کوردی بەتایبەتی لە گێژاو دایەو وەکو چۆلەکەی ناوچنگی منالی چەتوون بەدەسی خەریکە رەخنەگری داخ لەدڵ‌و دەروون نەخۆش‌و جوین فرۆشەوە پەڕوباڵی هەڵدەوەرێ‌و دەسی دەخرێتە بینی ٠٠ . رەخنە لەلای ئێمە – گەلێ جار – پەیوەندی بە دۆستایەتی‌و ناحەزایەتی رەخنەگرو خاوەن بەرهەمەوە هەیە بۆ نموونە : پێش چەند مانگێ لاوێکی ناسیاو هات بۆ لام‌و وتی : وتارێکی دوورو درێژم پێیە بۆم بڵاو دەکەنەوە ... وتم : دەربارەی چی‌یە ... وتی دەربارەی ئەوەی کە زۆربەی زۆری شاعیرە لاوەکانمان دزن‌و سەرچاوەی شیعری زۆربەیان شیعری عارەبی‌و شیعری ئەورووپایی‌یە . . . ئەنجا وتی : باسی ئەوەم بە درێژی کردوە کە هۆنراوە درێژەکەی شێرکۆ – کۆچ – کە هێشتا بڵاوی نەکردۆتەوە لە شیعرێکی شاعیری عەرەبی – علی احمد سعید – ادونیس – ەوە وەری گوتووەو هەندێ دەسکاری هونەریی تیا کردووە ... لەدوایشدا وتی : تۆ شاعیرێکی رەسەنی‌و وەکو شاعیرەکانی تر دزتیت . . . وتم : براڵە دەترسم ئەم قسەیە بۆیە بکەی چونکو نەختێ ناسیاویمان هەیە ... وتی : وانیە من دوای قووڵبوونەوەو وردبوونەوە لە هەموو شیعرەکانت ئەم قسەیە دەکەم ... کە ئەم قسانە دەکرا مامۆستای شاعیر – صبری بۆتانی – ئامادەبوو ... کە بڕیاردرا دەیجوونەوە .. .. و وتارەکەی نابەجێ‌یەو زیانی لەسوود زۆرترە ... پاشس یەک دوومانگێک چەند وتارێکی دوورو درێژی دژی شاعیریتیم بڵاوکردەوەو بۆڵەبۆڵی ئەوەی بوو کە گوایە من شاعیر نیم‌و بۆچی واز لە شیعر ناهێنم‌و شەڕی چی بە شیعر دەفرۆشم ...!

هەروەها هاوڕێیەکی ترم هەبوو زۆر حەزی لەشیعرەکانم دەکرد ... رۆژگار هات‌و چوو ... ئەوە دەرکەوت کە من‌و ئەو هاوڕێیەم لە بیرکردنەوەدا زۆر جیاوازین ورده‌ورده برادەرەکەم وای لێ‌هات کەوتە ئەوەی کەبڵێ من هەر شاعیرنیم تارۆژێکیان لە کاتی دەمەقاڵێیەکی وێژەییماندا وتی : دەبێ وتارێکت لە سەر بنووسم شڕو وڕت بکەم ... تۆ هەر شاعیر نیت ... قسەکانی بەهەڕەشەوە دەکرد وەکو شاعیرێتی عەرشێك بێت بە وتارێك بخرێتە ژێر شاعیرو بەوتارێکیش لێی زەوت بکرێ ...

× × ×

٢ – هەروەها هەندێ ئەدیبی کورد هەن – چ شاعیر ... چ چیرۆکنووس چ رەخنەگر... هتد – بە چەند شیعرێك ... یا چەند چیرۆکێك یا چەند وتارێك – زور زۆر بایی دەبن‌و لووتی بوغرایی بەرز دەکەنەوەو ئیترواده‌زانن کەلە نووسەرن‌و نەلەکۆن‌و نەلەنوێ‌دا کەسی شان لە شانیان نادا ... زۆربەی ئەوانەش بەتەمەن مندالن‌و تاقی‌کردنەوەیەکی ئەوتۆیان لە گەڵ وێژەو وشەدانیە ... من نالێم ئەوانە هیچیان لەباردانیە بەڵام دەڵێم ئەوانە هێشتا ئەوەنین کەخۆیان دەڵێن چونکە ئەو کەسانە پەیوەندیان لەگەڵ ساماتی وێژەیی نەتەوایەتییاندا زۆر لاوازەو زۆربەیان هیچی‌تر نازانن لەوە زیاتر کە هەندێ ناویان لەبەر کردووە وەکو – خەج‌و سیامەندو لاسی‌و خەزاڵ‌و مەم‌و زین‌و شیرین‌و فەرهاد ... هتد – هەر ناشزانن لەجێگای خۆیاندا بەکاریان بێنن ... هەروەها هەندێ رەمزو ناوی ئەفسانەیی یۆنانی کۆن‌و لاتینی ... یا ناوی هەندێ شۆڕشگێری جیهانیی لە بەردەکەن‌و دەیئاخنە پێچ‌و پەنای شیعرە کانیانەوەو وادەزانن ئیتر دەبن بەزیرەک‌و رۆشنبیر .

هەندێ نووسەر هەن شارەزایی تەواویان لەزماندانیەو لەیەک لاپەڕەدا چەندین هەڵەدەکەن‌و سەرەرای ئەوەش خۆیان بەشاسواری زمانی کوردی دەزانن ... و

هەندێ نووسەر هەن

هەندێ شاعیرش هەن هەر وشە ریز دەکەن‌و وادەزانن شیعر – بەتایبەتی شیعری نوێ – هەر وشە ریزکردنەو کلک‌و گوێ برینی رستەو وشەیە ... بەوەش ئەو حاجی لە – قلەقەم بیر دەکەوێتەوە کە مەلا نەسرەدین کلک‌و دەنووک‌و قاچی قرتاندو وتی : دەبڕۆ ئێستا لەمەل دەچی ... ! هەر کەسێ هات‌و هەندێ وشەی ریز کرد ئیتر نابێ بەشاعیرو هەر کەسێ هات‌و هەندێ نوکتەی نووسی ئیتر نابێ بەچیروکنووس‌و هەر کەسێ هات‌و هەندێ جوێنی گەورەی‌دا ئیتر نابێ بەرەخنەگر ... زەڕەنگەر بەئاسانی زێڕو زەرتك لێك دەکاتەوە ...

× × ×

٣ – رەخنەی وێژەیی زانیاری یەکەو وەکو هەموو زانیاری‌یەکانی ترو ئەوەی شارەزایی لێ نەبێ‌و لێی نەزانێ وەکو ئەوە وایە دارتاشێك ببێتە پزیشك یا سەرتاشێك ببێتە ئەندازیارو نەخشەبو کۆشك‌و تەلارو شەقام بکێشێ ... !

× × ×

٤ – من لەوە زۆر دڵنیام کە شیعری کوردی بەرەوپێش دەڕوا بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا مەترسی ئەوە دەکرێ کە خۆ رمبازی‌و وشەسازی‌و گرێ کوێرە دروست کردن لەشیعری کوردی‌دا ببێتە ئەتکێت‌و مۆدێل‌و تاماوەیەك کاری پیچەوانە لەڕەوتی بکا .. من گەلێ کەس دەناسم چەند کتێبێکیان خوێندۆتەوەو لەچەند کوڕێکی شیعر خوێندنەوەدا دانیشتوون ئیتر کەوتوونەتە شیعر نووسین‌و ئەگەر رۆژنامەیەکیش بۆیان بڵاونەکاتەوە ... جوێن دەدەن‌و دەڵێن بڵاوکردنەوەش دەڵێن بڵاوکردنەوەشی بەناسیاوی‌و دۆستایەتی‌یە ...

× × ×

٥ – زۆر جار رەخنەگرێك ئەگەر داخ لەدڵ‌و کینەباز بێ هەندێ شیعری لاوازی شاعیرێکی بەهرەوەر دێنێ‌و هەڵیان دەسەنگێنێ‌و شڕو وڕیان دەکات‌و وای دەخاتە روو کە هەموو شیعرەکانی ئەو شاعیرە هەروایە ... یا وەکو دێت باسی لایەنێکی لاوازی شیعرەکانی ئەو شاعیرە دەکاو هەموو لایەنە بەهێزەکانی تری پشت گوێ دەخاو ئەیەوێ بەزۆری زۆردارەکی ئەوە پسەلێنێ کە هەموو لایەنێکی هەموو شیعرەکانی شاعیرەکە هەر لاوازو بێ کەلکە .. ئیتر شەلم کوێرم ناپارێزم هەمووی قەلە پارچە دەکاو هێلی سووری پیادێنێ ... لە هەمووشی سەیر تر ئەوەیە هەندێ لە وکەسانەی کە خۆیان بەرەخنەگر دەزانن هیچ شارەزایی‌یەکیان لە رەخنەگرتندا نیەو وەکو چۆن تووتی لاسایی دەنگی مرۆڤ دەکاتەوە ئەوانیش لاسایی نووسەری تر دەکەنەوەو کاربۆن کاری لەسەر دەکەن ...

لە ڕوانگەی زمانەوانیەوە

ئـایـا هێشوە بزوێنی کوردی ماتەی داوە؟!

رۆوف احمد ئالانی

جاران باوبوو کە ترێ ، هێشوو بەهێشو بخرێتە بەر مشتاخ ٠٠ ئێستاش ئەوەندەی لە بەرەوە ماوە کە هەمان وشەی فۆلکلۆری ببێتە کالای بزوێنی سەر قاقەز !

ئەگەر لە تاقە وشەیەکدا کۆمەڵێك بزوێن بەبێ نێوبوێری دەنگدار تۆپەڵەببەستن ،ئەواج روخنەیەکم لەسەر خودی ئەو زاراوەیە نیە .

مامۆستا محەمەد ئەمین هەورامانی دەڵێ : « یەکێك لە دیمەنە گرنگەکانی زمانی کوردی ئەوەیەکە هێشوەبزوێنی هەیە ٠٠ لە دوولۆوە تا پێنج‌و پتر ، وەك – وەی ، ئاوای ٠٠٠ » .

بۆ سەرنج‌دانی ئەم دوو کتێبەی نووسەر :

آ – سەرەتایێك لە فیلۆلۆژی زمانی کوردی/ ٩٧٣ .

ب – فۆنەتیکی زمانی‌کوردی / ٩٧٤ .

بەهەمان هەستی خزمەت گوزاریەوە بژلچنێك لەو – هێشوەبزوێن –ەدا ، دەکەم . نووسەرهەر نووسەرێك‌بێ زۆرجار بەتاوی تەقلیدو رواڵەت بینیەوە دووچاری زەین‌ترازان دەبێ .

چەواشەبوون لەوەدایە کە دەنگدارو بزوێن تێك‌چراون یان پیتێك بووەتە رەمزی دەنگداریش‌و بزوێنیش وەك (و ، ی) . یان نیشانەیەك لەیەك تاقە بێژەدا ، دەوری برگەو دەوری بزوێنی رووتیش دەبینێ ، وەك لە نووسینی لاتینی‌و عەرەبیدا دێتەبەرچاو . دیسان زاراوەی (ڤاوڵ) کە بەرابەر بە بزوێن دابڕاوە ئەوەندی‌کە مەسەلەکەی ئالۆزکاندوه ٠٠ هەر وەها زاراوەی دەنگدار بۆ بزوێن‌و بێ‌دەنگ بۆ دەنگدار ، وەك لەهەندێ خێڵەزماندا دەقیان پێوەگیراوە ٠٠٠ ئەمانە با لەکۆشی فەلسەفەگەریدابن‌و مەسەلەکە ببەستینەوە بە یاسای فیزیاو سروشتی جوولانەوە . کەوتمان دەنگدار مەبەست ئەو گروپەیە کە سازگەیەکی متیان– هەیەو ویستەیان لەسەردەکرێ ، بەرزونزم بە چەند ئاست‌و تیجاهێکدا دەتەقنەوە ، ئنجا بۆ مەودای کشانی هەر دەنگێك نیشانەی تایبەتی دانراوە ، بەو دەنگ‌جوولێنانە دەوترێ بزوێن .

بزوێنەکان لەخودی خۆیاندا نابنە فۆنیم‌و سەربەخۆ گۆناکرێن ، بەڵکو یاریدەدەرو جوولێنەری دەنگن ، بە ئاستی تایبەتیدا ، بەنموونە دەنگی /م/ سازگەکەی بە لچولێو دابین‌دەکرێ ، لە تەقینەوەدا کە بە ئاستی پۆیی‌بێ دەبێتە (مو ٠٠ —) بە ئاستی تانی دەبێتە (ما) بەلاری دەبێتە (مێ /) هیچ هێزێك‌نیە کە ئەو ئاستە رووتانە گۆبکا ،یان بەنموونە بڵێین بزوێنی (١ ، ٥ ٠٠٠ هتد) بەبێ تەقینەوەی دەنگی پێش‌خۆیان لەکرکەو گۆکردندا هیچ سەربەخوییەکیان نیە .

ماوەتەوە دەنگی / و ، ی / ٠٠٠ لە هەندێ دۆخی تایبەتیدا – وەك لەسەرەتای وشەوە ، یان بە کراوەیی‌و بەدوای کۆنسونانتەوە ، ئیشمامێك رادەکێشن ، ئەو ئیشمامە یان ئەو نیمچەبزوێنە نیشانەی بۆ دانەنراوە ، ناچار پێیان‌دەوترێ نیمچە بزوێن ، پتر لەبەر ئەوەشە کە دوو دەنگی هەناسەداری نەرمن .

ئنجا کۆبوونەوەی چوار پێنج بزوێن بەنەپساوەیی = هێشوەبزوێن – بێ چوونێکی خەیاڵی‌و رواڵەت کاریەو تایبەتی زمانی کوردی نیە ، لەیاسای جوولاندا شتێك‌نیە کە لەچرکەو نیگایەکدا بەچەند لادا بجوولێ‌و بکەوێتە حەرەکە .

هەرچەندە بەوە راهاتووین کە دوو دەنگدار کۆببنەوە وەك لە / سر / وە – دا ، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە لەکورتەبزوێن بەولاوە نیشانەی جوولەدەنگ دانەنراوە . کورتەبزوێنیش بەلاتینی چارەسەرکراوە ، لەوەبەولاوە وردنەکراوەتەوە .

کەواتە سەپاندنی هێشوە– بزوێن بەسەر هەندێ وشەدا ، وەك « ئاوای » کارێکی نەشیاوە، نەك کۆمەڵە بزوێن هیچ جووتە بزوێنێك بەیەکەوە گۆناکرێ ، ئەو وشەیەش بەم هاوکێشەیە شی‌دەکرێتەوە :

« ع = دەنگ + ١ = بزوێن = برگەی – ئا + و = دەنگ + ١ = بزوێن + ی = دەنگ = برگەی –ای– هەردوو برگەکە لەیەك وشەدا = ئاوای » .

لەو وشەیەدا هێشوەبزوێن لەکایەدا نیە تەنها(١)لەهەردوو برگەکەدا نیشانەی بزوێنە ، بەناوبوێری دەوری‌بینیوە .

بەیاسایەی چەسپاو (و ، ی) لەگەڵ بزوێندا دەنگدارن . دیسان بەهەمان رواڵەت‌کاری دەبێ عەرەبیش هێشوە بزوێنی هەبێ وەك : (اوی) لەسەر کێشی (شوی) کەواتە ئەو دیمەنە گرنگەی زمانی‌کوردی پێ‌لە سامی‌نەژاد جیاکرایەوە ، سەری‌نەگرت !

پوختەی قسە :

بزوێن شتێك نیە بجوولێنرێ ، بڵکو خۆی جوولێنەرە کەگوترا « هێشوە– بزوێن » ئاکارەکەی « هێشوە– بزاوتنە » ، بەبێ « بزوێنراو » رووداوی وەهایش سەر بەیاسای زەوی نیە .

ئەگەر هێشوەبزوێن دروستبێ ، دەبێ ئەوەش دروست‌بێ کە فڕۆکەیەك (بەنموونە) لەیەك نیگادا بەرەو خۆراواوبەرەو خۆرەڵات تەکان بداو بکاتەهەردوولاو دوولەتیش نەبێ ؟!

پاشماوەی ژمارەی پێشوو

رەخنەی ئەدەبی یاپاشقوڵ‌گرتن

ئکرم قەرەداغی

٧ – نووسەر ، لە ناوهێنانی(رشتەی مرواری) لە کتیبەکەی حسین عارف‌دا زۆر قارس ئەبێت‌و ئەلێت (تۆبلێی نوسەر بابەتەکانی ئەم‌کتێبەشی بە چیرۆکی هونەری بزانێ ، بۆیە پەنجەی بۆراکیشاوە) (ل ٢٥م .

بەڵام ئاشکرایە کە شتی‌وا لە یەکێکی وەك حسین عارف ناوەشێتەوە لەبەر ئەوەی وا بۆچارەکە سەدەیەك دەچێت لەم مەیدانەدا کار دەکات .

حسین کاتێك ناوی رشتەی‌مرواری ئەبات کە باس باسی ماموستا (عەلادین سجادی)یە ئەوەتا ئەلێت : (عەلادین سجادی لە ساڵانی دواتریدا ،هێندەی مەسەلە پەیوەندی بە هونەری چیرۆك نوسینەوەهەبێت دەتوانین بڵێین واز لە چیرۆکی هونەری دێنێت ، ولە‌بریتیدا (رشتەی مرواری) دینێتە بەرهەم ، کە بۆخۆی‌جۆرە بەرهەمێکی ئەدەبی‌یەو شایانی لێکۆڵینەوەیەکی تایبەتی‌خۆیەتی) ل٧٣ . ئیتر رموایە بە ناوی (پروگرامی‌زانستی)یەوە بوختانی وا بخرێتە پاڵ نووسینی‌خەڵکی !! .

٨ – نووسەر رەخنەی‌لەوەگرتوە کە حسین (جوان) پاڵەوانی چیرۆکەکەی محەمودئەحمەدی بەنەبەزو کۆڵنەدەر داناوەو دەری‌خستوە کەملی بۆ خواستی ئاغا نەداوە . کاك عومەر رەخنە لەمە ئەگرێت‌و ئەیەوێت پاڵەوانێکی. وەك (جوان) بە ترسنۆك‌وسەرشۆڕ بداتە قەڵەم چونکە ئەڵێت : (بێ تێ‌گەیشتن قەڵەمی‌بۆ چیرۆکەکان بردوە ، وجۆرە سوپەرمانێکی لێ‌دروست‌کردون بۆوێنە چیرۆکی (جوان)ی مەحمود ئەحمەدی‌وا دەرخستووە کە جوان ملی بۆ خواستی ئاغا نەداوە) !واتە بەقسەی کاك عومەر جوان سەری شۆڕ کردوە بۆ ئاغا .

بێ‌گومان ئەوەی چیرۆکی– چیرۆك نوسی کۆچ‌کردوو – محمود ئەحمەدی خۆیندبێتەوە ،زۆرباش ئەوە ئەزانێت کە جوان نمونەی قارەمانیەتی‌و نەبەزین‌بوو ، هەرگیز سەری شۆڕ نەکرد تا لەوپێناوەداگیانی سپارد ، بۆ راستی ئەم‌قسەیەش ئەوا چەند دێرێك‌وەك خۆی لە چیرۆکی جوان دەرئەهێنم : من بەلای کاکەلاسەوە بووم کە ئەنگیورا نیقاب پۆش خۆی‌دا بە سەریا ،هێشتا مابوو ، بەدەم زامەکەوە ئەی‌ووت : ئەی ئادەمیزادی زۆرلێ‌کراوو شێواو ، من لەرێی تۆدا خۆم بەخشی ، سڵاوی گەرمی خویناویم بۆ برادەران ، بیرتان نەچێ ، دوژمنی ئێمە ئیمڕۆ کە ئیستعمارو دەرەبەگی‌و کۆنەپەرستی‌و نەزانینە) (لاپەڕە ٦١ – جوان – محمود احمد – سلەیمانی– چاپخانەی ژین – ١٩٦٠) .

ئیتر ئایا ئەمە مل‌دانەواندنە؟ یا (لە پروگرامی زانستی)دا شت لنگەو قووچ ئەکرێت ؟ !

٩ – حسین عارف ، بە درێژی دەوری چیرۆك نووسانی پەنجاکانی باش‌دەرخستووە ، بە ئاشکرا پەنجەی بۆ ئەوە راکێشاوەکە ئامانجی سەرەکی چیرۆك نووسەکانی ئەو قۆناغە ریسواکردنی رژێمە پاشایەتیەکەو دەرخستنی چاڵ‌وچۆڵی‌و ناهەمواری باری کۆمەڵایەتی‌و گرانی‌و برسێتی‌و بێ‌دەرەتانی‌و نەخۆیندەواریە .

کەچی کاك عومەر . نووسەر تاوان‌بار ئەکا بەوەی هیچ نمونەیەکی بۆ ئەم‌رایانەی نەهێناوەتەوە ، ئەوەتا ئەلێت : (بێ ئەوەی لەم چیروکانەداتەنها نمونەیەکمان نیشان بدات دەربارەیان) ل٣٦ . لە وەرامی ئەمەدا کاك عومەر بەرەوڕووی لاپەڕە(١٠١–١٠٤)ی کتیبەکەی کاك حسین ئەکەمەوە کە بە درێژی‌دەست‌نیشانی ٣٨ بەرهەمی چیروك نووسانی ئەوکاتەی‌کردوە ، ئیتر نازانم لێکۆڵینەوەی چیرۆك دایەرەی‌تاپۆیە هەموو لەتە دووکانێکش ناونوس بکا ، یا (سجلی نفووسە) !!؟ .

١٠ – کاك عومەر باسی(ئەگەر ماڵت لە شووشە بوو چەند جارێك ئەمەی دووبارەکردۆتەوە ، بێ ئەوەی گوێ بداتە ئەو پەندەی ئەلێت(ئەگەر ماڵت لە شووشە بوو بەردبارانی کەس مەکە !!)

چونکە ئەوەی راستی‌بێت ئەوەیە شەوی (٨– ٤ – ٩٧٨) لە پروگرامێکی تەلەفزیۆنی یەکیتی نووسەرانی کورد لقی سلەیمانی ، لە تەلەفزیونی تەئمیمەوە، ماموستا کەمال میراودەلی‌و ماموستاصباح غالب‌و نووسەری ئەم‌چەند دێڕە ، بە درێژی‌دەربارەی کتیبەکەی کاك حسین قسەیان کرد کاك عومەرکت‌ومت ، هەندێك رای تۆمارکراوی لەوکۆڕە تەلەفزیۆنیە وەرگرتوە ، بێ ئەوەی هیچ پەنجەیەکی بۆدرێژ بکا ، بەتایبەتی دەربارەی سەرهەڵدانی چیروکی کوردی‌و چیرۆکی لەخەوماو چیروکی پێش شۆڕشی چواردەی تەمووز ، لە کاتێکدا کە تۆماری ئەوکۆڕە لای زۆر برای رۆشنبیرو ئەدیب هەیەو ماوە ، ئەمەجگە لە چەند نووسینێکی (کاك رەئوف حسن)ی‌چیرۆك نوس لە هاوکاری‌داو کاك (رفیق صابر)ی شاعیر لە بیری‌نوێ‌داو چەندانێکی تری بەرنامەخانەکان ، کە دەقاو دەق راکانی وەرگرتوون بێ هیچ نیشانەکردنێك .

ئیتر نازانم (ئەمانەتی‌زانستی) کامەیە !! ؟

هەستێکی وروژاو

حمەکریم عارف

ئۆتومبیلە وەستاوەکانی لاڕێگەکە سەرنجیان راکێشا .. زۆر نەڕۆشتن ، قەتارە ئۆتومبیلێکی دی هاتنە بەرانبەریان ، دارە مەیتێك بەسەر یەکێکی رازاوە یانەوەبوو ، لە هەرە پێشەوە زۆر بەنەرمی دەڕۆشت . . بەستی‌یەك دای‌گرت .. گزەی خەمێك لەناخیا چەکەرەی‌کرد .

(کەی من گوێم بە مردوو داوە .. یان دیمەنی مردوو کاری تێ‌کردووم .. ئەوە خۆ دبێژی خزمێکی خۆمە ، تۆ بلێی من ئەم مردووە بناسم » .

لە قەرەباڵغی‌یەکەدا وون‌بوو .. زۆری پەلەبوو ، بۆ رۆیشتنەوە ..

ژوورێکی تەنیا .. ماندوێتی‌یەکی بێ‌شومار . . هەموو شتێك لەبەر چاوی تام‌و بۆنی مەرگی ئەدا ..مەلی بیرکردنەوە ، بەرەو جیهانی ئیش‌و دایەرە هەڵفڕی . . لەسەر « ئازاد » فەرمانبەری رووح سووك نیشتەوە ..

– بۆچی ژن ناهێنی .. بزانە ژنێك بدۆزەوە .

– پێشبینیم ئەوەیە کە پێنج ساڵی دیکە دەمرم ... منێ کە بە پێنج ساڵی‌تر بمرم ... بۆچی ئافرەتێك بکەم بە دایکی منداڵ‌و بیاندەمە دەستی زەبرو زەنگی رۆژگارەوە ..

« چۆن دەزانێ پێنج ساڵی دی دەمرێ .. ئەمرێ ئەبێ وابێ ! .. ئاخ .. خۆزێ مەرگی ئەو کوڕە نەبینم .. چەند کوڕێکی باش‌و سینە سافە .. ئەوەندە بە چاوێکی رێزەوە تەماشام دەکات کە هەرگیز ئەوەی بە بیرا نایەت من حەزم لێی بێت .. ئەگینا .. من ئەوە زیاتر لە چەند جارێکە ئەیدەمە بەر بای گوێ‌دا .. زۆر کەڕەتی پێ دبێژم بۆ ژن ناهێنێ ، هەڵبەت ئەویش لێم تێ دەگەیشت‌و قسەیەکی دەکرد » .

ماندوێتی‌و بێزاری لاسیان لێ‌سەند .. خەون‌و جیهانە تایبەتی‌یەکەی ...

(تارمایی‌یەك لە دوورەوە ، تاپۆی بزەیەك ، نزیك بوونەوە ، ئازادە .. دەست درێژ دەکات :

چەژنت پیرۆزبێت « گزنگ خان » .. دەستی وەلام دانەوەی تێکەڵ بە دەستەکانی کرد ، خۆشی دەرکەوتنی تاپۆی خۆشەویستی‌یەك دەمارەکانی راچڵەکاند .

« ئازاد » گیان ئەوە بەڕاست بۆوا لە بەرچاوم بێ‌تاقەتی .. هەر کە ووشەی « ئازاد گیان »ی لەدەم دەرهات هەستی‌کرد کە توانی تۆزێ خۆی لەو باری قورس رێزە دوور بخاتەوە کە دەمێ بوو ، کۆسپ‌بوو لە رێگای‌دا .. ئازاد ماڵاوایی دەکات .. »

زۆر گەڕەت خەون ، خۆشی‌و ناخۆشی ژیانی راستەقینە زیاتر بەخاوەنەکەی دەبەخشێت .. «گزنگ» هەستی دەکرد رۆژی سەرکەوتنێك لە کەلی رێزەوە خەریکە گزنگ دەدات .. هێشتا چەند هەنگاوێکی مابوو بگاتە بەردەم دەرگای فەرمانگاکەیان .. لافیتەیەکی رەش چاو پێ کەوت :

« فەرمانبەرانی فەرمانگەکەمان ناخۆشی خۆیان دەر ئەبڕن بەرانبەر بە کۆچی کردنی .. .. ەوە بە بۆنەیەکی دڵ تەزێنەوە » .

ناوەکەی بەتەواوەتی نەدی ، دڵی داخورپا .. گەڕایەوە سەری .. ووشەی « ئازاد »ی چەند جارێك دووبارە کردەوە .. پێشکەوتنی پێشبینی‌یەکەی‌و چیرۆکێکی تری .

Institut kurde de Paris

لەگەڵ دوا تابلۆی محمد عارف دا

احلام منصور ئامادەی کردوە

« دوازدە سوارەی مەریوان » یەکێکە لەو تابلۆ گرنگانەی کە لە ستۆدیۆی هونەرمەند مەحەممەد عارف دا بەرچاوم کەوت . . . ئەم تابلۆیە لەبەر چەند هۆیەکی تایبەتی سەرنجی ڕاکێشام کە ئێستا باسیان دەکەم .

دائیرەیەکی گەورە . . بچووك .. بچووکتر دەبێت . . . پیرەمێردێك لە ناوەڕاست دا بەرەنگی قاوەیی کاڵ شمشێری لە دەستدایەو بڕیاری داوە . . . زۆر بەئاسانی سرنجی بینەر ڕائەکێشێ و دەم و چاوی هێزو پرشنگ و سەبری لێ دەباری . . . چاوێکی بریقەداری دووربین کە ڕەنگی تیری سوارەکانی چواردەوری ڕۆشن دەکاتەوە . . .
کابرا زۆر بڕوای بەخۆی هەیەو لە کاتی تەئەمول دایە . . .

دەربارەی تابلۆکە بەگشتی .. دەبینین خەتی تەماشاکردن کۆتایی بێ نایەت، چونکە لە خاڵێك بۆ خاڵێکی ترو لە دائیرەیەك بۆ دائیرەیەکی ترو هەر دوازدە سوارەکان لە دائیرەیەك ڕەسم کراون .

کاتێ وێنەکە کاتی کۆبوونەوەی سوارەکانە پێش هێرش بردن بۆ سەر دوژمن و هەڵگرتنی شیرەکە لەلایەن کابراوە نیشانەی بڕیارو سەرەتای دەست پێ کردنی هێرشەکەیە لە تابلۆکەدا سوارەکان لە حاڵەتی وەستان دا نین هەر سوارێك جوڵانەوەو بزوتنەوەیەکی تایبەتی خۆی هەیە .. دوو سوار سەریان ناوەتە سەر ئەسپەکانیان و سیانی تریش لە خوارەوە خەریکی قسەو گفت و گۆن و ئەو دووانەی لای چەپ و ڕاستی پیرەمێردەکە چاویان بڕیوەتە ئەو سێ کەسە کە خەریکی قسەکانیانن و بەشێکیان جلی شەڕو زرێیان لەبەرایە و کڵاوخودیان لەسەرکردوە و ڕم و گورزو مەتاڵیان بەدەستەوەیەو تەپڵی شەڕ لەسەر پێشکۆی زینەکە دابەستراوە .

لە تەشریحی ئەندامی لەشی سوارەکاندا دیسان کۆڕانێکی تازە هەیە لە ئەندامی لەشی پاڵەوانەکانی هونەرمەند دا . . . چونکە لە تابلۆ کۆنەکانی هونەرمەندا (دەست) بەتایبەتی شێوە دەربڕینێکی بەهێزی تیادا هەبوو ئەوەش دیارە دەلالەتی لە ئینفیعالاتی بەهێزی ناوەوەی هونەرمەند هەبوو .

● لە دوای چاوپێکەوتنی تابلۆکە حەزمان کرد چەند پرسیارێکی دەربارەی ئەم تابلۆیە بەتەنیا لێ بکەین .

لە وەڵامی پرسیارێکدا دەربارەی هەڵبژاردنی « باس » مامۆستا مەحەممەد عارف وتی :

— بەنیسبەت ئەم تابلۆیەوە هەڵبژاردنی « باس » بەقەناعەتی من گەورەترین هەنگاوە لە ڕێگای بەرهەمی هونەریدا خەت و ڕەنگ و دامەزراندنی هونەری و بەکارهێنانی (منظور)و تەشریح دەبێ بۆ خزمەتی (باسەکە) تەرخان بکرێتو لەم حاڵەتەدا هونەرێکی ڕەسەن دەبێ نەك شەکڵی .

مەوزوعی دوازدە سوارەی مەریوانم هەڵبژارد مەبەستم پیشان دانی چەند سیفەتێکی ڕەسەن و قوولی کوردەواری یە وەك سوارچاکی و ئازایەتی و پاڵەوانەتی‌ی میللەتی کورد . . . وەك ئەم دوازدە سوارەیە کە دوازدە هەزار سواری بێگانەیان ڕەتاند . . چونکە لە کاتی شەودا ئەم دوازدە سوارە هێرشیان کردە سەر ئەو دوازدە هەزارە . . . لەشکرێکی یەکجار زۆر هێرشی هێناوەتە سەری و لەو کاتەدا دڵسۆزی و بڕوا بە ئاینی ئیسلام وای لە دوازدە سوارەکە کرد کە بەم هێرش بردنە مەعنەویاتی دوژمنەکانیان بشکێنن .

● ئەسپ کاریگەری گەورەی کردۆتە سەر هونەرمەندو لە زۆربەی زۆری تابلۆکانیدا دەردەکەوێ . جا کەلێمان پرسی هۆی ئەم دیاردەیە چیە وتی :

— لە ڕاستی دا باوکم کوێخای (هۆمەراوە) بوو لە قەراج . باوکم سوارێکی چاك بوو هەروەها بەشی زۆری پیاوەکانی بنەماڵەی ئێمە ، تەنانەت من کاتێك لە هونەرە جوانەکان خوێندنم تەواو دەکرد هەموو هاوینان دەچوومە ماڵی مامم و لەوێ وەختی خۆمم بە سوارسوارانی بۆ ڕاوو شکار ڕادەبوارد .. ئیتر لە لایەك تەئسیراتی منداڵی و لەلایەکی ترەوە (ئەسپ) سەمبولی برادەری دڵسۆزی سوارە لە کاتی خۆش و ناخۆش و ئاشتی و شەڕداو جێگای باوەڕو پشتگیری یەتی و لە لای سێهەمەوە (ئەسپ) لە کاتی ڕاوەستان یاخود جووڵانەوەدا گەلێك دەوڵەمەندە لە دیارخستنی ئینفیعالاتی خۆیدا ئەمەش سەرچاوەیەکی باشە بۆ دەربڕینی هونەری و دەوڵەمەندکردنی زەمینەی ناوەڕۆك .

● ئینجا دەربارەی پێکهێنانی هونەری بەشێوەی دائیرە پرسیارمان لە مامۆستا کردو لە وەڵامدا وتی :

— شێوەی دائیرە سەمبولی کۆبوونەوەو یەكگرتنە . . . جا وام بەباش زانی بۆ قووڵ کردنی ناوەڕۆك بەم شێوە هونەری یە تابلۆکەم دابمەزرێنم لەگەڵ ئەوەی کە ئەم جۆرە دامەزراندنەش تووشی گەلێك کێشەی هونەری کردم . . .

گۆڕینی ڕەنگ لە شینەوە بۆ سوورو قاوەیی لە کارە هونەری یەکانی مەحەممەد عارف دا دیمەنێکی تازە بوو بەرچاوم کەوت . . . چونکە هونەرمەند بە بەکارهێنانی ڕەنگی شین ناسراوە .. کە لێمان پرسی زۆر بەخۆشحاڵیەوە وتی :

— قۆناغی پێشوو مەبەستم حەفت ساڵ دووری لە وڵاتە کارێکی تراجیدی زۆری تێ کردبووم و بەشی زۆری تابلۆکانم ڕەنگی شینیان بەسەردا زاڵ بوو . . . ڕەنگی شین ڕەنگێکی فۆلکلۆری قووڵی هەیە .. ڕەنگی خەمە – ئافرەتان کە مردوویان لێ دەمرێ ڕەنگی شین لەبەر دەکەن – بەڵام لە قۆناغی ئێستادا بە شێوەیەکی ڕوونتر تەماشای ڕابووردو ، ئێستاو دوارۆژی میللەتەکەمان دەکەم . . . ئینعکاسی ئەمەش لە زۆربەی تابلۆکانی ئێستامدا دیارە کە ڕەنگی کراوەو پڕ لە تیشکی ڕۆژ بەکاردەهێنم .

● لە کۆتایی باسەکەدا هونەرمەند باسی هۆی بەکارهێنانی ڕەنگی سوورو قاوەیی کرد :

— دامەزراندنی ڕەنگەکان لە ڕووی هونەری یەوەو بەتایبەتی بەکارهێنانی ڕەنگی گەرم و پاشەکەیەکی زێڕین پەیوەندی یەکی قووڵی هەیە لەگەڵ هونەری ئیسلامی)دا . . . مەبەستیشم ئەوەیە کە نەك تەنها لە ڕووی دامەزراندنی هونەری یەوە بەڵکو لە ڕێگای ڕەنگەکانیشەوە پەیوەندی تابلۆکە لەگەڵ هونەری کۆندا بەهێزتر بکەم و بە شێوەیەکی هاودەم پێشکەشی بینەرانی خۆشەویستی بکەم .

داستانی ژیانم

شارلی شاپلن

ئەمین شوان لە ئینگلیزیەوە کردویەتی بە کوردی

لە تەمەنی هەژدە ساڵیدا ، دایکم کەوتبووە دوای کابرایەکی چل پەنجا ساڵە وپێکەوە چووبوون بۆ ئەفەریقا . زۆر جار باسی خۆشی ژیانی ئەوێی خۆی دەکرد . هەر لەم تەمەنەیدا ، سیدنی برامی بووە . جارەهای جار گوێم لێ بووە کە دەیانوت باوکی سیدنی لۆردێکەو ئەگەر بمرێ دوو هەزار پاوەند بۆ سیدنی بەجێ دەهێڵێ . ئەمەم هەم پێ خۆش و هەم پێشم ناخۆش بوو .

دایکم زۆر لەئەفەریقا نامێنێتەوەو کە دەگەڕێتەوە ئینگلتەرە شوو بەباوکم دەکا . بەڵام ئایا چ هۆیەك ئەوی لەکابرای مێردی یەکەمی جیاکردەوەو دەستی لەو ژیانە خۆشەی پێ هەڵگرت کە باسی دەکرد ، ئەوە من هیچی لێ نازانم . تەنانەت کە دەسکورتی تینی بۆمان دەهێنا ، رقم هەڵدەستاو ناچار ڕووم تێ دەکردو دەموت : هەی نەگبەت ئاخر بۆچی وازت لەو ژیانە پاشایانەیەی ئەفەریقات هێنا ؟ دایکم پێ دەکەنی و دەیوت : چی بکەم منداڵ بووم و ئەقڵم پێیدا نەدەشکا .

چەندی باوکم خۆش دەویست ؟ نازانم . بەڵام کاتێك کەباسی دەکرد هەرگیز سکاڵای لەدەستی نەدەکرد ، بەم بەڵگەیە ، دەبێ زۆری خۆش ویستبێ . هەندێ جار کە باسی دەکرد ، قسەکانی بۆنی خۆشەویستی یان لێ دەهات ، هەندێ جاریش باسی هەمیشە سەرخۆشی و (تورەیی دەکرد . لەم ساڵانەی دواییدا ، هەر کە لێم بچوایە بەقینداا دەیوت : تۆش وەکو باوکت خوا دەزانێ لەکام کۆنەڕەدا ملت لارەوە ئەبێ . . . » .

ئەو بەر لەسەفەری ئەفەریقای ، لەگەڵ باوکمدا ناسیاری پەیدا کردبوو ، دڵیان چووبووە یەکترو پێکەوە لەیەك میلۆدرامای ئێرلەندەییدا یاری یان کردبوو . لەتەمەنی شانزە ساڵیدا دەورێکی سەرەکی ی بینیوە . هەر لەم کاتەدا چاوی بەکابرای لوردی چل پەنجا ساڵە کەوتووە کابرا بۆ ئەفەریقا هەڵی گرتوە . کە گەڕاوەتەوە ئینگلتەرە باوکم خواستوویەتی و دوای سێ ساڵ منی بووە .

نازانم جگە لە مەیخۆری باوکم چ هۆیەکی تر بۆتە هۆی جیابوونەوەیان ، بەڵام ئەوەندە ئەزانم کە بەك ساڵ پاش لەدایك بوونی من ، ئەوان دەستیان لەیەکتر بەرداوە . سەرەتا دایکم بۆ نەفەقە هیچ هەوڵێکی نەدا چونکە بەو بیست و پێنج پاوەندە هەفتانەیەی کە لە شانۆ وەری دەگرت ، بەباشی دەیتوانی خۆی و هەردوو منداڵەکەی بەڕێوەبەرێ ، بەڵام کاتێك کەوتە لێژی و ڕۆژڕەش ڕووی تێ کرد ، ناچار کەوتە شکات و شکاتکاری ، ئەگینا هەرگیز بەرلەوە بیری لێ نەکردبوەوە .

چونکە پیشەی دایکم ئەکتەری بوو ، زۆر جێی خۆی ، ڕۆڵەکەشی هەر لەم پێشەیەدا بێت . دایکم زۆربەی جارەکان لەگەڵ خۆیدا دەیهێنام بۆ شانۆ چونکە ئەمەی پێ باشتر بوو لەوەی بە تەنها لە ماڵ بەجێم بهێڵێ .

بۆ بەدبەختی ، دایکم جار جارە لە سەر شانۆ دەنگی دەنووسا . جارێکیان ، لە ناوەڕاستی تەمسیلەکەد دەنگی نووساو بینەران دەستیان کرد بە پێکەنین و گاڵتەو فیکە کێشان . من ئەمەم زۆر بەلاوە ناخۆش بوو نەشمدەزانی مەسەلە چی یە . هەڵلا زیاتر پەرەی سەند بەجۆرێك کە دایکم هیچی بۆ نەمایەوە ئەوە نەبێ شانۆ بەجێ بهێڵێ و بێتەوە ئەمدیوی پەردەکان . کە هاتەوە ئەمدیو یەکجار تورە بووو دەستی کردبە بۆڵە بۆڵ بەسەر کابرای کارگێڕی شانۆکەدا . ئەم منی دیبوو کە هەمان دەوڕم لە بەرچاوی برادەرەکانی دایکم دەبینی ، شتێکم هاتە بەرگوێ وەکو بڵێ با ئەم بچێ و لە جیاتی دایکی دەورەکە یاری بکا . . . لەبیرمە ، لە گەرمەی هەڵلاو قیژە قیژو فیکەکێشاندا دەستی گرتم و بۆ سەر شانۆ پەلکێشی کردم . پاش ئەوەی چەند قسەیەکی تەوازۆ خوازی بۆ بینەران کرد ، ڕووی کردە من و وتی دەی وخۆی لێ ی دا ورۆیشت . دەستم کرد بە گۆرانی وتن لەگەڵ ئۆرکسترادا . گۆرانیەکە ، گۆرانیەکی باوی ئەو سەردەمە بووو بە « جاك جۆنز » ناو بانگی دەرکردبوو .

هێشتا نەگەیشتبوومە نیوەی گۆرانیەکە ، کە لەلایەن بینەرانەوە پارە باران کرام . یەکسەر ڕاوەستام و ڕووم کردە بینەران و وتم : با جارێ پارەکە کۆ بکەمەوە ئینجا بەشەکەی تری گۆرانیەکەتان بۆ دەڵێم . خەڵکەکە دایان لە هاڕەی پێکەنین . لەم کاتەدا کارگێڕە کە بە دەسەسڕێکەوە خۆی کرد بە شانۆکەدا ودەستی کرد بە کۆکردنەوەی پارە لەگەڵمدا . وام زانی بە تەمایە بۆ خۆی بیانبا ، دیار بوو بینەران لەمە گەیشتن و دیسانەوە دایانەوە لە هاڕەی پێکەنین بەتایبەتی کاتێك کە کابرا خەریك بوو بڕواو منیش بەنیگەرانی یەوە کەوتمە دوای و لێ نەبوومەوە تا پارەکەی خڕ کردە ناودەستی دایکمەوە . ئینجا هاتمەوەو دەستم کردەوە بە گۆرانی . بە تەواوی بێ پەروا بووم و دەتوت ئەمە پیشەی سەد ساڵەمە . گەلێ قسەم بۆ بینەران کردو سەماشم بۆیان کرد . هەروەها لاسایی گەلێ کەسیشم بۆیان کردەوە کە یەکێکیان دایکم بوو ولاسایی گۆرانیەکی ئێرلەندەییم کردەوە کە زۆر جار دەی وت . کۆرس لەگەڵمدا دەیوتەوە ، ئینجا لاسایی دەنگ نووسانی دایکم کردەوە . نازانم بینەران بۆچی ئەمەیان لە هەموو لاسایی کردنەوەکانی تر لا خۆشتر بوو : قاقای پێکەنین و ئافەرین ئافەرینیان دەچوە ئاسمان و پەیتا شاباش و پارە بارانیان دەکردم . کە دایکم هاتە سەر شانۆ بۆ ئەوەی بمباتەوە ، بینەران کردیان بە چەپڵەڕێزان . دەتوت هەزار شەستیر بە یەکجار خرمەی دێ . ئەو شەوە ، یەکەم دەرکەوتنی من بوو لە سەر شانۆو دوا دەرکەوتنی دایکیشم بوو .

بروانە : ل: ٧

قەرەقوش

لە فۆلکلۆری کوردیدا

غفورمیرزا کریم

لە پلەو قۆناغی دوورودرێژی مێژوودا کۆمەڵگای کورد بە سەرهاتو ڕووداوی گەورەی جەرگ بڕی بە خۆیەوە دیوە . خوای ئەهریمەن ، دێوی ڕەش ، گورگی شووم زۆر جار هاتۆتە سەر سنگی ، دەستیان خستۆتە بینە قاقای وەشوێنەواری زۆرداری ، کاوڵی ، تاڵان و بڕدی یان تیایا بەجێ هێشتوە . بۆیە کا لێ قەوماوی داماوی هاوڕێ و دۆستی هەمیشەیی بووەو ئەم بارە تاڵو ناخۆشەی ڕۆژگار بوە بەهەوێن وماکی پەیدا بوونی سەرو سامانێکی بێ شومار لەپەندو قسەی نەستەق و چیرووك .. هتد کە جامی جەمی ئەوڕۆژە تەنگانەیەوە خۆشی وتاڵی ڕوژ گارت بۆ ئەگێڕێتەوە ، ئەو ڕووداوە گرنگانەت بە چەند وشەیەکی جوان و شیرین بۆ تۆمار ئەکا . بەرداشی کۆمەڵگای کورد لە پێناوی دروست کردنی فۆلکلۆری کوردیدا هەرگیز نەوەستاوە ، پەیتا ، پەیتا دەردی ڕۆژگار ، چەرخی چەپ گەرد ، تاڵیو سوێری ژیان بە ووتەی دڵگیر ، بەووشەی شیرین ، بە چیرۆکی بەپێز بە پەندو قسەی نەستەق .. بۆ ئەگێڕێتەوە .

جگە لەمە هەر وەکو گەلیکی هەژاری سەر گەردان فولکلوری ڕەسەنی گەلانی دڕواسی ژێر دەستی تریشی هەر لە ئاسمانەوە قووستوتەوە وەخستویتە چووار چیوەیەکی کووردەواری خومانەوەو هاوێشتویەتە ناو گەنجینەی دەوڵەمەندی زیندوی فولکلوری خویەوە .

یەکێ لەو فولکلورانە فولکلوری قەرە قووش کە زوور بەفراوانی لە کوردوستاندا بلاوبوتەوە وکراوە بە شەوچرای شەوانی درێژی زستان ولە گووی ئاگردانی مزگەوت دیوەخانان ، ماڵان وتراوە گێڕراوەتەوە . باس کردنو ووتنی ئەم پەندە تا موو چێژێکی تا یەبیتی ئەدا بە گووی گران گریەی دڵی پەست ئەکاتەوە ، مێشکو دەماخی پی‌ی دەمەزەرد ئەبێتەوە ، مرووف ئەخاتە سەر بیرکردنەوە ئەی هاوێژێتە ناو ئەنەیشەی باوەر بە دووا ڕوژ، بەگووران جا با بزانین بنچینەی

مێژووی ئەم فولکلورە لە چی ی جوگایەکەوە هەڵبەستراوە .

سەرچاوەکانی مێژوو هەر ئەوەندە باس ئەکەن کە گوایا قەرەقووش کە ناوێکی تورکیە بەکوردی باڵندەی ڕەشە کویلەیەکی ڕوومی بووە لە ئاسیای بچیروکدا لە دایك بوە وگەورەبوە پاشان کەوتووتە لای ئەسدە الدین شیرکوە کە ئەمو براکەشی نجم الدین ئەیوب دوجەنگاوەری عمادە الدین زەنگی بوون لە شام .

لە شام قەرەقووش ناونرا بهاءالدین عبدالله الاسدی ، ئەسدیەکەی ئەگەڕێتەوە بو ئەسدالدین شیرکوە کە بەپێ ی بارو نەریتی ئەوسا ئەمە ئەوە ئەگەینی ، یا ئەم کریوێتی و ئازادی کردوە لە کویلەیی یاخود لەژێر دەستیابوە بە ئەسلام . پاش مردنی ئەسد الدین یش قەرەقووش کەوتە بەر دەستی کووری برای کە صلاح الدین ئەیوب . بەم ڕەنگە قەرەقووش کەوتە ریزی سووپاو پایەوپلەی بەرزبوە لە سووپادا ئەو سووپایەی کە هەڵی کووتایە سەر میسرو بوبە هووی دامەزراندنی دولەتی ئەیوبی روخاندنی دولەتی فاتمی .

هەول کوو قەرەقووش کرا بە سەرووکی پاراستنی کوشکی فاتمی ئەو کوشکەی کە پرر بو لە پارەو سامان ئالتون گەوهەریکی بی شوومار هەر وەکو کتیبخانەیەکی گەورەی ئەوتووی تیا بو کە لەسەرتاپای وولاتی ئەسلامدا وینەی نەبو . ئەوەی سەرنج راکیشەرە لەم ماوەیەدا ئەوەیە کە قەرە قووش لەم کارەدا سەر نەکەوت .

بازرگانان بو مەبەستی تایبەتی خویان فیلیان لی کرد وتیان ئەگەر بیتو ئەم کتیبانە هەروالەم کتیبخانەیەدا بمینیتیەوە ئەرزی ، لە ناو ئەچی ، بی کەلك ئەبیت ، باشترین ریگائەوە یە بفروشری . بەم چەشنە ئەم کتیبخانە زلەی لە ناو برد صلاح الدین بودا. مەزرانـدنی دولەتی ئەیوبی پتەوکردنی دەستەلاتی ، زالبوون بەسەر دووژمنەکانیدا کەوتە دروست کردنی قەلاو شوورە فەرمانی دەرکرد کە قەلایەکی گەورە بنیات نی کە ناو نرا قەلای صلاح الدین تا وەکو بروانیتە سەر قاهیرە .. کە لەدواییدا ئەم قەلایە بوبە بارەگای حکومەت قەرەقووش لەم کارەدا دەستیکی بالای گیرا هەر وەکو لە دامەزراندنی شووراگەورەکەی دەوری قاهیرەش‌دا هەر خوی گەورە بو . بەم ڕەنگە قەرەقووش لە جی‌بەجی کردنی فەرمانەکانی صلاح الدین‌دا لە قەلاو شوورە دروست کردن ..

ئاوەدانی تردا دەورێکی باشی نواندوە ، دووا کارشی بریتی بوە لە دروست کردنی شووورای عەکا سالی ٥٨٥ هـ ئەمە بو کاروباری قەرەقووش کە وەکو وەزیریکی صلاح الدین ولەژێر فەرمانـدەری‌دا ئەجوولایەوە ئەچوو بەری‌وە وەکو مێژوناسەکان باسی ئەکەن دەورو چەرخی حوکمرانی صلاح الدین بە دەوریکی پیشکەوتووی پیروز پر لە ئازایەتیو مروڤایەتی وبەگژا چوون دژی صلیبەکان روژی سەرکەوتن سەر بەرزی‌دا ئەنری بریتیە لە دەوری ئاوەدان کردنەوەو عەداڵەت بەرزی ئیسلام بە پیچەوانەی سەردەمەکانی تر کە ولاتی ئیسلام لە ژێر چنگی هولاکو تیمورلنگ‌دا ئەی ناڵاند . هاوارو دادوبێ دادی ئەگەیشتە حەوتە بەقەی ئاسمان لە دەوری صلاح الدین‌دا . مەگەریەڵەی ڕەش و لکەدار هەر ئەوە بیت کەکەوتە شەرە جەنگی فاتمیەکان وبو بەهوی روخاندنی دولەتەکەیان .. ئەمە بیروڕای مێژوناسەکانە . لە لایەکی ترەوە نووسەرانی کورد لە قەرەقووش دوواون لەوانە ماموستا رفیق حیلمی کە لە روژنامەی ژیانی سالی ١٠ ژمارەی ٤٥. سالی ١٩٣٥ لە ژێر ناونیشانی تاریخو اشخاص ، لە ناوداران کورد قەرەقورش .

پاش ئەوەی هەندێ باسی مێژووی ئەکات ئەلیت قەرەقووش لە نەوەی کوردە لە کوردی ئەبران بووە ئەکەوێتە سەر لی‌کولینەوە وشی‌کردنەوەی ئەوەی کە بوچی ناوی ئەم پیاوە باشە وایە خراپ چوتە مێژووەو بوتە نموونەی زورداری خوێن‌ڕشتنی : ماموستا رفیق‌حیلمی وای پیشان ئەدا کە ئەشێ ئەم بەندوباوە بگەڕێنەوە سەر ئەوەی کە قەرەقووش بە زوری زۆرداری قەلاوشورای بەخەلك دروست کردبێ چونکە قەرەقووش لە پیناوی جێ‌بەجێ کردنی فەرمانەکانی صلاح الدین‌دا ناچار ئەبو کە زوور بەکار بهێنێت . تەنانەت گەلی مزگەوت وگورستانی روخاندوەو وەکو دویەتی بە قوربانی دامەزراندنی قەلاوشورا هەر وەکو زور زەوی زاریشی لە خەلك زەوت کردوە بو ئەم مەبەستە .. لە دوایی‌دا ئەلیت ئەسعد کوری مماتی کەروشن بیریکی گەورەیە بە خوتو خوراپی خراپەو ناڕەوایی خستوتە پاڵ قەرەقووش .. کە ئەمەش جیگای باوەڕنیە هەڵبەستی خیاڵخانەی خویەتی چونکە ئەگەر بهاءالدین بەم چەشنە خراپ و زوور دار بوبێت نە ئەچو بەدڵی پاشایەکی ڕاست پەروەو بە دینی وەکو صلاح الدین‌دا وبیکا بە جیگری خویو فەرمان ڕەوای میسری بخاتە ژێر دەستەوە .

ئەوەی پیویستە باس‌کری ابن خلکان ئەم هەورە چلکنەو ئەم پەردە ڕەشەی داماڵیوە لە سەرووی بهاءالدین وئەم تەپو دوکەڵەو چاوە راوەی رەوانوتەوە .

وکەوتوتە سەر ستاریش کردنو پیا هەڵدانی‌وەوبە پیاویکی چاکی دڵسوزی دائەنی لە مێژووی ئەو چەرخەدا .

بەڵام لەگەڵ ئەم هەموو ڕاستیەش‌دا بیرورای گشتی ئەو چەرخە حوکمی خوی داوەو بەرگی زورداریو ، تاوان باری نارەوایی بڕیوە بە بالای قەرقووش‌دا وکردویەتی بە نموونەی خوای‌شەڕو زورداری وکاول‌کردنی ماڵ‌ویرانی وکردویەتی بە فولکلوری لە بازاری ئەدەب‌دا .

بی‌گومان ئەم ڕاستیە ئەم بیرورای گشتیە هیچ لەوە ناگووری کە چەرخی صلاح الدین بریتی بووە لە زنجیرە سەرکەوتن ، ئاوەدان

بروانە : ل : ٧

Institut Kurde de Paris

گەڕانێك بە ناو بنکەکانی نەهێشتنی نەخوێندەواریدا لە هەولێر

شنەو ممتاز حەیدەری
ئامادەیان کردووە

بێ گومان ئەم یاسایەی دوایی سەرکردایەتی شۆڕش سەبارەت بە قەلاچۆ کردنی نەخوێندەواری بەئیجباری دەنگ دانەوەیەکی فرەوانی هەبوو لە نێو چینەکانی کۆمەڵدا ، چونکە ئەم هەنگاوە پیرۆزە هیواو ئارەزووی زۆر کەسی هێنایە دی بەوەی نەخوێندەواری بەزۆر لە ناوخەڵکدا نەهێڵێ . جا لە بەر ئەوە هەر چ جۆرە تەگەرەیەك لە بەردەم نەخوێندەواراندا هەبێت ناگرێ بەردەمی ئەم هەرەوەزی یە نشتمانی یە بگرێت . جا ئەگەر ئەو تەگەرەیە چ لە بەر تەمەنیان بێت وە یامنداڵ یاخود کەس و کار ئەوە هەر ئەبێت بەرەوپیلی جێ بەجێ کردنی ئەم هەرەوەزی یەدە بێن . بەم جورە شۆڕش توانی لە پاڵ ئەوەوە هەنگاوێکی بەکجار گەورە بەرەو پێشکەوتن و جێ بەجێ کردنی هێڵی بەرهەم هێنان بهاوێژێ ، توانی تێنوویتی ئارەزووی جەماوەری نەخوێندەوار بشکێنێ ، جا بۆ ئەوەی قەبارەی ئەم دەنگ دانەوەیە بە جۆرێ فرەوانتر شێوازی خۆی وەرگرێ و ڕاکان بزانین بۆیە روومان لە چەند مەڵبەندێکی نەهێشتنی نەخوێندەواری ئافرەتان کرد لەشاری هەولێر .

لە بنکەی (١٤) تمموز المختلطە) چاومان بە خوشکە رووناك صبحی عبدالقادر سلیمان بەڕێوەبەری ئەم بنکەیە کەوت دەربارەی ئەم یاسایە ووتی :

- حکومەتی شۆڕش کاتێ ئەم یاسایەی دەرکرد هەنگاوێکی گەورەی بەرەو پێشکەوتنی راستەقینە نا چونکە ئەوەی لەم مەڵبەندەدا سەرنجی راکێشاوم دوای دەرچوونی ئەم یاسەیە پێش ئەوەی لە مانگی دوانزەدا بەئیجباری جێبەجێ بکرێت ئافرەتان بە بێ لێدابڕان دێن و ناوی خۆیان بۆ فێر بوون ئەنووسن بەڵکو نەك هەر ئەوە تەنانەت داواشمان لێ ئەکەن کە ماوەی دەرس خوێندنیان لە دوو کاتژمێر زیاتر بکەین ئێمەش کە ئەوانە بەم جورە دەبینین زیاتر هان ئەدرین بۆ سوور بوونمان لە سەر فێر کردنیان .

- خوشکە گیابەند شهاب سلیم ماموستایە لە هەمان مەڵبەند هەستی خۆی لەمەڕ بەشدار بوونی لەم هەرەوەزی یەدا دەربڕی و ووتی !

من خۆم زۆر بە بەختیار ئەزانم کەوا لەم هەردەوەزی یە نشتمانی یەدا بەشداری ئەکەم چونکە ئەم ئەرکە ئەرکێکی زۆر پیرۆزو ئەرکی سەرشانی هەموو خوێندەوارێکەوە بە پێویستی ئەزانم هەموو

خوێندەوارێك لە لای خۆیەوە بە پێی توانای لەم کارە بەشداری بکات جا من ئەم بۆ چوونەوە ئەو ئەرکەی کەوتۆتە سەر شانم زۆر بە خۆشی و رێك و پێکی یەوە بەڕێوەی ئەبەم وە ئەوەی زیاتر هانم ئەدا کەوا ئەم ئەرکەم لە لام ئاسانتر بێت ئارەزووی بەتینی خوێندەواران چونکە هەر وەکو دیارە ئەم نەخوێندەوارانە هێشتا هەرەوەزی ئیجباری دەستی پێ نەکردبوو کەچی ئەم ژمارەیە زۆرە هاتوون تەنانەت ئەتوانم بڵێم بەرادەیەك ئارەزوویان لە خوێندنە حەز ناکەن ئەو پشوەی لە نێوان دوو وانەدا هەیە هەبێت بەڵکو ئەیانەوێ

ڕوناك

ئەو دوو سەعاتە هەمیشە هەر لەخوێندن بن بەڵام **خوشکە رزگاری عبدالمطلب عبدالرحمن دەربارەی جیاوازی فێرکردنی گەورەو بچووك ووتی :**

من سەرەتای دەرس ووتنەوەم ئەگەڕێتەوە بۆ ١-٧-١٩٧٨ لە سەرەتای دەست پێ کردنمدا بێ گومان نەختێك زەحمەتم کێشا چونکە فێرکردنی گەورە جیاوازو قورسترە لە فێر کردنی منداڵ چونکە هەرچی منداڵە مێشکی خاوەو ئەو شتەی پێی بووترێ زوو فێری ئەبێ بەڵام گەورە کەوتوتە ناو ئاڵۆزی ژیان و کۆمەڵێك شتی لە مێشکی خول ئەخواتەوە جا تا رادەیەك بەزەحمەت فێر ئەبێ ، بەڵام ئێستا ڕاهاتم لە گەڵیاندا وە ئەوپەڕی تواناشم بەکار هێناوە بۆ ئەوەی لەم دەردە کوشندەیە رزگاریان بکەم .

خوشکە بەیان مفتی لایەنێکی تری سوودی خوێندەواری ئەگرێت ئەڵێ :

باشی ئەم یاسایە بە خۆی‌یەوە دیارە جا پێی ناوی منیش دووبارەی بکەمەوە بەڵکو من ئەڵێم هاتنی نەخوێندە واران بۆ ئەم بنکانە نەك هەر بۆ فێر بوونی

گیابەند

نەخوێندەواری‌یە بەڵکو لێرەدا ئێمە جگە لە فێر کردنی خوێندەواری شتی تریشیان فێر ئەکەین کە لە ژیانی رۆژانەیاندا سوودی لێ وەربگرن فێریان ئەکەین لە کاتی چونیان بۆ شوێنێك چۆن ڕەوشتی جوان بنوێنن و چۆن قسە بکەن و هێمنی ئەو جێگایە بپارێزن .

وە لە پۆلەکانی فێربووندا خوێنەر ناهیدە جەبار ووتی :

خوێندەواری شتێکی زۆر باشە ئێمە بەر لەوەی فێری خوێندن ببین وەکو کوێر وەها بووین چونکە نەماندەزانی هیچ گرێیەك بکەینەوە بەڵام ئێستا وا فێر بووین ناوی خۆمان و باوکیشمان بنووسین کە لە جێگای پاسیش ئەوەستین ئەتوانین هەمووی بخوێنینەوەو

رزگاری

بێ ئەوەی پرس لە کەس بکەین .

هەر وەها خوێنەر سعاد سلیمان ووتی :

میللەتی ئێمە زۆر دوا کەوتووە بەڵام ئێستا بە خوێندەواری پێش دەکەوێ چونکە ئێمە لە پاڵ خوێندنیش فێر بووین چۆن بایەخ بە منداڵەکانمان بدەین و بە پاکی رایانبگرین هەتا نەخۆش نەکەون وە کە پارچە کاغەزێك دەبینین دەزانین جیای بکەینەوەو هی بەسود هەڵگرین و بێ سوودەکەش فرێ بدەین . وە لە بنکەی قوتابخانەی ئازادی‌دا کە (١٢٠) خوێنەری تیادا بوو ماموستا ئاواز نورالدین دەربارەی ئەم یاسایە ووتی :

نەهێشتنی نەخوێندەواری شتێکی زۆر باشە بە تایبەتی بەنسبەت ئافرەت چونکە رادەی نەخوێندەواری لە ناو ئافرەتاندا زیاترە وە لە ناو پیاواندا هەر وەها ئافرەت لێپرسراوی بەخێوکردنی نەوەی تازەیەواتە ئەگەر بێتو هەر بە نەخوێندەواری بمێنێتەوە ناتوانی نەوەی پاشە رۆژ بەرەو ڕێگایەکێ راستە ئینەو پەروەردەیێکی باشیان بکات جا لە بەر ئەوە بۆ سەرخستنی ئەم هەرەوەرزیە حکومەتی شۆرش هەموو پیداویستەکانی ئەم هەرەوەزی یەی ئامادە کردووە ماوە گیروگرفتی منداڵی ساوا هێنان چارەسەر بکرێت چونکە راستەو خۆ کار ئەکەنە سەر بەڕێوەچوونی خوێندن. ماموستا رشدیە رشید عبداللە دەربارەی دواکەوتنی خوێنەرەکان ووتی : بەنسبەت بنکەی ئێمە خوێنەرەکانمان رادەی

دواکەوتینان زۆر کەمە ئەوەش ئەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی یەکەم ماوەی فیر بوونیان تەنها دوو کاتژمێرە واتا ئافرەتی ناو ماڵ هەر چونێك بێت ئەتوانێ ئەو دوو کاتژمیرە دەستی خۆی بەتاڵ بکات و بێست دووەمیش ئێمە ئەگەر ئافرەتێك دوو رۆژ لە سەر یەك دوا بکەوێت ئەوە لێی ئەپێچینەوەو یارمەتی ئەدەین بۆ چارەسەر کردنی تەگەرەکەی ئێمەش بە هەموو تواناماں هەولیان لەگەڵ ئەدەین تاکو هەموویان لە پلەی یەکەم کە ماوەی ٧ حەوت مانگە سەربکەون و ئەم هاتوو چۆنەیان بە فیرۆ نەچێت .

بەرەو هەڵمەتی نیشتمانی گشتی
بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری

دووجۆرە نەخوێندەواری هەیە

سێیەم کۆنگرەی ئیسکەندەریە کە لە دیسامبەری ١٩٧٦دا لە بەغداد گیرا بە شێوەیەکی نوێ نەخوێندەواری شی کردەوەو ئەوەی دەربڕی کە ئەم گیروگرفتە دووی رزوی هەیە . روویەکیان (نەخوێندەواری ئەلفو بێ یە) دووەمیشیان (نەخوێندەواری شارستانێتی)یە .

نەخوێندەواری ئەلفو بێ لە ناو ئێمەدا ناوی بلاوەو ناوبانگی دەرکردووە . کەچی (نەخوێندەواری شارستانێتی) لەوە زۆر زیاتر یاریگەرترەو شوێنەواری قوڵتر بەجێ هێشتووە ، چونکە نەخوێندەواری شارستانێتی کلیلی کاریگەرترە شوێنەواری قوڵتر بەجێ هێشتوە بەردەوام‌بوونی جۆری یەکەمیان کە نەخوێندەواری (ئەلفو بێ) یی یە .

لەناو جەرگەی کۆمەڵگا کلاسی یەکاندا نەخوێندەوار دەتوانێت ژیانێکی کۆمەڵایەتی تەواو بەسەرببات ، دەتوانێت کاروبارێکی کلاسی بۆ خۆی بدۆزێتەوەو سامانێکی زۆرو مۆڵ کۆبکاتەوەو خێزان پێك بهێنێت و ئەتوانێت رۆڵێکیش لە کۆمەڵگا دواکەوتووەکەی خۆیشیدا یاری بکات و جار بەجاریکیش دوور نی یە چالاکی یەکی سەرۆکایەتی بنوێنێت بێ ئەوەی (نەخوێندەواری‌یە ئەلفو بێ‌یەکەی) ببێتە کۆسپی سەر رێگای .

ئەگەر بێتو ئێمە هەر بەشێوە رووتەنی یەکەی نەخوێندەواری تێ بڕوانین ئەو کاتە دەبێتە گیرو گرفتێکی فێربوونی دووره پەرێز ، بەڵام ئەگەر بێتو بەشێوە شارستانێتی‌یە فراوانەکەی تەماشای بکەین ئەوکاتە دەبێتە گیروگرفتێکی رامیاری و کۆمەڵایەتی و ئابووری و ئەو ساکەش دەتوانین کێش و سەنگی راستەقینەی خۆی پێ بدەین و سروشتە دیاری یەکانی دەربخەین و لێرەوە دەتوانین بەئاسانی ئەو رێگا گونجاوەی بۆ بدۆزینەوە کە چارەسەری پێ بکەین .

لە ئەڵقەی داهاتوودا ئەو بنەمایانەتان بۆ دەست نیشان ئەکەین کە ئیستراتیجیەتی ئەم جارەی لەسەر نەخشە کێشراوە .

نەریمان

Institut Kurde de Paris

لە شوێنەوارەکانی کورد ستان

ئەشکەوتی پەلی گەورە

کمال نوری معروف

ئەم ئەشکەوتە بەم ناوەوەناسراوە کە بە مانای گا بەرد یەت ، (پەلی گەورە)ناوی ئەو لوتکە شاخەیە ئەم ئەشکەوتەئەکەوێتە دامێنیەوە ، یان بە ناوی دێکەوە ناسراوە کە ئەشکەوتی(سلیمانە گردەیی) پێ ئەوترێ ، دێی سلیمانە گردە ئەکەوێتە روژهەڵاتی ئەشکەوتەکەوە لە دوری کیلۆمەترێکەوە ، سەر بە ناوچەی بازیانە لە پارێزگای سلیمانی. ئەتوانین لە رێگای سلیمانی- کەرکوکەوە بیگەینێ ، لە دوری(٨) هەشت کیلۆ مەترێك لە پردی تەینال (٣) سێ ئەشکەوتی بچوك لە شاخەکەدا لای چەپی رێگاکەوە بە ماوەیەکی کەم ئەبینرێت .

دەرگای ئەشکەوتەکان لە سێ گۆشەیەکی سەرەوخوار کراو پێك هاتون ، گەورەکەیان لای چەپەوەیە ئەو ئەشکەوتەیە کە باسی ئەکەین ، پانیەکەی لە ناوەوە ٥ر٣ مەترە ، قولیەکەی هەشت مەترە ، بەرزیەکەی (١٠) دە مەترە ، بۆ یەکەم جار ئەم شوێنە لە سالی ١٩٥٠ز لە لایەن ماموستا صبری شکری‌یەوە بینرا کە موچە خورێکی بەرێوەبەرایەتی ئاثاری گشتی بو ، هەندێ لەتە گوزەو بەردە ئەستێ و ئیسقانی ئاژەلی تیا دوزیەوە . روبرت بریدود سەروکی لیژنەیەکی امریکی بو کە لە جرمو ئیشی ئەکرد ، سالی ١٩٥١ داوای لە بەرێوەبەری گشتی ئاثار کرد رێگای بدات دەس بکا بە کنەو پشکنینی لە ئەشکەوتی پەلی گەورە لەبەر ئەوەی بایەخێکی تەواوی هەبوو لە رووی رابوردویەوە ، لە لایەن لیژنەیەکی امریکی دوو قولی نێوان ئامۆژگاری روژهەلات و بەرێوەبەریتی رەگەز ناسی سەر بە زانستگای شیکاگۆ لەگەل دەسگای قوتابخانە امریکیەکان بۆ کۆلینەوەی روژهەلاتی بە سەروکایەتی پروفیسور بریدود کنەیان لەم ئەشکەوتەدا کرد لە مانگی مایسی سالی ١٩٥١ بۆ ماوەی حەفتەیەك ، ئەم کومەلە نێراوانە چالێکیان هەلکەندوە کە ماوەی دەمەترەو قولیەکەی ٧٥ر١ مەترە کە بە هۆیەوە دەست نیشانی (٣) سێ چینیان لە ئەشکەوتەکەدا کردوە ، چینی سەرەوە کە زۆر جۆر لەتە سوالەتی تیا بووە لە وێنەی سوالەتی ئاشوری و نینوی (چینی پینجەم)وە سوالەتی اوروك . لە دوای ئەمانە ئامێری بەردین وەکو دوال و دەسکە دۆل و پاچ دۆزرایەوە ، لە پاشماوەی چاخی بەردینی تازەن . بەلام لە چینی سێهەمدا زۆر بەردە ئەستێ وەکو چەقۆو ، برەرو ، کێردو ، هەندێ بەردە ئەستێ ناسراو بەمیکرولیت دوزرایەوە ، ماموستا بروس هاو لەم بەردە ئەستێیانەی کۆلیوەتەوە بۆی دەرکەوتوە کە لە چەشنی پیشەسازی زەرزیە

وەهی کوتایی چاخی بەردینی کۆنی سەرووەیان هی میسولیتی بە سەردەمی کۆتایی قۆناغی کۆکردنەوەی خۆراك ، لەبەر ئەوە سەردەمی ئەشکەوتی پەلی گەورە هاوتەمەنی ئەشکەوتی زەرزی‌یە یان کەمێك تازە ترە . مرۆڤی کۆن ناسراو بە نیاندرتال لەم ئەشکەوتەو لە شوێنە نزیکەکانی تردا ٠٠٠ر١٢ هەزار سال پێش زاینی تیا دانیشتون ، دانیشتوانی ئەم ئەشکەوتە یان ئەم چاخە دوا کومەل بون لە ئەشکەوتا جێگیر بون ، بە ئاشکرا دیارە کە لە نوێنەرانی قۆناغی گواستنەوەن بۆ گۆڕینی کۆکردنەوەی خۆراك . هەروەها هەندێ شوێنەوار لەم سەردەمەدا لە دەشتەکاندا دۆزراوەتەوە گرنگترینیان (تورکەکەو ، کاوری خان و ، کەریم شایەر) لە دەشتی چەمچەمال ، ئەمەش ئەوە ئەگەیەنی کە خەلکی پەلی گەورە بۆ ماوەیەکی دیاری کراوی سالانە لە ئەشکەوتەکان جێنشین بون وە ماوەکەی تر دەشتەکانیان گرتوە . ئەم گورانەش بەهوی چاك بونی ئاوو هەواوە بوە بە زوری لە وەرزی هاوینو پایزدا ، بەلام وەرزی زستان پەنایان بردوتەوە بەر ئەشکەوتەکان لە ترسی سەرماو سولە ، ئەو پاشماوانەی لە ئەشکەوتەکەدا لە چینی دوەمدا دوزراوەتەوە بو ئەم کومەلە ئەگەرێتەوە کە لە دەشتو ئەشکەوتا دانیشتون هەروەك باسمان کرد ، دانیشتوانی ئەم شوێنە لەسەر بەرو بومی دارو درەختو ئەوەی لە زەوی بە هوی پاچە کولە بەردینەکانیانەوە دەربان هیناون ژیاون هەروەها لەسەر راوی ئاژەل بەهوی ئامێرە بەر دینەکانیانەوە راویان کردوە . ئەم شوێنەش نزیك بوە لە سەرچاوەی ئاو ، لە کوتایی‌دا ئەلێم ، مرۆڤی نیاندرتال ئامانجی ئەوە بوە لە ژیانیا خواردنی روژانەی خوی بەدەس بهێنی و لەسەرما خۆی بپارێزی و هیچی‌تر .

باری ئێستاو .. خواستەکانی پاشەرۆژ

بەڕێوەبەرێتی ئێزگەی کوردی

شاکر منصور

-بەشی لێکۆڵینەوە-

ئێستگەی کوردی لە بەغدا ، هەموو رۆژێ بەرنامەکانی خۆی بۆماوەی « ٢١ » سەعات بەگوێگرەکانی ناوچەی کوردستانی عێراق رادەگەیەنێ . ئەم ئێستگەیە ئەم ئەرکە گەورەیەی لە ئەستۆیە ، دوای ئەوە لە بەشێکی بچوکی سەر بەئێستگەی بەغداوە بوو بە بەڕێوەبەرایەتیەکی تەواو لە دەزگای گشتی ئێستگەو تەلەفزیون . لە ٣ - ٤ سەعات بەرنامە بلاوکردنەوەوە بۆ « ٢١ » سەعات .

بێگومان ، لەگەڵ ئەو هەنگاوانەی بۆ پێشخستنی ئێستگەی کوردی بەگیانێکی دلسۆزانەوە دراوە ، هێشتا جاروبار لەم لاو لەو لا وردە گلەیی ئەهەندێ کەم و کورتی کراوە ، جابۆ ئەوەی روناکی بخەینە سەر راستی باری ئەم ئێستگەیە ، لە رووی پێشکەوتنیەوە لە رووی هەندێ کەم و کورتیەوە ، رووبەروو قسە لەگەڵ کاك شاکر منصوری جێگری بەرێوەبەری ئێستگەی کوردی دەکەین ، بۆ ئەوەی باری ئێستای ئێستگەو خواستەکانی پاشە رۆژی بە خوێنەران بگەیەنین .

پ : چەند مانگێ لەمەوپێش کۆڕێکی فروان بە مەبەستی پەرەپێدانی پرۆگرامەکانی ئێزگەی کوردی بەستراو بەرێز وەزیری راگەیاندنیشی تێدا بەشداربوو ، و کۆمەڵە بڕیارو راسپاردەیەکیشی تێدا گیرا ، ئایا بڕیارو راسپاردەکان چیان بەسەرهات ؟

و : بەپێی ئامۆژگاری بەرێز وەزیری راگەیاندن و بەرێوەبەری گشتی‌ی دەزگای ئێزگەو تەلەفزیون لەو راپۆرت و پێشنیازانە کۆڵرایەوە کە بەشداری کەرانی کۆڕە فراوانەکە دەربارەی پێشخستنی پرۆگرامەکانی

ئێزگەی کوردی پێشکەشیان کردبوون و لیژنەیەکیش بۆ لێکۆڵینەوەو سوود لێ وەرگرتنیان پێك هێنرا لەبەر رۆشنایی راپۆرت و پێشنیازەکان ، پلانی نوێی خولی تازەی ئێزگە کە لە ١-٨-١٩٧٨دا دەستی پێ کرد ، دانراو هەندێ پێشنیازیش ماون لێیان دەکۆڵرێتەوەو بەم زووانە بەجێ دەهێنرێن ..

پ : ئایا ئەو لاوازی‌یەی کە گوێگران بەردەوام لە بلاوکردنەوەی پرۆگرامەکانی ئێزگەدا بەدەستیەوە پەرێشان بوون چارکرا ؟

و : ئاشکرایە بەلای جەماوەری گەلەکەمانەوە کە سەرکردایەتی حزب و شۆڕش تا چ رادەیەك بایەخ بە دەزگا کوردی‌یەکان ئەداو لە سەروویانەوە ئێزگەی کوردی کە بەجیهازێکی گرنگ دائەنرێ و هاوبەشی لە زیاد کردنی هۆشی سیاسی و رۆشنبیری و ئەو پەرەسەندنەدا دەکا کە لە ناوچەکەدا

بەدی هاتوە ، لەبەر ئەوە بەراستی بایەخ بەمەسەلەی بەهێز کردنی ئێزگە دراو سەرەڕای ئامرازە دەنگنێرە کۆنەکانی ، ئامرازی دەنگنێری نوێی بۆ دانرا . ئەمە جگە لەوەی کە پرۆژەی نێری نوێ لە ئارادان بۆ بەهێز کردنی ئێزگە لەڕێی دامەزراندنی ئامرازی نوێی دەنگنێرەوە کە ناوچەیەکی فروانی وڵات و دەرەوەی وڵات دائەپۆشێ .

پ : خواستەکانی دوارۆژتان سەبارەت بەپێشخستنی ئێزگەی کوردی چین و ئایا نەخشەیەکی لەبارتان بۆ هێنانەدی ئەو خواستانەتان داناوە ؟

و : نەخشەیەکی دوارۆژانە بۆ پێشخستنی ئێزگەی کوردی و بۆ فروان کردنی بەشەکانی ئێزگە بۆ ئەوەی لەگەڵ زیادکردنی ماوەکەیدا بۆ (٢١) سەعات بگونجێ وەکو ئێزگەی بەغداو صوت الجماهیرو

هەروەها بۆ زیادکردنی ژمارەی ئیشکەرانی ئێزگە لە هەواڵ خوێنەرەوەو وەرگێڕو باس نووس لە ئارادایە ، دووبارە نەخشەیەکیش بۆ دامەزراندنی کۆمەڵێکی تر لە هەواڵ خوێنەرەوەی کوڕوکچ لە دەرچووانی بەشی کوردی کۆلیجەکان گەڵاڵە کراوە ، ئەمە سەرەڕای پەلهاویشتنی چالاکی‌یەکانی ئێزگەو بەشداری کردنی کۆمەڵێکی زۆر لە رۆشنبیرو ئەدیبە کوردەکان و دەرفەت سازکردن لەبەردەم توانستە باشەکانداو بەشداری کردن لە پێشخستنی پرۆگرامەکاندا . هەروەها لە مەسەلەی دامەزراندنی پەیامنێریش لە پارێزگاکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمیدا کۆڵراوەتەوە بەم بۆنەیەوە ئێزگە پەیامنێرێکی لە پارێزگای سلێمانی دامەزراندوەو بە دەستەوەشە کە دوو پەیامنێر لە هەر دوو پارێزگای هەولێرو دهۆك دابمەزرێنێ .

پ :خەڵکی لە بەکارهێنانی زمانی کوردی و بەتایبەتی لەو نادروستی‌یەی کە لە خوێندنەوەی هەواڵەکاندا بەدی ئەکرێ نارازین ، تکایە راتان دەربارەی ئەمە چۆنە ؟

و - گومانی تێدانی‌یە کە زمانی کوردی رێزمانی خۆی هەیەو مەسەلەی زمان و وەرگێڕانیش پابەندی ئەون ،

بەڵام مەسەلەی ئارەزووش لە وەرگێڕاندا دوور دەبینێ . دوو لەهجەی سەرەکیش هەن کە دەبێ بە مەبەستی بەجێهێنانی ئەرکەکانی ئێزگە سوودیان لێ ببیژێ ، زمانێکی یەکگرتوی ئەدەبیش نیە کە هەر دوو لەهجەکە بەیەکەوە گرێ بدا کە ئەمە خواستمانە ، ئینکاری ئەوەش ناکەین کە هەڵەی زمانەوانی هەیە ، بەڵام بەم زووانە چارەدەکرێ ، دوای ئەوەی کە ئێزگە نەخشەیەکی دوا رۆژانەی بۆ پەرەپێدانی توانای ئیشکەران و بەشداربوونیان لە دەورەی بەهێز کردنی زماندا داناوە .

پ : ئاشکرایە کە ئەوەندە کادیرەی هەتانە لەگەڵ قەبارەی ئەو وەختە درێژەدا ناگونجێ کە ئێزگە تێیدائیش دەکا . ئایا تێڕوانینتان بۆ چاکردنی ئەم کەم و کورتی‌یە چی‌یە ؟

و : گومان لەوەدا نیە کە ژمارەی ئیشکەرانی ئێزگە لەچاو ئەو وەختە درێژەی کە ئێزگەی تێدا دەکرێتەوەو لەچاو ئەو توانایانەشدا کە ئەم ماوە درێژە پێویستی کەمە . بەڵام کۆمەڵێك هەواڵ خوێنەرەوەو وەرگێڕ دامەزرێنراون و نەخشەیەکیش بەدەستەوەیە بۆ دامەزراندنی کۆمەڵێکی تر لە دەرچووانی بەشی کوردی .

بێسارانی شەیدایەکی ڕاستەقینەو بێ گەردە

کە سەودای پڕ لە شۆڕو کڵپە ، چنگی گیر کردە ناخ و هەست و هۆش و خوێن ، جا وردە وردە شەیدای مەست بەرەو لوتکەی بەختەوەری ئەنیشێتە کەشکەلان و لە بارەگای ئارامی کپ و هێمنا ڕەوانی پاکی ئەکەوێتە پەرواز و لە بەرزترین پۆپەی تیشکی بەختەوەری‌یەوە ئەڕوانێتە سەرچاوەی بوونی ڕاست و دروست ....

عثمان هورامی

سەبارەت بە خودی شەیداش ، کێشەکە هەر ئەوەیە کە شەیدا بێ ، ئیتر گرنگ نی‌یە ، لە کوێوە هاتوە و هەنگاوی ڕوو لە کوێیە و ، قۆناخی کامەیە و قۆناخی ئایندەی لە چ عاستێکا سەر هەڵئەدا ، خەڵکی کام سەرزەمیتە و ، سەر بە کام ڕۆژگارە .... تەنیا ئەوەندەی بەسە کە شەیدایە و بەدەستهێنانی ئەوینی پوخت و ڕوون ئامانجیەتی .... کاتێ کە ڕێچکەی شەیدایانی بەر و دوا یەکانگیر ئەبێ و بە شادترین هەناسەی گیانی هۆگری ڕەوانی یەکتر ئەبن ، ئەوە شالوتکەی بەدیهێنانی ئاواتی ئاگراوی‌یە .. .. بێ‌گومانیش جیهانی شەیدایان تەنیا بۆ خۆیانە و بۆ کەسێ نەهاتووە سەوداسەرنەبێ و بیەوێ توخنی جیهاتی ڕەوان و دەروونی بێ‌ناخ و مەرزیان بکەوێ ... ، بۆیە لە سەردەمی بڵێسەی جەمسەری شاڵاوی دەروونا شەیدای پاک بێ‌هۆش و ئاگایە و ، تلاوتلی بێ‌دەرەتانی ، بە مەشقی پڕ جۆشی پڕ لە خۆشی و شادیی بێ‌کۆتا ئەزانێ و ، لە هەمان کاتا لە ناخی گیانیەوە توانج و تیری ئەوین ئەگرێتە بڕبڕەی مەخسەرەی بێ‌ئاگایان لە تەختی بارەگای شەیدایان .

مەیدانی سەودا و شەیدایانیش ، وەک هەموو پلەکانی ژین ، لە سەرەتاوە تا ئێستا و لەمەودواش ، هەر لە گۆڕان و ، لە گۆڕان و ، لە گۆڕان و پەرەسەندنابە ..... ئەوەتا سەرمەشقەکانی ئەم مەیدانە هەنگاوی وایان ناوە ، کە شیاوی ئەوەن بڵێین کون لە جگەریانا نەبووە ، ئەی لەوە زیاتر کە خۆیان کردە سەرمەشق و خۆیان بەخت کرد و لە پێناوی ئەوینا سەریان نایەوە، ئیتر چ پلەیەکی سەختتر و نیگەرانتر ماوە پیا هەڵشاخێن ! ...

بۆیە پێویستە ، هەر بە وێنەی هەموو پێشەوایانی ڕێی مرۆڤایەتی بەرژەوەندیی مرۆڤ ، لە عاستی گیانی پێشەوایانی سەودای بێ گەردا ، بە ڕێزی پڕ هوشیاری‌یەوە بوەستین و لە قووڵایی هەتاوەوە چەپکە گوڵی هەموو ڕەوان و دەروون خاوێنانیان پێشکەش بکەین ، بەتایبەتی ئەوانەیان کە وێنەی جەستە و دەروونی زوخاڵیان لە هۆنراوەی پڕ سۆز و گڕەدا لە سەر گۆنای خوای عەشق و جوانی بۆ یادگاری پڕ لە شانازیی هەمیشەیی تۆمار کردوە ...

« مەلا مصطفى ی بێساران» کە بە « بێسارانی » ناوبانگی دەرکردوە ، یەکێکە لە کەلە سەرمەشقەکانی ڕێی پوختی ئەوینی بێ‌لەکە ، ... بە پوختی خولقاوە و ، بە پوختی ژیاوە و ، بە پوختی پەیڕەوی ئەوینی وشەداری کردوەو ، بە نائومێدی و گیانی پوختاوە ، لە ڕێی ئەوینا سەری ناوەتەوە .. . شەیدای دار و دەوەن و کەژ و نشیو و هەوراز و نەوی و جریوە و جووکەی جەنگەڵ و هاژەی تاڤگە و پیقەی نێچیر و چریکەی مەل و قاقیووی کەوی گەردن‌پڕخاڵ و ئاوو هەوا و خاکی کوردستان و فریشتەی پەروەردەی باوەشی سروشتی ڕەنگینی بووە .... هۆنراوەکانیشی بەنرخترین یادگاری گیانین ، پشتا و پشت چێژی ڕەوانی گزنگداریان لێ وەرئەگرین ..

بێسارانی یەکێکە لەو بەهرەمەندە هەڵکەوتووانەی یەک پارچە لە هونەری سروشتا تواوەتەوە و بوونی لە هونەری سروشتی داڕێژراوە ... لە سەرنجی سەراپای هۆنراوەکانیا زمانێکی پاراو و ئاسان ، واتای سادە و ڕەوان ،سەروای سووک و بە گوێ ئاشنا و دوور لە خۆ ماندووکردن ، دەرخستنی نیاز و مەبەست بە کورتترین شێوازی پڕ لە ڕەوانبێژی ، خۆ دوورخستنەوە لە دووپاتکردنەوەی مەبەست و کۆتایی هێنان بە تاکێکی پڕ لە چێژ و بە تام دەردەکەوێ ، هەر وەک بڵێی ئەیەوێ شوێنەواری گازی ئاسکی هونەری لە کانگای دەروون و یادا ، تا دێر کاتێ بمێنێتەوە ....

ئەتوانین لەکورتی بیبڕینەوە و بڵێین بێسارانی یەکێکە لەو شاعیرە نەسرانەی کە هەرگیز خۆیان نەجووەتەوە .. .. لە گەشتی دیوانە چاپ نەکراوەکەیا ، ئەم دوو چەپکە پێشکەش بە خوێنەری ئازیز ئەکەم ....

- ١ -

بە دامانت بو ، بە دامانت
بۆ سا سوەیل دەستم بە
دامانت بو (١)
ئەوسە جە یەمەن
بەرئامانت بو
ئەووەڵ ڕەشتەی سەوڵ
خەرامانت بو (٢)
سا سوەیل سەرەم
نەڕات توفەیل بو
ئاتە مەرەژی با باڵای
لەیل بو (٣)
خەزان زەرد مەبو زوو
مەڕێزیۆ
لەیل نمەڕێزو
نمەبێزیۆ (٤)

١ - بە دامانت بو : بە دامێنت بێ - سوەیل : گەلاوێژ . بە دامێنت بێ ، بە دامێنت بێ ، سا ئەستێرەی گەلاوێژ دەستم بە دامێنت بێ ...

٢ - بەرئامانت بو : هەڵهاتنت بێ - ڕەشتە : ڕازاندنەوە - خەرامان : بە لەنجە و لار ...... ئەو کاتەی لە قوڵی یەمەنەوە هەڵدێی ، یەکەم جار باڵای سەرویی بە لەنجە و لاری یارم بڕەژە و بیرازێنەرەوە ... « جاران وا باو بووە کە گەلاوێژ لە قوڵی یەمەنەوە هەڵدێ ... »

٣ - توفەیل : سەرگەردان - ئانە : ئەوە .... سا سوەیل بە سەرگەردت بم ، تەنیا هەر باڵای لەیل بڕەژە و بیرازێنەرەوە ...

٤ - مەبو : ئەبێ - مەڕێزیۆ : هەڵئەوەرێ - نمەبێزیۆ : نابێزرێ ... .. خەزان زەرد ئەبێ و زوو هەڵئەوەرێ ، بەڵام هەرگیزا و هەرگیز لەیل هەڵناوەرێ و هەرگیزیش نابێزرێ ...

- ٢ -

سای سەهەند سەنگ ،
.. .. ..
سویحدەم وەشەن سای
سەهەند سەنگ (١)
بەڵام بە شەرتێ ڕەقیب
بەد ڕەنگ
نەگنوتە وەندت فرسەنگ
بە فرسەنگ(٢)
چەنی دۆس وێت بنیشی
وەشاد (٣)
ویەردە ساڵان باوەری
وە یاد
گا نیاز جە تو ، گا ناز
جە دڵبەر
تو پەی ئەو سۆزان ،
ئەو جە تو بەتەر (٤)
هەر تا کە عەمرت یاوۆ
بە ئەنجام
نە سای ئەو سەنگدا
بویاری بە کام (٥)
ئێدەن سەرمایەی ئەی
دنیای فانی
ما باقی هیچەن هەرچی
مزانی (٦)

١ - سا ، سەهەند : سێبەر - سەنگ : بەرد - وەشەن : خۆشە ... لە بەرە بەیانا بن سێبەری تاوێرە بەردەکان خۆشە ...

٢ - نەگنونە وەندت : دوات نەکەوێ ... بەڵام بەو مەرجەی قۆناخ بە قۆناخ ناحەزی ئێسک گرات شوێنت نەکەوێ ...

٣ - چەنی : لەگەڵ - وێت: خۆت - بنیشی : دانیشی - ویەردە : ڕابوردوو - باوەری : بێنی ... بە شادی لەگەڵ دۆستا دانیشی و یادی ساڵانی ڕابوردوو بکەیتەوە .

٤ - سۆزان : سووتاندن.. جار جار نیاز بکەیت و دڵبەریش ناز بکات ، تۆ بۆ ئەو سووتاو بی ، ئەو لە تۆ پتر ...

٥ - یاوۆ : بگات - بویاری : ڕابوێری .. .. تا کۆتایی تەمەن لە بن سێبەری ئەو تاوێرەدا بە ئاوات و کامی خۆت ڕابوێری .

٦ - ئێدەن : ئەمەیە - مزانی : ئەزانی ... تەنیا هەر ئەمەیە سەرمایەی ئەم دنیا هیچ و پووچە ، ئیتر هەرچی تر ئەزانی بێ ئەنجام و هیچ و پووچە ...

ئەو دوو هەڵوێستەی لە - شەختە - دا یەک لایی ئەبنەوە

- ئومێد ئاشنا -

ئەوەی زیاتر هاتی‌دام بۆ ئەم لێکۆڵینەوە ڕەخنەیی‌یە لە بارەی - شەختە - وە کە بریتیە لە کۆمەڵە شیعرێکی شاعیری لاو - عوسمان شەیدا - ، نووسینەکەی کاک - محمد ڕەنجاو - بوو کە لە هاوکاری ژمارە (٤٤٣) ی ٢-١-١٩٧٨ - دا بڵاوی کردەوە ، ئەو چەند سەرە قەڵەمەش کە (لەتیف هەڵمەت) بە چەند ڕستەیەک لە ڕۆژنامەی - العراق -ی ژمارە (٧٨٩) ی ٣٠ ئەیلولی ١٩٧٨ - دا لە گۆشەیەکەوە نووسیبووی دەربارەی هەمان کۆمەڵە شیعر . ئینجا بەلای منەوەو لای ئەوانەش کە هەندێ ورد بین‌بن و بیانەوێ ڕەخنەو لێکۆڵینەوە بخوێننەوە دیارە کە هەردوو نووسینەکە نازانستی‌و کۆمەڵێ بیرو ڕای کورتی دژوار بوون کە کەم و زۆر نەیانتوانیبو خوێنەر لە ماهیەت و نرخی ئەدەبی ئەو شیعرانە تێبگەیەنن . لەبەر ئەمە بە پێویستم زانی ئەم لێکۆڵینەوەیە بخەمە بەرچاو .

هەڵوێستی یەکەم :-

- حسین مردان - ئەڵێت - (ئەگەر هەستکردن بە خۆ نەبوایە هیچ پاڵپێوەنەرێک بۆ قوربانی‌دان نەئەبوو ، وە خۆشەویستیش گرنگترین ئەو پاڵپێوەنەرە مرۆڤانەیەیە)(١) . هەستکردن بەزاتیەت و کیانی تاکەکەسی لە هەموو هەوڵە شیعری‌و نووسینە ئەدەبیەکاندا ئەگەر ئەنجام تێکەڵ بەدەریا گەورەکەی مرۆڤایەتی نەبێتەوەو مامەڵەی تەواوی خۆی لەگەڵ ئەودا نەکات ئەوا ناتوانێ چ لەڕوی هونەری بەکارهێنان و هەڵبژاردن و چ لەڕوی ناوەڕۆک یاخود بابەتی کارەکەوە کەمێک بچێتە پێشەوە خۆشەویستیش کە لای خۆمان لایەنەکانی - دلداری و حەزلێکردن - وەرئەگرێ بە تایبەتی بۆشاعیر ئەبێتە مایەی کەرەسەیەکی شیعری باش و تاقی‌کردنەوەیەکی شاعیرانە . بەو مەرجەی شاعیرەکە بە پێی جێگاو کات بزانی چۆن ئەو کەرەسەیە بەکار ئەهێنێ و مامەڵەی شاعیرانەی لەگەڵ ئەکات . ئافرەت لە مەسەلەی خۆشەویستیدا شتێکی کەسیەو پەیوەندی بە دوو کەسی دیاری کراوەوە هەیە واتە هەردوو تەرەفی موعادەلەکەن و ژیانێکی نوێی خۆشەویستی پێک دێنن . لە قولبوونەوەی ئەم خۆشەویستیەدا ئاسۆی بیرو دڵ گەرمی‌ی شاعیر فراوان ئەبێ و هەموو - بوون -ی ئەگرێتەوە . دەیخاتە هەڵوێستی جۆربەجۆرەوە بەرامبەر بە خۆشەویستیە گەورەکەی کە - قەزیە - یەو بەو مەرجەی شاعیرەکە خاوەنی هەڵوێستێکی ئایدۆلۆژی دیاری‌کراو هەموو پێویستیەکمان بە شیعری وریا کەرەوەو. یاخی‌یەو خەڵک چاوەڕێن لەبەرهەمەکانی ئێمەوە وریابنەوەو دەرسی شۆڕش و تێکۆشان وەرگرن ، بەرامبەر ئەمە شاعیرێک بێت و تاقی‌کردنەوەیەکی عاتیفی سەرنەکەوتوی تاکەکەسی خۆی بکاتە زۆربەی کەرەسەی دیوانە شیعریەکەی و لەبارو دۆخێکی وەک ئەمڕۆدا بەوە بیەوێ دەوری ڕابەرو تێکۆشەرێک ببینێ ، هەر ئەم گێژاوە ئەیخاتە کەندەڵانی دژواری و گریان و پێکەنین و هاتن و نەهاتنەوە :-

« دەبێرەوە
نانا گیانە مەیەرەوەو
جارێکی‌دی
لە سوچی هەرشەقامێکا
پێم گەیشتی
وابزانە نەتناسیوم - بە
نیگایەک مەمتوێنەوە
ئێستا فرمێسک لە چاوەکانم
وەڕسە
کەس ناسوتێ بۆ گریانم
ئێستا وەرەم بۆتە برین و
داویەتی‌یە سیەکانم »

لەهەمان بابەتی ئەو شیعرانە کە دەرگای دیوانەکەی پێ کراوەتەوە شیعری - بوکە شوشە - یە لەو شیعرەدا لێکچواندێکی ناڕاست و لاواز هەیە کە - قژزەرد خانم -ی بە بووکە شوشە ناو بردوە . بوکە شوشە ئالەتێکی بێ گیانە - خاوەن جوانی و تەنانەت بزواندێکی ڕوکەش و میکانیکیە بۆ ڕەزامەندی ژیربونەوەو دڵخۆش‌کردنی ساوایەک نەک کچێکی وەک ئەو . تەنانەت لە هەموو جوانیە شکڵیەکانیشدا کە فەلسەفەی ئێستا تیک لە ناوەڕۆک جوێ ئەکاتەوە دوورە لە سیفەتەکانی بووکە شوشەیەکی بێ گیان و ساردو سڕ .

« بەڵام خۆشە
وەک یاقیقە وردەکانی
دەوری گۆنات
نیگاکانت بۆ شیعرەکانی
- من - نا خۆت
بدرەوشێنەوە بە نەخشە
بووکە شووشە »

شاعیریش بێ ئەوەی کە بێ بزانێت لەسەرەتادا کەوتۆتە ئەو بڕوایەوە کەڕەش هەر ڕەشەو هەتا هەتایە هەر وەها دەمێنێتەوە ئەمەش وەک و وتمان ئەنجامی ئەو کارەساتە عاتیفیەیە .

« خۆ ئەزانم لە گریانما
شەو هەر شەوە »

ئەو هەڵوێستانە کۆ ئەبنەوەو ئەبنە ئەم هەڵوێستی بەکەمەی بێت و بزانێ لە کوێدا جێ پێی هەنگاوەکان ئەچەسپێنی گەر وەها نەبێ ئەبێتە مایەی ڕوخان و کارەساتێکی درامی‌ی ئەوتۆ کە شاعیر تێک ئەشکێنن و فیکرو سەلیقەی پەرت و بڵاو ئەکەنەوە .

تووش ڕەش‌بینی و دژواری ئەکەن بەرامبەر بە ژیان و دوور نی‌یە لەکاری هونەری بخەن و وشکی بکەنەوە . هەر لەم بوارەدا - عوسمان شەیدا - بەر هەمان شەپۆل کەوتوەو (قژ زەرد)ێکی بۆ پەیدابوو . بەڵێنی خۆشەویستی دایەو ڕازی‌بوو بەوەی دڵی خۆی بدا بەو لەزەتی تەمەنی کچێنی خۆی لەگەڵ ئەودا بەرێتە سەر . کەچی هێندەی نەبرد کچە پشتی تێ‌کردو هەروەک هیچیش ڕوی نەدابێ ڕووی لێ وەرگێڕا . ئەمیش هەرچی خەم و ئێشی دڵ و دەروونی هەیە لەو تێ شکان و - صدمە - یەدا کردیە شیعرو لە - شەختە - دا بڵاوی کردە .

« دوای چەند ژوانێ
تێکەڵاوی شەپۆلی
چاوەکانم بووی
لە پڕێکا نەمزانی چۆن
لێم ئاوابووی »
« لەسەما فرمێسک
بڕێژم
بۆ ئافرەتێ ڕازەکانی
تەفرەی
خۆشەویستیان دام »

ئیتر شاعیر بەردەوام ئەبێ لەوداخ هەڵڕشتن و فرمێسک هەڵڕشتنەدا مەسەلەکەی ئەبێتە شتێکی عاتیفی تاکەکەسی تاکەکەسی ڕووت و شەو و ڕۆژ بەدیاریەوە ئەکەوێتە فرمێسک ڕشتن . مەسئولیەتی خۆی و کەسانی تریشی بیر ئەچێتەوە. خولیای ئەو عەشقە بەرەو هەڵدێری ئەبات و بێ ئیرادەیی و لاوازی خۆی وای لێ ئەکات نەتوانێ ئەو کەرەسەیە تێکەڵ بە شتی لەوە گەورەتر بکات و شیعری باش و سەرکەوتوی لێ بەدەست بێنێ .

ئەگەر پێوانەی شیعرەکانی دیوانەکە بکەین ئەبینین زۆربەی شیعرەکان سەربەو تاقی‌کردنەوە سەرنەکەوتووە بەو زیاتر لە جارێک و دوان (قژزەرد)ێکی بێ دڵ و عاتیفە دووبارە ئەبێتەوە . کە دەبوا شاعیر مۆنتاژێکی ئەو شیعرانەی بکردایەو تەنها دوو پارچە یاخود سێ پارچە بەس‌بوو بۆ ئەوەی کە شاعیر لە مەسەلەکەی خۆیمان بگەیەنێت . ئیتر ئەو هەموو نمونانەو زیاتر لە پێویست دووبارە کردنەوەی

بڕوانە : ل : ٧

کورد هەموویان شاعیرن

سعید خطاط

برادەرێکی قوتابی‌ی ئامادەیم هەیە ، حورمەتی دەگرم چونکە زیرەک و ژیرە .. بە قەناعەتی خۆم پێش‌دەکەوێ . ئەگەر خوێندنەوەی زۆربێت و لە نووسینەکانی پەلەنەکات، دوای‌چەند ساڵێکی دیکە شوێنێکی تایبەتی بۆ خۆی دیاردەکات لە جیهانی نووسین و ئەدەبیاتدا .

ئێوارەیەک لە ڕێگا تووشی یەکتربووین .. هەواڵی شیعرو نووسینم لێ پرسی ، بە شەرمەوە وەڵامی دامەوە کە : ئێستا شیعر نانووسێ و ئەوەی هەیشە خستوویەتی‌بە پشت‌گوێ !

لام سەیربوو .. گوتی : تۆ دەزانێ من لە خێزانێکی هەژارم و باوکم نەماوە .. ئەو ساڵەیش هەرلە پۆلی‌پار ماوم. واچاکترە قوتابخانە تەواو بکەم ، پاشان دەرفەتی ئەوەم بۆ هەڵدەکەوێ دەست لە شیعر نووسین بدەم .

دەبێ ، کامە خێر خواز ئەو ڕایەی لە مێشکی برادەرەکەم چەسپاندبێ ؟ دایکی ؟ برا گەورەکەی ؟ یانیش هەر لە خۆیەوە ، بیری کردۆتەوە ، کە بەڵێ هێشتا ماوەی ئەوە نەهاتوە دیوانەکەی چاپ بکات و لەسەری قەرزابێ ؟! .

زۆر کەیفم سازبوو . تەوقەیەکی گەرمم لەگەڵ‌کرد ، بە هیوای سەرکەوتن و دوا ڕۆژێکی گەشەدار .. بیرم دەکردەوە ، ئەگەر لاوەکانمان هەموویان وەکوو ئەو برادەرەی من بن ، خوێندنی بەرزیش تەواو دەکەن و پیاوی هەڵکەوتوویان لێ دەردەچێ و خزمەتی گەلەکەیان دەکەن .. نەک لە دوای سێ ی ناوەندی لە وەزیفە بگەڕێن !

لەم چەند ساڵانەی دوایی‌دا ، بە هەزاران قوتابی نەگەیشتنە ئامانج ... هەندێکیان هەر لە قۆناخی سەرەتایی وازیان هێنا . . ئەوانەی ریکەش بە زۆر خوێندنی ناوەندی‌یان تەواوکردو نەکرد .. جا تۆ حیساب ڕاگرە ، ئەگەر ئەوانە هەر یەکە پسپۆڕیان بوایە لە عیلمێک چۆن خزمەتێکی ئەو نیشتمانەیان دەکرد ؟ .

ڕەنگە ڕاست نەبێ ، داڕشتنی شیعر بشبهێنمە قەنەفە دروستکردن ! چونکە ئەویان تاقی‌کردنەوەو ڕۆشنبیری‌ی دەوێ ، ئەویدیکەش پیشەیە تەنها بە تاقەتی دەست و بازوو ڕێک دەکەوێ . بەڵام لەیەک چوونی ئەو شیعرانەی بڵاو دەکرێنەوە، وای لێ کردووم ، بڵێم : شیعر کارخانەی هەیە !! یانیش بۆیان دروست کردوە ! . کەرستەی ئەو کارخانەیەش زمانێکی ناڕاستی سەرلێشێواوە .. بەرهەمەکەی کە دەکەوێتە بازاڕ وشەی نەگونجاو بێ مانایەو هەموشیان هەر یەک تەرزن .

کڕیاری وەکو من ، نەک تەنها پارەی ئەوەم نیە ، بەرهەمی هەموو کارخانەکانم دەست کەوێ ، بەلکوو ئامادەیش نیم ، ئەو هەموانە ، لە کتێبخانە ریزبکەم ! من لە ماڵەوە ، تەنها تەلەفزیۆنێکم هەیە ، لەوانەیە برادەرێکی دیکە دووی هەبێ ، یەکیان ڕەنگاو ڕەنگە ، پامیوانی زۆرن ... لە وەرزەکانی ساڵدا چوار کراس و دوو پانتۆڵ و سێ چاکەتم دەبێ . بەڵام هەریەکە تیفسال و ڕەنگی تایبەتی ی هەیە ، هیچ یەکیان بەوانی دیکە ناچێ ..

لە کتێبخانەکەم تەنها دوو یا سێ کتێبم هەن ، باسی ڕەخنەی ئەدەبی دەکەن و هەموویان بەزمانی کوردی نین . ئەگەر شاعیرێکی دیکە چیرۆکێکی شیعری بنووسێتەوە لەسەر هەمان شێوەی ڕووداوی (مەم و زین) نایخوێنمەوە .. چونکە وەکوو مرۆڤێکی تازەو پڕ ئیش کات بەفیڕۆ نادەم .. با بڵێم پارەشم بە هەوەنتە خەرج ناکەم ! .

شێخ ڕەزاو گۆران و ئەحمەدی خانی و وەلی دیوانە ، ئەگەر تەمەنیان وەک یەک بوایەو لە چەرخێک داببڕیابان ، نە دەتواندرا تەنها یەکێکیان بخوێنیتەوە و ئەوانی تر بەلاوە نێی . شیعری هەریەکەیان تامی خۆی هەیەو بەجۆرێک کار دەکاتە سەر وەزعی کۆمەڵ ..

حاجی قادری کۆیی ، هۆی دوا کەوتنی کورد دەخاتە ئەستۆی شێخ و ئاغاو دەرەبەگ ، ئینجا نەخوێندەواری . هانی لاوانمان دەدات بەدوای عیلم و هونەر بەرتی وڵاتان بن . پیرە مێردیش فێری نیشتمان پەروەری و خەبات و تێکۆشانمان دەکات و مێژووی سەختی کوردەواری بەشیعر دادەڕژی .. بەبێ پێچ و پەنا پێمان دەسەلمێنێ کە پیاوسووربوو لە تێکۆشان سەر دەکەوێ و مافی ناخورێ ..

دەچاکە ، ئەوانەی ئێستاکێ ووشە ریز دەکەن و بڵاوی دەکەنەوە باسی چمان بۆ دەکەن ؟!

من بەش بە حاڵی خۆم ، کە گۆڤارو ڕۆژنامە دەکڕم ، شیعر دەخوێنمەوە .. بەڵام کەی ؟ پاش وتاری سیاسی و دەنگوباس و کورتە چیرۆک و ئەدەبی بێگانەی وەرگێڕاو .. ڕاستی‌یەکەی بە زەحمەت تێی دەگەم و بۆم لێک دەدرێتەوە .. وەک (كلمات متقاطعة) دەبێ تەواو مێشک و بیری بۆ ماندووبکەم . ئەوە من ئەگەر خوێندنی بەرزیشم تەواو نەکردبێ خۆ بەسەدان کتێبی جۆراو جۆرم خوێندۆتەوە و زمانێکی بێگانەش دەزانم . . ئەی ئەو کرێکارەو قوتابی‌یەو دوکاندارە بڵێن چی ؟! .

من ناڵێم شاعیر دکتۆرای هەبێ .. ناڵێم خوێندنی لە زانکۆی (سۆربۆن) تەواو بکات .. چونکە پێش هەموو شتێک ، شیعر نووسین بەهرەیەکی تایبەتی‌یە ، لای هەموو کەس پەیدا نابێ و پەیوەندی بە بڕوانامەی قوتابخانە نیە . بەڵام بەلایەنی کەمەوە ، دەبێ شاعیر خاوەن ڕێبازێکی تایبەتی بێ .. زمان‌زانێکی مەلەوان بێ و بە چاکی لە وەزعی کۆمەڵ گەیشتبێ و هەوڵی پێش‌خستنی بدات . . پشت ئەستوور بێ بەتاقی کردنەوەی شەخسی‌ی خۆی و (دەنگ)ی تایبەتی‌ی هەبێ .. ئاگاداری جوولانەوەی ئەدەب و ڕۆشنبیری‌ی جیهان بێت و سوودیان لێ وەرگرێ بەو شێوەیەی دەگونجێ لەگەڵ باری کۆمەڵی خۆمان .. یانی کە هەڵبەست ڕێک دەخات (کاربۆن) نەخاتە ژێر شیعری بێگانەو لەسەر هەمان ماناو وێنە ڕوونووسی نەکات .

زۆر جۆرە قسە هەن لەو بابەتە ، پێم وایە پێویستی دووپات‌کردنەوە ناکەن . چونکە کەس نیە ئەوە نەزانێ ، بەڵام کە لەسەری ناڕۆن ئەوە شتێکی دیکەیە !!

ڕەنگە ، هەبێ واتێ بگات ، کە مەبەستم ڕێگا گرتن بێ .. یانیش حەز بەوە نەکەم ، لاوانی تازە پێ‌گەیشتوو جێگای شاعیرە ناسراوەکانمان بلەقێنن . . ئەوەی شاعیری تێدابێ ، بەمن لە شاعیری ناشۆرێ . . ئەوانەی تازەیش پەیدا دەبن ، بایی یەک تۆزقاڵ لە شاعیریەتی هێمن و شێرکۆ بێ‌کەس کەم ناکەنەوە ..

بەڵێ ، لەگەڵ ئەوەدانیم .. لاوان بەو توندو تیژی‌یە بەرەو هەڵبەست ڕابکەن . واز لە هەموو شتێ بێنن لە پێناو شیعر .. چونکە (بەڕای خۆم) زیانێکی هەرە گەورە دەبەخشنە گەل و نیشتمان .. لەلایەکەوە بێ بەشیان دەکەن لە خزمەتی ڕاستەقینە ، لەلایەکی ترەوە سەر لە زۆری وەکوو من دەشێوێنن ! .

جامنیش یاخەی ئەو باسە دەگرم ، تا ئەو کاتەی دەتگوو باسم بۆ دێت ، کە فلانە لاو دەست نوسەکەی خستە ناو تەندوورو دایکی جەمێکی گەرمی ئەو سبەینەیەی پێ برژاندو منداڵە قوتابی‌یە بچکۆلانەکان تێریان لێی خوارد .

ئەوەیان خزمەتێکی گەورەی وڵاتەو ئەو پەڕی نیشتمان پەروەری‌یە . نەک قسەی بەتاڵ ، کە پاش شەش حەوت ساڵی دیکە پەشیمانی‌ی لەدوابێ .

بەیاننامە

قورعەكێشانی دووەمی سالی ١٩٧٨ یانەسیبی قەرزی عیراقی سالی ١٩٧٠ لە كاتژمێری پێنجی ئێوارەی رۆژی شەممە رێكەوتی ٣٠-٩-١٩٧٨ لە بارەگای بانقی مەركەزی عیراقی لە بەغدا جێبەجێ كرا ئەویش بە ئامادە بوونی لیژنەیەك كەوا سەرپەرشتی كەری عەمەلیەتی قورعەكێشانی خەلاتەكان بووە ، لە ئەنجامدا ١٦٦ سەنەدا بردیانەوە ، جەمسەری خەلاتەكان بایی (٢٥٠٠٠) بیستو پێنج‌هەزار دینارەو بەپێی ئەم تەفسیلاتانەی خوارەوەیە :-

ئەوكەنەی بردویانەتەوە سەنەدەكانیان پێشكەشی بانقی مەركەزی عیراقی بكەن لە بەغدا یا لقەكانی لە پارێزگاكان ، ئەویش لە یا پاش ١٥-١٠-١٩٧٨ ئەبێت بۆئەوەی خەلاتەكانیان وەربگرن بە پێی برگەی (ج)ی مادەی شەشەمی بەیاننامەی بەرێز وەزیری دارایی ژمارە (٥٣)ی سالی ١٩٦٩ ، چاككراو ژمارە (٨)ی سالی ١٩٧٠ ٠

سەنەدەكانی قەرزی عیراقی سالی ١٩٧٠ بە قازانجو خەلاتەكان لە ئەنجامی قورعەكێشانی دووەم سالی ١٩٧٨ كەوا لە رۆژی ٣٠-٩-١٩٧٨ جێبەجێ كراوە ٠

خەلاتێك بە ٥٠٠٠ دینار -٩٦٥٣٦

پێنج خەلات هەریەكەیان ١٠٠٠ دینار

قازانج ئەكات

١٣٥٠١ ، ١٤٦٨٦٩ ، ٢٨٨٥١٥ ، ٣٠٣٠٩٤ ، ٤٢٠١٧٢

دە خەلات هەریەكەیان ٥٠٠ دینار

قازانج ئەكات

١٧٨٢ ، ٣٧٥٧٦ ، ٩٤١٢٦ ، ١١٥٤٨٩ ، ١٩٩٦٣٥ ، ٢٢٨٣٩٠ ، ٢٧٢٩١٧ ، ٣٦٤٢٨٤ ، ٤٠٨٩٦٥ ، ٤٩٠٨٦١

پەنجا خەلات هەریەكەیان

١٠٠ دینار قازانج ئەكات

١٠٩٣ ، ١٢٥٣٢ ، ١٩٩٩١ ، ٢٢٤٨٢ ، ٢٨٤٨٣ ، ٤٦٧٤٠ ، ٦٢٩٩٢ ، ٦٣١٤٩ ، ٣٥٥٦ ، ٦٨٦٨٩

٨٣٧٥٥ ، ٨٩٨٢٦ ، ٩١٨٠٣ ، ٩٨٠٢٠ ، ١٢٥٢٥١ ، ١٣٢٦٠٨ ، ١٤١٠٢١ ، ١٤١٨٢٤ ، ١٤٧٤٣١ ، ١٦٥٦٠٧

١٧٢١٤٧ ، ١٧٣١٢٨ ، ٢٠٠٨٤٧ ، ٢٠٥٤٨٥ ، ٢٠٦٩٥٩ ، ٢١٢٠٩٨ ، ٢٤٨٤٩٤ ، ٢٥٠٠٦٦ ، ٢٥٤٧٦٣ ، ٢٩٩٣٥٢

٣٠٨٥٥٣ ، ٣١٩١٠٠ ، ٣٢٢١١٠ ، ٣٣٨٣٩٠ ، ٣٣٩٥٣٧ ، ٣٥٧١٧٤ ، ٣٥٨٩٥٧ ، ٣٦٢١٢١ ، ٤١٠٥٧١ ، ٤١٦٥٣١

٤١٨٧٩٢ ، ٤٢٧٤٤٧ ، ٤٣٣٤٥٣ ، ٤٣٦٨٠١ ، ٤٤٣٠١١ ، ٤٨٠٦٠٨ ، ٤٨١٩٣١ ، ٤٨٨٧٤٨ ، ٤٩١٨٥٥ ، ٤٩٧٨١٦

سەد خەلات هەریەكەیان

٥٠ دینار قازانج ئەكات ٠

٣٣٦٧ ، ٦٢٨١ ، ١١٦٧٧ ، ١٢٧٧٨ ، ٢١٨٩٠ ، ٢٥٢٥٤ ، ٢٧١٦٦ ، ٣٦٤٦٣ ، ٣٨٢٠٤ ، ٤٤٤٩٧

٤٥٨٣٢ ، ٥٥٤٢٧ ، ٥٦٩٨٩ ، ٦٦٩٢٤ ، ٧٥١٩٧ ، ٧٥٧١٠ ، ٨١٦٧٦ ، ٨٥٤٣٠ ، ٨٩٥٢٣ ، ٨٩٥٢٣ ، ٩٠٧٧٠

٩٤٠٥٦ ، ٩٣٦٤٤ ، ٩٦٦٤٠ ، ١٠٠٠١١ ، ١٨٢٥٢ ، ١٠٩٢٢٤ ، ١١٥٤٠٤ ، ١٢١٢٤٥ ، ١٢١١٢٨٢ ، ١٢٧٨٠٢

١٣٠٢١٣ ، ١٣١٨٦٠ ، ١٤٤٥٠٨ ، ١٤٥٧١٥ ، ١٥٨٣٥٠ ، ١٥٩٠٤٢ ، ١٥٩٩٦٨ ، ١٥٩٩٧٨ ، ١٦١٣٥٢ ، ١٦١٨٣٥

١٦٥٧٩٢ ، ١٦٩٦٩٢ ، ١٧٤٨٤٠ ، ١٧٦٣٦٥ ، ١٨٧٥١٨ ، ١٨٨٠٨٥ ، ١٩٨٣٣٧ ، ٢٠٠٢٩٢ ، ٢٠١١٣٥ ، ٢٠٣٤٦٩

٢١٠٦٨٦ ، ٢١٤٥١٦ ، ٢١٦٦٠٧ ، ٢٢٠٩٧٧ ، ٢٤٢٦٧٥ ، ٢٤٧٣٣٩ ، ٢٥٤٩٩٧ ، ٢٥٧١٩٢ ، ٢٥٩٤٠١ ، ٢٦٣٣٤٢

٢٨٤٤٦١ ، ٢٨٥٣٤٦ ، ٢٩١١٨٠ ، ٢٩٧٦٥٨ ، ٣٠٠٥٩٧ ، ٣٠٢٨٦٨ ، ٣١٠٤١٧ ، ٣١١٩٦٠ ، ٣١٣١٦٤ ، ٣٣١٧٨١

٣٣٩٣٣٠ ، ٣٣٩٦٢٢ ، ٣٤١١٧٨ ، ٣٥٧٩٥٧ ، ٣٦٢٩٥٥ ، ٣٦٨٠١٤ ، ٣٧٣٤٧٤ ، ٣٧٧٦٤٨ ، ٣٨١٩٢١ ، ٣٨٤٣٩٧

٣٨٦٥٧٥ ، ٣٨٩٠٩٣ ، ٤٠٩٧٩٧ ، ٤١٦١١٣ ، ٤٢٠٩٦٨ ، ٤٢١٧١٦ ، ٤٣١٣٨٥ ، ٤٣٤٥٧٦ ، ٤٣٨٦٤٧ ، ٤٤٢٨٧٧

٤٤٤٤٧٨ ، ٤٤٦٥٧٦ ، ٤٥٧٤٩٣ ، ٤٦٠٤٣٥ ، ٤٦٨٨٣٣ ، ٤٧١٢٤٣ ، ٤٧٧٥٧٣ ، ٤٨٩٠٩٩ ، ٤٩٢٤٠٦ ، ٤٩٣٩٤٦

قەرەقوش (پاشماوە)

،كردنـەوەو ، پالەوانیەتیو ، ئازایەتی تواند لە پیناوی بەرز ،كردنەوەی ئایینی ئیسلام دژی صلیبەكان كوردوەتەنی دەریا بە دەمی سـەگ پیس‌نابیت قەرەقوش‌و زورداریەكـەی وەكو ئاگروپوشو بلاوبوتـەوەو كەوتوتە سـەر دەموزمانـی خەلكی لەم شارو ئەوشـار، تاگەیشتوتە كوردوستا نیش‌و هاتوتە ناو كەلەپوری نیشتمانی كوردی‌یەوە .

لای خومان قەرەقوش بە باری جوربە جوور چیروكەكەی ئەگیرنەوە .. لیرەدا ئیمـە جوریـكی ئەنوسین كـە پیرەمیردی ئەمـر وەكـو چیروكیكی بچووك بو خەلكی ئەگیرنەو لـە روژنامـەی ژیاندا . . كـورتـەی بلاوكردنەوەی‌كەی پیرەمیرد .

روژێ دزی ئەچیت بو دزی لە ماله جولایەك لەوە ختیـكا كە ئەچیتە پیچالی جولاوە قاچی هەلئەنگوی چاوی كـوویر ئەبیت لـە دوایـیدا بـە هەلەداوان خوی ئەگەبەنیتە لای پاشا تا حەقی بپرسی . پاشا فەرمان دەر ئەكا وئەنیری بـە شووین جوولادا تا چـاوی هەلكولی .. جوولا دیتە قسە ئەلیت : من جولام مەكـوك بەراستوچەپا ئەهاوم پیویستم بە دووچاو هەیە . رەشـەی راووچی بەتەنهـا چاوی راو ئەكا باشتر وایە چاویكی ئەو هەلكولن .. پاشا ئەنیری بـە شووین رەشەدا ئەمیش بـو ئەوەی خوی رزگا ركا ئەلیت پاشام من چاوم بیس نیـە ، چاو بەكـەس هەلناهینـم ، مامویس چاوپیسە وەبو چاو هەلكولین دەست ئەدا . لـەم كاتەدا ژنەكەی مامویس پەلپ لە میردەكەی ئەگـری داوای ئـالاو والای جـوان سوروسپیاوی لی ئەكا كـە مامویس ناچـار ئەبیت بـە دەنگیـەوە بیت ئـەو پیویستیانەی بوبكری . وەختی مامویس ئەگاتە بەردەم دیوەخانی پاشا ژنەكەی بـەو پەری جوانیەوە ئەبینـی ئەمەندە بەشوخوشەنگیـەوە دیتە بەرچاوی لە عەزرەتـدا هەمو شتیكی لە بیر ئەچیتەوە لە پریكا دەست ئەكا بە قاقای پی‌كەنین .. پاشا توورە ئەبی لی‌ی ئەلیت مامۆسی ئیمـە توومان بو چاو هەلكولین بانگ كردوە ئەم قاقای پی‌كەنینـەت لەچی‌یە؟ گالتەمان پـی‌ی ئەكەیت .. مامۆسی هاتـە وەرام ووتی من عـەقلـی ژنەكەم وبەعەقلی توبی ئەكەنم تو لە سـەر دز چـاوم هەلئەكـولی ژنەكـەشم سوروسپیاوی لیم ئـەوی منیش لەم وەختەدا هەوسم هەلئەسی وپی‌كەنیم دی .

سەرچاوە : كتیبی قلعـه صلاح‌الدین المؤلف الدكتـور عبدالرحمن زكی .

ژیان سالی ١٩٣٥

ئەو دووەهەلوێستەی(پاشماوە)

خوێنەر تووشی چۆرە مەلەل‌و ئیرتیباكێك ئەكات‌و ئەوتین‌و نارەزوەی ناداتێ بۆ بەردەوامی لە خوێندنـەوەی تـەواوی شیعرەكاندا . جگە لەمەشـەوە ئاخۆ ئەبێ بۆ چ لەم كاتـەدا كە ئێمە نوو شینەكـەسـان هەلوێستێكی رۆمانتیكیانـەی كەم ئەفەس‌و رەش بینـە شاعیر ئەنجامی ژێركەوتنێكی دلداری تووشی هاتـووەو ئەیتوانیوە پشت بە عـەزم‌و ئیرادەی ئایدۆلۆژیەتەكـەی تێكەل بەشتی لەوە فراوانترو گەورەتری بكـات . . لە رووی ئەوەشەوە كە ئایا چۆنیەتـی دەربرین‌و فۆرمی ئەو شیعرە عاتیفیانە لەچاو شیعـری ئەمڕۆی كوردیـدا هیـچ چونە پێوشەوەو تەجاوزێكـی تێدایە _ ئەلێین :_ لە هەندێ كۆپلەی شیعرەكانیدا وێنـەی شەفافو ئاسكی بەكارهێناوە. یاخود مۆسیقایەكی رێـك‌و رەوان‌و ئارام لە خوێندنەوەیدا دەبیستری‌و لە بەكارهێنانـی هەندێ وشەدا زیرەكـی انواندوە . بەلام ئەگـەر وەك زۆربـەو تێكـرای شیعرەكان لێی وردبینـەوە ئەلێین :_ هەر ئەو قالـبو شكلە شیعریانەی بـەكار هێناوەتەوە كە ئەمڕۆ لـە شیعری زۆربەی شاعیرە تازە پێ‌گەیشتوەكاندا بەردەوامە هەیە .

لە رووی قافیەو مۆسیقای دەرەوەو ناوەوەی زۆربـەی شیعرەكاندا داهێنـان‌و پەرەپێ‌دانێكی ئەوتۆ نابینین .

(ماوێتی)

بەبۆنەی رابوردنی چل رۆژ بەسەر كۆچی دوایی جوانـە مەرگ نژادی ملا علی

برای خێرلەخۆ ئەدبوم...
برای لەناوەخت كـۆچ كردوم
...برای ئۆخەی نەكردوم...
براكیان ئـەم كۆچـەت
لەجێبوو ؟ لەكێ زیز بوویت ؟
لەكێ تۆرایت ؟
چۆن دل‌هات خۆشكی لەش
بەبارت لەم نەهامەتیـەدا
بەجێ بێلی ؟
میوانەكەی گردی سەیوانم
ئاگرێكت لەهەناوم بـەردا
هەتا هەتایە ناكوژێتەوە . . .
برا رەنجەڕۆكـەم دوای تـۆ
بەجی‌دل خۆش كەم ؟
دلی منیش وەكو دلـی
چەندین خوشك‌و دابكـی
جەرگ سووتاو بـوو بـە
وێرانەو تروسكەی تیا بەدی
ناكەم .
ئاخ هەزار ئاخ ! خۆزگـە
تۆش كۆرپەیەكت لەپاشـی
بەجێ دەمـاو دەبـووو
بەتروسكای دلی پەشێو
تاریكم .

خوشكت «(ناجـی)»

داستانی ژیانم (پاشماوە)

بەخت رەشی كـە ملی بە پیاوەونا ، ئەبەزەیی دەزانی‌و نەداد . ئەوە بوو ، دایكم دەنگی نووساو ئەو دەنگەی كە نووسا تامردیش هەر نەكرایەوە . هەر وەكو پاش پاییز زستان بە بەفروباران‌و سـەرمـاو لێزمـەوە هێرش دەهێنێ ، ئەوهـا دەسكورتی‌و ئەبوون هێرشی هێنایە سەر ئێمەش‌و وەزعمان رۆژ بە رۆژ بەرەو خراپتر وەردەچەرخا . ئەگەر چی دایكم دیار بوو ئەختێك كار تەقەتی كردبوو كەمێك پارەی لادابوو ، بەلام ئـەم پارەیەش هەمووی خەرج كراو وناچار بوو هەندێ خشل‌و شتومەكی تایبەتی خۆی كە هەیبوو هەمووی بفرۆشێ تا بەرەبەرە گوزەرانی پێوە بكەین بەهیوای ئەوەوە خوا رەحم بكاو دەنگی بكرێتەوە . جاران لە سێ ژووردا بووین ، ئێستا ناچار ماین بیكەینە دو . لـە دواییدا كرێی ئـەم دوانەشمان پێ نـەدرا بۆیـە هەموومان خزاینەیەك ژوورەوە .

دایكم چاری نەما ، بۆیە دەستی كرد بە دینداری . ئەمەی وابزانم لەبەر ئەوە بوو بەشكو خوارەحمی پێ‌بكاو دەنگەكەی بكاتەوە . لـە هەمان‌كاتدا بـەرە بـەرە دەپوو كایەوەو رۆژ لە رۆژ لاوازتر دەبوو . كە ئەبوونی تەنگێ‌پێمان هەلچنی ، ناچار ما جلـەكانی ئەمسیل كردنیشی یەكە یەكە بفرۆشێ .

چونكە لە گەرەكێك دەژیاین كە زۆربەی خەلكەكەی رەش و رووت بوون ، بە ئاسانی دەكەوتینە ناو داوی گوێ ئەدانە زمان وشێوەی قسەكردنەوە ... بەلام دایكم لەم بارەیەوە زۆر وریا بووو بـە وریایی گوێی لـە قسەكانمان دەگرت‌و هەرهەلەیەكی رێزمانیمان بكردایە، خێرا بۆی راست دەكردینەوەو وای‌دەبردە مێشكمانەوە كە ئێمە لە خەلكەكەی تر جیاوازین .

ژیانمان هەر دەهات‌و خراپتر دەبوو وهەژاری بالی رەش‌و گرانی باشتر بەسەرماندا دەكێشا . من جارە ناجارە خۆم پێ نەدەگیراو دایكم لۆمە دەكـرد لەسەر ئەوەی نەدەگەڕایەوە بۆ شـانۆ . بزەیەكی دەكـردو دەیوت ئەو ژیانە بێ‌ماناو پووچ بوو ، و لـە دنیایەكی وەكو ئەمەی ئێمەدا پیاو بەئاسانی خودای لە بیر ئامێنێ . لەگەل ئەمەشدا ، هەر كە باسی شانۆ دەهاتە پێشەوە ، ئاگای لەخۆی نەدەماو بەگەرمی دەكەوتە قسەو باس لە بارەیەوە .

زستان پێی نایـە دەرگـاو سیدنی جل‌وبەرگی زستانەی هیچ نەبوو . دایكم كۆنە چاكەتێكی قەستۆری خۆی دڕی وبۆی كـرد بـە چاكەت . چاكەتەكە زۆر بەدفەڕو ناقۆلا دەرهاتبوو چونكە دایكم نەیزانیبوو رێك وپێك بیدوورێ ، بۆیە كە دایكم زۆری لێ كرد لە بەری بكا ، سیدنی دای لە سۆڕەی گریان‌و بەدەم گریانەوە دەیوت: ئاخر ئاوەلە قوتابیەكانم كە بەمەوە بمینن ،چیم پێ دەلێن ؟ « رۆلە ، تۆ چ گوێت داوەتە خەلك ؟ پاشان ئەم چاكەتە عەیبی چی‌یە ؟ » . دایكـم زۆر بەئاسانی دەیتوانی خەلك بێنێتە را بۆیە سیدنی سەری كز كردو بەرەزامەندی‌یەوە قۆلی بە چاكەتەكەدا كرد ! هـەر بەمەشەوە نەوەستا، بەلكو جوتێك قۆندرەی پاژنەبەرزی دایكیشمی كردە پێ ! بە شادی‌یەوە دەیوت ئەم پێلاوە بۆ شەڕە شەقی ناو قوتابخانە یەكجار بێ هاوتایە . كار بە سیدنی‌یەوە نەوەستا ، جلێكی تەسكی سەر شانۆی دایكم هەبوو ، ئەویش كرا بە بەرمندا . بەم جلانەوە، هەر یەكەمان لە قوتابخانە ناوێكمان بە سەردا برابوو .

دایكم جار جارە گـرێ چنی‌و ئەخشكاری دەكردو بەمە هەندێ كەم‌و كوڕی ژیانی پڕ دەكردەوە . كـەچی چەرخی چەپگەرد ئەمەشی پێمـان رەوا نەدیت ودایكم تووشی سەر یەشەیەكی واهات كە شەوو رۆژ لە سەر گەلا چای تەڕبكرێ‌و لە چاوی بنرێ ، ئەگینا ئۆقرەی لێ سەر دەخولایەوە . دەبوو لە ژوورێكی تاریكدا هەلاژێ‌و دەبڕا لەبەر ژان . پیكاسۆ قۆناغێكی شینی هەبـوو ، ئێمەش یەكێكی بۆر . ناچار بووین لە كەنیشت شۆربا بێنین یان یارمەتی لە خێرەو مەندان وەرگرین . لـە لایەكی ترەوە ، سیدنی لـە كاتی دەست بـە تالییدا رۆژنامەی دەفرۆشت‌و لەگەل ئەوەشدا ئەمـە هیـچ دەردێكی تیمار نەدەكرد ، بەلام كەلەبەرێكی هـەر دەگرتەوە .

روداوێكی سەیر

رۆژێكیان ، لـە كاتێكدا دایكم ئەختێك هاتبۆوە سەرخۆی ، سیدنی بـە پەلە خۆی كـرد بـە ژوورە تاریكەكەدا ویەكسەر رۆژنامەكانی توور هەلدایە سـەر قەرەوێلەكە وقیژانی : « پڕیاسكەیەكم دۆزیوەتەوە » . پڕیاسكەكەی‌دا بە دایكم ، كە كردیەوە ، سەیرمان كرد مشتێك دراوی زیووەمسی تێدایە . دایكم كشتـەكی پڕیاسكەكەی توند كردەوەو لە خۆشیدا بەپشتداكەوت .

ئینجـا سیدنی كـەوتە باسكردنی دۆزینـەوەی پڕیاسكەكە « لـە ناو پاسێكدا رۆژنامەم دەفرۆشت ، بەردەمم كورسیەكی بـەتالی لێبوو ، كـە روانیم دیم پڕیاسكەیەكی لە سەر كەوتبوو . یەكسەر رۆژنامەكانم لە دەست خۆم خزاندو كەوتنە سەر پڕیاسكەكە ، كـە هەلم گرتنەوە ، پڕیا سكەكەشم لە گەلیاندا هەلگرت‌و بە ئاسپایی لە پاسەكە هاتمە خوارەوە ... دوایی لـە پەنایەكدا چنیچكەیەكم كردو كردمەوە ، دیم پڕە لـە دراوی زیوین‌ومسین .. . لە خۆشیدا ، ئەوەنـدەی نەمابوو دلم بوەستێ ، لەبەر ئـەوە خۆم بۆ نەگیراویە یەكسەر بەرەو مال تێـم تەقاند ... » .

كە دایكم تۆزێك هاتەوە سەر خۆی ، پڕیاسكەكەی هەلڕشتە سەر قەرەوێلەكە . بەلام پیرە پڕیاسكە هێشتا هەر گران بوو ! لە نـاوەوەگیرفانۆچكەیەكی هەبوو! كە كردیەوە ، حەوت پاوەنی زێری لێ دەرهێنا . شادی‌یەك دایگرنین كە زیاتر لـە گەشكە دەچـوو . گـەڕاین ، پڕیاسكەكە هیچ ناو ونیشانێكی پێوە نەبوو . ئۆخەی ! دایكم دەستی پەل كردەوەوڕووی كردە ئاسمان‌و هـەر چەندە هەر یەكەمان لای خۆبەوە هەندێ قسەی كرد كە بۆنی بەزەیی هاتنەوەیان بەخـاوەن پڕیاسكەكەدا لێوە دەهات ، بەلام هەموو ئەم قسانە لە ناو دەریای بێ‌پایانی شادی‌دا حنكان وبە دووسێ قسەی دایكم كـە گوایە شتەكە لە خواوەنێرراوە ، بوون بە بلقی سەر ئاو .

سەری لێ دەرناكەم ، ئایا ئەخۆشی‌یەكەی دایكـم نەفسی بوو ، یان بەراستی ئازاری هەبوو . سا هەر چۆنێك بووبێت ، ئەو یەك هـەفتە لەومو دوا چـاك بوەوە .

ماوەیەكی پێ چوو ... پارە هاتە وشكی‌و دیسانەوە هەوری رەشی دەسكورتی‌و بێ گوزەرانی لـە ئاسۆوە گوێی دەركەوت . دایكم كەوتە گەڕان بە دوای ئیشدا ، بـەلام هیچی دەست نەكـەوت . قیستی مەكینەی درومانەكەشمان هاتە پێشەوە . كـە بۆمان نـەدرا ، ئەویشتمان لێ سەندرایەوە. جگەلەمە ئـەو دەشلینگە هەفتانە یەش كە بە باوكم بۆمان برابوەوە ، لە ناكاودا وەستا . دایكم نائومیدانە بە دوای پارێزەرێكی تردا گەڕاو كە دۆزیەوەو كابرای پارێزەر سەیری مەسەلەكەی كرد ، پێی وت كە ئەم هەولدانە نانێكی تێـدا نیەو ئامۆژگاری كرد كە بچێت خۆی وئێمە فرێ بداتە سەر هەتیوخانەی «لامبێث مێ‌رۆ» تا لە كارگەكەیدا كارمان پێ بكەن . ئەمیش پەلمانی گرت ویەكسەر بردمانی بۆ ئەوێ ، چونكە لەوە زیاتر دەرەتانمان نەمابوو . ئافرەتێكی بێ دەسەلاتی نـەخۆش ئـەبێ چی بو دوو منـالی دەس دارنەگرتوو پێ بكرێ .

ماوێتی

Institut kurde de Paris

لێرەوە

لە مانگی تشرینی یەکەمی ساڵی رابردوودا رە لە باوەشی زانکۆی سلیمانی‌دا ، بۆماوەی سێ رۆژ ، کۆنگرەیەکی فروان لە لایەن کۆمەڵەی کتێب ناسانی عیراق سازکرا . کۆنگرەکە ، لە راستی‌دا، گەلێك سەرەنجامی دابەدەستەوە، سەبارەت بە گەشەندنی کتێبخانەکان‌و رێگەی چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانی‌و ئەوهۆیە بنەرەتی‌بانەی دەست‌نیشان‌کرد ، کە ، رێگەی بوژانەوەو پەرەپێدانی کتێبخانەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی زامن ئەکەن ...

یەکێ لەو بڕیارە بنەرەتی‌یانە ، داوای بەستنی کۆنگرەیەکی فراوانی‌کرد بۆ کتێبخانەکانی ناوچەی کوردستان کە ، ئەمینداریتی گشتی رۆشنبیری‌و لاوان ئەرکی سازکردنی بگرێتە ئەستۆ بە کۆمەکی دەزگا رۆشنبیری‌یەکانی تر .

وا ، ساڵێکی تەواو بەسەر بەستنی ئەو کۆنگرە فراوانەداتێ‌پەڕی .بەڵام لەراستی‌دا ، هیچێك لەوبڕیارە گرنگانە سەبارەت بە زامن‌کردنی پێویستی‌یەکانی کتێبخانەکان نەهاتەدی!!

ئێستا ، دوای ئەو ماوە دوورو درێژە .هەق وایە بپرسینەوە ـ کێ‌بەرپرسیارە بەرانبەر بەم کەم تەرخەمی‌یە ؟ ! .

تۆ بڵێی لابەنە بەرپرسیارەکان . کە لە کۆنگرەکەدا ئەرکی راستەوخۆی پەرەسەندنی کتێبخانەکانی ناوچەیەیان پێ سپێردراوە ئاوڕێك لەم کێشەیە بدەنەوە ، یان ، بڕیارەکان تەنیا لە ئەرشیف‌دا بۆ یادگار هەڵگیراون ، لە کاتێکا کە کتێبخانەکان بەدەم دەیەها گیروگرفتەوە دەناڵێنن .

ـ عبدالله بەرزنجی ـ

کە چوینەخەستەخانە شیرەکەپێیان وتین ..

ئێرە «مەلبەندی چاودێری دایك و منداڵ و تەندروستی خێزان»ە

زۆر جێگاو دەزگاو دائیرە هەن پێش ئەوەی میری بەشێوەیەکی رەسمی ناوناسی بکا .. ، جەماوەر خۆیان ناوێکی بو دەدۆزنەوەو ئارادەیەکیش هۆیان دەلوێت .. بۆ نمونە لە سلیمانی لە نزیك شەقامی ابراهیم پاشاوەخەستەخانەیەك هەیە بە ناوی خەستە خانەی شیرەکە وە ناسراوە ..! چاکتروایە رێگا بە دکتۆر لطیف امین لێپرسراوی ئەو خەستەخانەیە بدەین بۆ ئەوەی لەم بارەیە وەهەندێ رووی تری خەستەخانەکەمان بۆ روون بکاتەوە .

ـ لەراستیدا مەلبەندەکەمان وە نەبێت تایبەتی بێ‌بۆشیر بێ تا ناوبنرێت خەستەخانەی شیرەکە .. ! ئەم شوێنە بەشێکە لە بەشەکانی مەلبەندی تەندروستی‌و خۆپاراستن .

ئیش وکارمان بەشێوەیەکی سەرەکی بەم چەشنەیە :

١ ـ چاودێری دایك‌ومنال

ا ـ دایك : هەموو

ئافرەتێکی دووگیان حامل لێرە فایلێکی تایبەتی بۆ دەکرێتەوەو هەموو زانیاریەکی تیا تۆمار کراوە .. لەسەرەتاوە پێویستە مانگی جارێك سەرمان بدا تا دەگاتە حەوت مانگی ، لەوە بە دواوە پانزە رۆژ جارێك تا دەگاتە نۆمانگی ، بێ‌گومان ئەو سەردانانەی دایك بۆ ئەوەیە هەمیشە لە ژێر چاودێریماندا بێت هەتا بزانین چ گۆڕانێك بە سەر خۆی‌ر منالەکەیدادێت‌و ئەگەر ئەو دایکە یان منالەکەی ترشی نەخۆشی‌یەك، هاتبون خێرا چارەسەری بکەین .

ب ـ منال :

ئەمیش بەهەمان شێوە چاودێری تەواوی دەکرێت‌و ئەو دەرزیانەی کە زۆر پێویستن‌و نابێت بەهیچ شێوەیەك چاوبان لێ‌بپۆشرێت لێرە بۆیان دەکەین وەکو دەرزی دژی نەخۆشی سیل‌و ئاولەو سورێژەو ئیفلیجی ... هتد .

هاوکاری : دکتۆر دەمانەوێت مەبەستی سەرەکیمان بپێلین : بۆ چی پێی دەڵێن خەستەخانەی شیرەکە ؟

دکتۆر : لەراستیدا خەڵکی خۆی ئەم ناوەی بۆ داناوە ... رەنگە لەبەر ئەوەش بێت کە یەکێك لە ئیشەکانی مەڵبەندەکەمان شیر بە خشین بێت بە منال‌و ئەو دایکانەی کە زیاتر لە منالێکیان دەبێت‌و شیری خۆیان بەشیان ناکات. یان ئەوانە هەر شیریان نی‌یەو دەرامەتی شیر کرینیشیان نی‌یە .. ! بەڵام لێرەدا! حەز دەکەم دووپاتی ئەوە بکەمەوە کەشیری دایك لە هەموو رویەکەوە لەشیرەکانی‌تر زۆر چاکترە . پاشان دکتۆر لطیف دەربارەی ناوەوەی مەڵبەندەکەیان ووتی لە مەڵبەندەکەماندا جگە لە لقی رابەری تەندروستی لقی ئامادەکردنی خواردەمەنیمان هەیە کە تایبەتی‌یە بۆدروست کردنی خۆراکی منال وەك شۆرباو خرنی ... جگە لە خۆراکی تایبەتی بۆ ئەو منالانەی توشی نەخۆشی (سوء التغذیه) دەبن . لەم بەشەدا هەموو مانگێك١٥ـ٢٠ منال وەردەگرین . هەروەها خوشکانی مەڵبەندەکەمان سەر لە گوندەکان ئەدەن‌و لەوێیش خێزانی جوتیاران فێری نوێ ترین شێوەی‌منال بەخێوکردن‌و خواردن دروست کردن دەکەن .... هەروەها لقی رابەریمان لەرێگای ئیش پێ‌کردنی فلیمی سینەماوە دانیشتوانی ئەو گوندانە هوشیار دەکەنەوە .

پاش ئەوەی دکتۆر لطیف‌مان بەجێ‌هێشت چوینە ژوری ئامادەکردنی خواردەمەنی .. لێرەدا خوشکە لیلی عبدالخالق و فاطمە صالح کار دەکەن لەم روەوە هەر دوکیان وتیان : لە راستیدا ئێمە بۆ ئەم مەبەستە تەرخان کراوین و دتوانین بڵێین لەلایەن مەڵبەندەکەمانەوە هیچ کەمتەرخەمی‌یەك بەدی ناکەین .. بەڵام ئەو دایکانەی دێنە ئێرە سەردانەکانیان بە شێوەیەکی بچڕبچڕەو بەرەو نەمان دەچێت ... بەلای ئێمەوە هۆی ئەمە رەنگە هات‌و چۆکردن‌و دوریيان بێت لێمانەوە .. لەم روەوە ئەگەر کوسپێکی بچوك هەبێت ئەوەیە کە ئەو منالەی دایکەکەی دیهێنێتە ئێرە تا ماوەیەك هیچ ناخوات چونکە وا دەزانێت دەرمانە .. بەڵام وردە وردە دەگونجێن‌و زۆریان جاری وا هەیە بەشی ئەوانەش دەخۆن کە هێشتا رانەهاتوون.

فریا عبدالله
پ .هاوکاری لە سلیمانی

رێ رەو

مەسەلەی کورد سەبارەت بە گەلەکەمان لە عیراقداو لە بواری واقیع‌و جەوهەرەکەیدا ، مەسەلەیەکی نەتەوەیی دیموکراتییە ، واتە گەلێکی عیراقی هەیەو خاسی‌یەتی نەتەوەیی هەیە ، دەیەوێ لە ناوخۆو لە چوارچێوەی یەك عیراق بەخاك‌و گەلەوە بەم خاسی‌یەتانە شادبێ کەوابوو ئەم مەسەلەیە لە پوختەدا مەسەلەیەکی رەوای نەتەوەیی‌و دیموکراتییە .

هاوڕێ صدام حسین

١٠ ساڵە ئافرەت پێشدەکەوێ

دستکردی : گەلاوێژ

ئەم کاتەت باش

● خوشکە نضال محمد کچیکی هونەرمەندە لە شاری هەولێرو تائیستا لەو چیرۆکە تەمسیلیانە دا بەشداری کردوە کە رۆشنبیری جەماوەر لە هەولێر پێشکەشی کردون لەمانە « هونەرو ژیان » و کۆتی کۆمەڵ »

● دەربارەی فراوان‌کردنی ماوە لە بە ردەم ئافرەتدا بۆ هاتنە کۆڕی چالاکی هونەری دەڵی : ئەو بەرهەمە هونەریانەی لە سەر شانۆ پیشان دەدرێن بەبێ ئافرەت ناتوانێ ژیانی تەواوی کۆمەڵ نیشان‌بدات .

پێشانگایەکی هونەری لەهەولێر

لەم رۆژانەدا نەقابەی هونەرمەندانی هەولێر بە چاودێری بەرێز عبدالغفار صائغ ئەمینداری گشتی رۆشنبیری‌و لاوان‌پیشانگایەکی هونەری بۆ هونەرمەندی لاو ـ جەوهەر محەمەد ـ رێك خست کە سێ رۆژی خایاندو تیایدا کۆمەڵە تابلۆیەکی رەنگینی هونەرمەند خرابە روو .

لەکاتی سەردانی پیشانگاکەدا هونەرمەند جەوهەر باسی خۆی بۆ کردین‌و ووتی : بەهرەی تابلۆ کێشان لە لام لە قۆناغەکانی سەرەتایی دەستی پێ‌کردو ماوەیەکی دورەتاسەی وێنە کێشان ئەکەم‌و توانای هونەریەم لەم چەپکە تابلۆیەدا بۆ یەکەم جار پێش کەشی ئەکەم .

وە سەبارەت بە باری ئەمڕۆی هونەری تەشکیلی‌وتی: تەکان‌و هەنگاوانێکی فروان لەبەردەم بزووتنەوەی هونەری تەشکیلی کوردی‌دابە کە ئاسۆیەکی گەورەتری لێ ئەکرێ لە ئەنجامی هەوڵ‌و تەقەللای بەردەوامدا .

ـ شێرزاد ـ

دیاری

کاك ابابکر سعدالله زەند لە کەرکوك ، تابلۆیەکی جوانی بە و شەی «هاوکاری» دروست‌کردوەو بەدیاری بۆی ناردوین . سوپاسی کاك ابابکر دەکەین‌و هیوای سەرکەوتنی لە هونەری خۆش‌نووسیدا بۆ دەخوازین .

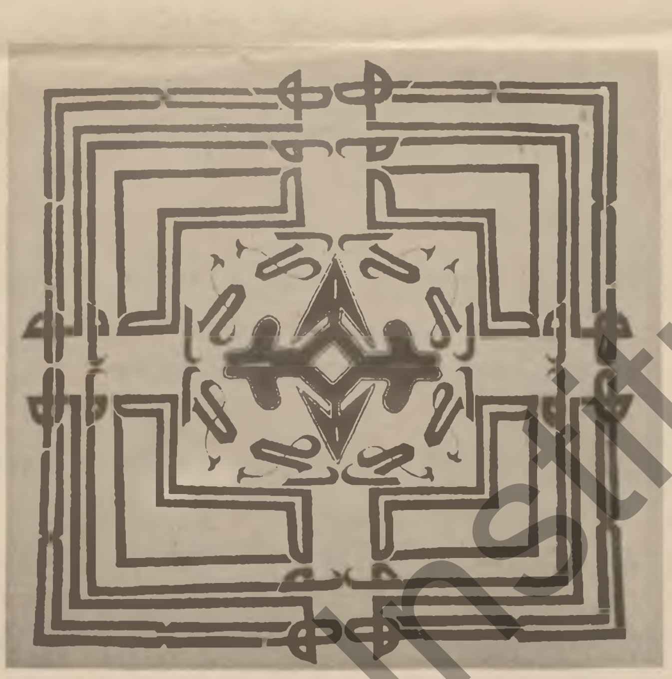

چاپکراوی نوێ

گۆڤاری رۆشنبیری نوێ

ژمارەی ٦٩ی گۆڤاری رۆشنبیری نوی کە دەزگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنەوەی کوردی دەری‌دەکا ،هەنگاوێکی پێشکەوتوە لە دەرکردنی گۆڤارێکی ناوەڕۆك بە هێزی زانستی‌و دەبی‌و هونەری. چی لە رووی ناوەڕۆك‌و چی لە رووی دەرهێنانی چاپکردنەوە ، سەرەرای ئەوەی «٨» هەزاری دانەی لێ چاپکراوە کە «٣» هەزاری لە مانگەکانی رابوردوو زیاترە .

لە گۆڤاری رۆشنبیری ئەمجارەدا :

ـکونفرانسە رۆژنامە نووسی‌یەکەی بەرێز صدام حسین

ـ خوێندنی ئیجباری لە هەولێرو دهوك .

ـ لەو گوڵ باخانەی هەرگیز ناژاکێن .

ـ سەرەتای چیرۆکی کوردی‌و دەیان باس‌و بابەتی تری رۆشنبیری‌و ئەدەبی بخوێنەرەوە .

زانست

مانەوەکی لە ئەندازە بەدەر لە ئاسماندا

هەردوو کەشتی‌یەوانی ئاسمانی سۆڤیەت (ڤلادیمیر ڤالینۆکو)و (ئەلەکسەندەر ئیڤانیچینکۆف) کە یەکەمیان تەمەنی ٣٦ ساڵەو دووەمیشیان تەمەنی٣٧ ساڵە،توانیان ماوەی ١٠٠رۆژ زیاتر لە ناو ئیستگەی سالیۆت ٦دا لە ئاسمان بمێنەوەو بەمە ئەو رادە لە ئەندازە بەدەریان جێ‌هێشت کە پیش خۆیان دوو کەشتی‌یەوانی تری سۆڤیەت (یوری دومانتکد) و (گیورگی گریشکۆ) لە ئاسماندا مابوونەوەو ماوەی مانەوەکەیان بریتی بووبوو لە ٩٦ رۆژو ١٠ سەعات .

ئەوەی شایانی باسە ئەم دووکەشتی‌یەوانە سەرکەوتووە لە حەقدەی مانگی حوزەیرانی رابوردوودا ملی رێیان بەرەو ئاسمان گرتەبەر .

هۆی موو سپی بوون

جاران وادەزانرا کە هەواو تۆزو گەرد دەبێتە هۆی دوورخستنەوەی ئەو مادەیەی کە رەشی‌ی یا زەردی‌ی بە موو دەبەخشێ بەڵام تیئوری نوێ دەڵی ، ئەو شانەیەی کە رەنگی رەش دروست دەکاو لە بنکی موودایە ، وای لێ دێ توانای دروست‌کردنی ئەم مادده رەشی‌یەی نەمێنێ ،یاخۆد ئەو ماددەیەی دروستی دەکا ئەوەندە نابێ کە بگاتە ئەوای بالای موو،کەو بەمە رەنگی موو سپی دەبێ .

کریم احمد سعید ئامادەی کردوە

بۆ هەموو دەستکەوتێك دەبێ ئارەق بڕێژم ..

لەدەرەوی سنوور

لە بیستی ئەم مانگەدا ئەکتەری ناسراو صۆفیا لۆرێن ئاهەنگی ٤٤ ساڵەی جەژنی لەدایك بوونی خۆیی‌گێڕا، بەم بۆنەیەوە ، لەگەڵ رۆژنامە نووسێکدا دواوە وتویە :

تەمەن درێژی یەکێکە لە هۆیەکانی لەدەست چونی ئاسکیم،چونکە ژیانم بەگرانی‌و تەقەللایەکی زۆر بەسەر بردوەو دەستکەوتەی پشوم هەمیشە ئەنجامی هەوڵ‌و رەنجێکی زۆر بووە ، ئێستاو لەتومەنی ٤٤ ساڵیدا زۆر جار حەز دەکەم بەرەو دوا ئاوڕ بدەمەوە ، لەو کاتانەدا شتە خەماویەکانیشم بەخۆشی دێنە پێش چاو چونکە بەشێك بوون لە ژیانم .

دیسان و تویە : ژیانم بریتی بووە لە ئارەق رشتن‌و رەنجدان ئێستاش بەردەوام دەبم چونکە دەمەوێ منداڵەکانم‌و کارلۆی مێردم بەختیاربن .

صۆفیا لۆرێن :

جیهانی منالان

چیرۆك بۆمندالان
چیروکی : زکریا تامر
هۆشیار سیوەیلی کردویەتی‌بە کوردی

منداڵەکان پێ ئەکەنن

رۆژێك پاشایەك کۆمەڵێك منداڵی بینی کە لە کێلگەیەکدا یارییان دەکردو بە خۆشیەوەپێ دەکەنین ، پاش تۆزێك رامان پاشاکە لێی پرسین :

ـئەوە بەچی پێ دەکەنن ؟

یەکێك لە منداڵەکان وتی :

من پێ‌دەکەنم چونکە دارو درەخت سەوزە .

دووەم وتی :

من بۆیەپێ دەکەنم چونکە چۆلەکەکان دەفرن ...

سێ یەم وتی :

من بۆیە پێ دەکەنم چونکە ئاسمان شینە ...

ئینجا پاشا سەیری ئاسمان‌و چولەکەو درەختەکانی کرد ، بەڵام پێکەنینی نەهات ،پاشان هاتە سەر ئەو باوەڕەی کە پێ‌کەنینی منداڵەکان بێ هۆیەو جگە لە گاڵتە کردن بە پاشا نەبێ هچی تر نیە ..

کە گەڕایەوە ، خێرا فرمانێکی دەرکرد کە پێکەنین قەدەغەیە ، دەست‌و پێوندی پاشا فرمانیان بەخەڵکی گەیاند ..بەڵام منداڵەکان گوێڕایەڵی فرمانی پاشا نەبوون چونکە دارو درەخت هەموو سەوزو ئاسمان هەرشین‌و چولەکەکانیش هەر لە فڕیندابوون .

دیاری هاوڕێ یانی گۆشە :

خوشکە ئاسك هادی لە هەولێر شعری منداڵو قوتابخانەی بۆناردوین‌سوپاسی دەکەین :

پێویستەو دەبێ بخوێنم
پەردەی نەزانین بدڕێنم
بۆیە دەبێ زۆر چالاکبم
لە خوێندندا زۆر وریابم
قوتابخانەم لا پیرۆزە
مامۆستا بۆمن بەسۆزە .

منالە ئازیزەکان

بۆتان دگێڕمەوە

● پیاوێك بارێك خوێی نالەکەرەکەی‌و بەرەو دێکەی خۆیان لێی خوڕی لە رێگا جۆگایەك هەبوو ئەبوایە کەرەکە بەناویدا بپەڕایەتەوە ، جا لە کاتی پەڕینەوەدا کەرەکە قاچی هەڵ خلیسکاو کەوتە ناو ئاوەکە . تاخەڵکی بەوێدا هاتن‌و یارمەتی پیاوەکەیان داو کەرەکەیان راست کردەوە ، بەشی زۆری بارە خوێکە لە ئاوەکەدا توایەوە . کاتێ کە کەرەکە هە ستایەوە سەیری‌کرد بارەکەی سوك‌بووە . بەمە زۆر دڵ خۆش‌بوو . هەر بەرێ‌کەوت جارێکی تریش بارێك ئەسفەنجیان لێ‌نابووهەر بەو رێگایەدا ئەرۆشت ، کاتێ گەیشتە سەر جۆگە ئاوەکە بەکسەر بیری جاری پێشوی کردەوەو بەدەستی ئەنقەست خۆی خستە ناو ئاوکە ، پاش ماوەیەك کە راست‌بوەوە هەستی‌کرد کە بارەکەی دوو چەندانی پێشوو قورستر بووە لە جیاتی ئەوەی کەسوك ببێت .جا منالە ئازیزەکان بزانن کە فێڵو تەڵەکە بازی هەموو جارێ سەرناگرێت !.

حمە سعید حمە کریم

چاپکراوی نوێ بۆ مندالان

بە ناونیشانی « چیرۆك بۆ منالان » ، لە چیرۆکەکانی نووسەری بەناوبانگ « لیون تۆلستۆی » ، و گۆڕینی بۆ کوردی لەلایەن کاك احمد سید علی بەرزنجی‌یەوە ، لەم دواییەدا بە چاپێکی ریك‌و پێك‌و جوان دەرچووە . بەرهەمێکی نوێی بە کەڵکە لە نامەخانەی منداڵانی کورددا .

هاوڕێ یانی گۆشە

ئەورۆز حەمەد

صباح یاسین

علي حسين

قارا فواد

سامان فؤاد